

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL KALKINMA AÇISINDAN İL
VE BÖLGE GELİŞME PLANLARI; BARTIN ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
SÜMEYYE ÖZER

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. MESUT KAYAER

BARTIN-2017

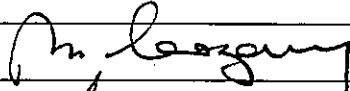
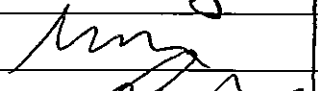
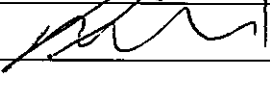
T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL KALKINMA AÇISINDAN İL VE BÖLGE
GELİŞME PLANLARI; BARTIN ÖRNEĞİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Sümeyye ÖZER

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Mesut KAYAER

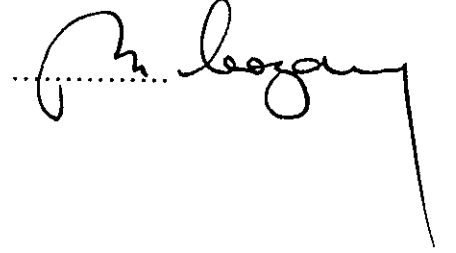
“Bu tez ~~24.08/2017~~ tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği /-Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	İMZA
Doç. Dr. Mahmut BOZAN	
Yrd. Doç. Dr. Mesut KAYAER	
Yrd. Doç. Dr. İsmail BAŞARAN	

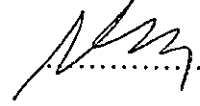
KABUL VE ONAY

Sümeyye ÖZER tarafından hazırlanan “Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma Açısından İl ve Bölge Gelişme Planları; Bartın Örneği” başlıklı bu çalışma, 24.8.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Mahmut BOZAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Mesut KAYAR

Üye : Yrd. Doç. Dr. İsmail BASARAN

Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../... tarih ve ... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

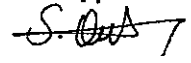
Yrd. Doç. Dr. M. Said CEYHAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Yrd. Doç. Dr. Mesut KAYAER danışmanlığında hazırlamış olduğum “Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma Açısından İl ve Bölge Gelişme Planları; Bartın Örneği” adlı Yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

24/08/2017

Sümeyye ÖZER

ÖN SÖZ

“Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma Açısından İl ve Bölge Gelişme Planları; Bartın Örneği” adlı tez çalışmasının her aşamasında bana yardımcı olan, sabrını, fedakârlığını hiçbir şekilde esirgemeyen sevgili tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mesut KAYAER başta olmak üzere tez konumun belirlenmesinde bana yol gösteren Yrd. Doç. Dr. İsmail BAŞARAN ve Yrd. Doç. Dr. Gökhan KALAĞAN’a saygı ve sevgilerimi sunarım.

Son olarak, hayatım boyunca aldığım her türlü karara saygı duyan ve eleştirmek yerine sabrı ve sevgisiyle hep destekçim olan annem Zeliha ÖZER’e, hayatta olmasa da hep yanımda hissettiğim babam Yusuf ÖZER’e, beni hiç yalnız bırakmayan, bilgi birikimleri ve sabırları ile hayatımın her alanında bana hep yol gösteren ağabeylerim Hüseyin ÖZER, Harun ÖZER ve Hasan ÖZER’e; sabır gerektiren bu dönemi çekilir kılan dostum Elif YILMAZ’a ve adını burada anmadığım ailemin diğer üyeleri ile üzerimde emeği olan değerli hocalarıma da ayrıca çok teşekkür ederim.

Sümeyye ÖZER

Bartın, 2017

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma Açısından İl Ve Bölge Gelişme Planları; Bartın Örneği

Sümeyye ÖZER

Bartın Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mesut KAYAER

Bartın- 2017, Sayfa: XIII+ 121

Sürdürülebilir kentsel kalkınma kavramı; kentlerde yaşayan bireylerin çevre ile uyum içerisinde yaşamlarını devam ettirirken, yaşam kalitelerini yükseltmek amacıyla yaptıkları çalışmaları, gelecek nesillerin yaşam kalitelerine negatif etki oluşturmayacak şekilde yapmaktır.

Kentlerin mevcut durumu ile ulaşmak istedikleri hedeflerin belirlendiği ve bu hedeflere nasıl ulaşılabileceğinin değerlendirildiği, bölge ve il gelişme planları; kentlerin kalkınmışlık açısından daha iyi seviyelere taşımak için birer yol haritaları olacağından, sürdürülebilir kentsel kalkınmaya da katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmada, Bartın ilinin içinde bulunduğu; Batı Karadeniz Bölge Planının ve Bartın İl Gelişme Planının, ilin sürdürülebilir kentsel kalkınmasına ne gibi faydalarının olduğu araştırılmıştır. Çalışma Yöntemi olarak kaynak taraması tekniği tercih edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, hazırlanan bu planların Bartın'ın sürdürülebilir kentsel kalkınmasına katkı sağladığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik ve Kalkınma; Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma; Bölge Gelişme Planı; İl Gelişme Planı; Bartın.

ABSTRACT

M.Sc.Thesis

**City And Regional Development Plan In Terms of Sustainable Urban Development;
Bartın Example**

Sümeyye ÖZER

Bartın University

Institute of Social Sciences

Department of Political Science and Public Administration

Thesis Adviser: Asst. Prof. Dr. Mesut KAYAER

Bartın-2017, Page: XIII + 121

The concept of sustainable urban development; The efforts of the individuals living in the cities to raise their quality of life while continuing their lives in harmony with the environment are to be made so as not to have a negative effect on the quality of life of future generations.

Regional and provincial development plans, in which the targets of the cities are determined with the current situation and how these targets can be reached; It will also contribute to sustainable urban development since cities will have road maps for better levels of development.

In this study; Zonguldak-Karabük-Bartın Regional Plan and Bartın Province Development Plan were investigated to find out what benefits they have for the sustainable urban development of the province. Literature scanning technique was preferred as the study method. As a result of the work, it was seen that these plans contributed to the sustainable urban development of Bartın.

Key Words: Sustainability and Development; Sustainable Urban Development; Regional Development Plan; Provincial Development Plan; Bartın.

İÇİNDEKİLER

	<u>SAYFA</u>
KABUL VE ONAY.....	ii
BEYANNAME.....	iii
ÖN SÖZ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA.....	5
1.1. Kavramsal Çerçeve ve Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihsel Gelişimi.....	5
1.1.1. Sürdürülebilirlik Kavramı.....	5
1.1.2. Kalkınma Kavramı.....	6
1.1.3. Sürdürülebilir Kalkınma.....	7
1.1.4. Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihsel Gelişimi.....	9
1.1.4.1. Stockholm Bildirgesi (1972).....	9
1.1.4.2. Ortak Geleceğimiz Raporu (1987).....	10
1.1.4.3. Rio Zirvesi (1992).....	12
1.1.4.4. Johannesburg Zirvesi (2002).....	13
1.1.4.5. Johannesburg Zirvesi Sonrası.....	14
1.1.4.6. Binyıl Kalkınma Hedefleri.....	15

1.2. Sürdürülebilir Kalkınmanın Özellikleri, Amaçları ve Hedefleri.....	16
1.2.1. Sürdürülebilir Kalkınmanın Özellikleri.....	16
1.2.2. Sürdürülebilir Kalkınmanın Amaçları ve Hedefleri.....	17
1.3. Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma, Kapsamı, Hedefleri ve İlkeleri.....	20
1.3.1. Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma.....	20
1.3.2. Sürdürülebilir Kentsel Kalkınmanın Kapsamı.....	23
1.3.3. Sürdürülebilir Kentsel Kalkınmanın Hedefleri ve İlkeleri.....	25
BÖLÜM II TÜRKİYE’DE SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL KALKINMADA İL VE	
   BÖLGE GELİŞME PLANLARININ ROLÜ	27
2.1. Türkiye’de Sürdürülebilir Kentsel Kalkınmanın Gelişimi	27
2.1.1. Yasal Çerçeve	30
2.1.2. Türkiye’de Yerel Gündem 21	31
2.2. Bölge Gelişme Planları, Amaçları ve İlkeleri, Temel Nitelikleri ve Faydaları	32
2.2.1. Bölge Gelişme Planları	32
2.2.2. Bölge Planlarının Amaçları ve İlkeleri	34
2.2.3. Bölge Planlarının Temel Nitelikleri.....	36
2.2.4. Bölge Planlarının Faydaları.....	36
2.3. Türkiye’de Bölge Planlarının Hukuki Çerçevesi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları.....	37
2.3.1. Türkiye’de Bölge Planlarının Hukuki Çerçevesi.....	41
2.3.2. Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları	42
2.4. Türkiye’de Bölgelerin Yapısı ve Bölgesel Kalkınma Planları.....	47
2.4.1. Türkiye’de Bölgelerin Yapısı.....	47
2.4.2. Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Planları	49
2.5. İl Gelişme Planları, Amaçları, Aşamaları ve Türkiye’de İl Gelişme Planları.....	53
2.5.1. İl Gelişme Planı	53
2.5.2. İl Gelişme Planlarının Amaçları.....	54

2.5.3. İl Gelişme Planlarının Aşamaları.....	55
2.5.4. Türkiye’de İl Gelişme Planları.....	56
BÖLÜM III SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL KALKINMA AÇISINDAN İL VE BÖLGE GELİŞME PLANLARI: BARTIN ÖRNEĞİ.....	59
3.1. İl ve Bölge Gelişme Planlarının Sürdürülebilir Kentsel Kalkınmaya Etkisi.....	59
3.2. Uygulama Örneği: Bartın İlinin Genel Yapısı.....	62
3.2.1. Coğrafi Yapısı ve Nüfus Özellikleri.....	63
3.2.1.1. Coğrafi Yapısı.....	63
3.2.1.2. Nüfus Özellikleri.....	64
3.2.2. Ekonomik Yapısı.....	67
3.2.2.1. Sanayi ve Ticaret.....	67
3.2.2.2. Tarım, Hayvancılık ve Balıkçılık.....	69
3.2.2.3. Maden ve Enerji.....	72
3.2.2.4. Ulaştırma.....	74
3.2.3. Kültür ve Turizm, Eğitim, Sağlık, Sosyal Güvenlik ve İstihdam.....	75
3.2.3.1. Kültür ve Turizm.....	75
3.2.3.2. Eğitim.....	78
3.2.3.3. Sağlık.....	82
3.2.3.4. Sosyal Güvenlik ve İstihdam.....	84
3.4. Bölge ve İl Gelişme Planları Çerçevesinde Bartın’ın Yerinin Değerlendirilmesi.	86
3.4.1. Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı.....	86
3.4.1.1. 2010-2013 Batı Karadeniz Bölge Planı.....	88
3.4.1.2. 2014-2023 Batı Karadeniz Bölge Planı.....	89
3.4.2. Bartın 2023 Stratejik Amaçlar ve İl Gelişme Planı.....	90
3.4.3. Bölge ve İl Gelişme Planlarının Bartın’a Katkısı.....	91

SONUÇ 107

KAYNAKLAR 112

ÖZGEÇMİŞ 121

TABLolar DİZİNİ

Tablo No		Sayfa No
1	İstatistiki bölge birimleri.....	48
2	ADNKS, yıllara göre Bartın'ın köy ve şehir nüfusu sonuçları.....	64
3	ADNKS, yıllara göre Bartın'ın erkek ve kadın nüfusu sonuçları.....	65
4	ADNKS, yıllara göre Bartın'ın yaş aralıklarına göre nüfus sonuçları.....	66
5	ADNKS, Bartın ve ilçelerinin 2016 yılı nüfus sonuçları.....	66
6	Sektörlere göre istihdam durumu.....	67
7	Esnaf ve sanatkarlar meslek kuruluşları ve üye sayıları.....	68
8	Kooperatif türü ve sayıları.....	69
9	Bartın'ın hayvancılık istatistikleri.....	71
10	Bartın'ın su ürünleri göstergeleri.....	71
11	Bartın'ın maden ve enerji kaynakları rezervleri.....	73
12	Bartın'ın çevre illere uzaklıkları.....	74
13	Bartın'da düzenlenen yerel etkinlikler.....	76
14	Bartın'ın 2016 okumaz – yazmazlık sayıları.....	79
15	Bartın'ın, 2015 – 2016 yılı okul öncesi eğitimi verileri.....	79
16	Bartın'ın, 2015 – 2016 yılı ilköğretim verileri.....	80
17	Bartın'ın, 2015 – 2016 yılı ortaokul eğitimi verileri.....	80
18	Bartın'ın, 2015 – 2016 yılı ortaöğretim verileri.....	81
19	2015 – 2016 yılı Bartın Üniversitesi eğitim verileri.....	82
20	Bartın Üniversitesi, 2015 – 2016 yılı öğrenci sayıları.....	82
21	Bartın, il geneli sağlık bakanlığı personel dağılımı.....	83
22	Bartın, il geneli 100.000 kişiye düşen sağlık personeli sayısı.....	83
23	Bartın'ın sosyal güvenlik istatistikleri.....	84
24	İŞKUR'da, açılan kurslar ve kursiyer sayısı.....	85
25	Çalışma hayatı göstergeleri.....	86
26	Bartın'ın 2009 yılı kamu yatırımları.....	95
27	Bartın'ın 2013 yılı kamu yatırımları.....	96
28	Bartın'da uzman hekim başına düşen kişi sayısı.....	98

29	2012 yılı Bartın'ın tarım arazisi dağılımı	101
30	2017 yılı Bartın'ın tarım arazisi dağılımı	101
31	Yıllar itibariyle KÖYDES projelerinin dağılımı	104

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
APK	: Araştırma Planlama ve Koordinasyon Birimleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BAKKA	: Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı
BEBKA	: Bursa – Eskişehir – Bilecik Kalkınma Ajansı
BKA	: Bölgesel Kalkınma Ajansı
BM	: Birleşmiş Milletler
DAKA	: Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı
DAP	: Doğu Anadolu Projesi
DIKA	: Dicle Kalkınma Ajansı
DOKAP	: Doğu Karadeniz Projesi
DOĞAKA	: Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EMİTT	: Doğu Akdeniz Uluslararası Turizm Fuarı
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
HES	: Hidroelektrik Santralı
IUCN	: Dünya Doğayı Koruma Birliği
İEP	: İş Başı Eğitim Programı
İşKUR	: İşçi Bulma Kurumu
KENTGES	: Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı
KÖYDES	: Köylerin Altyapısının Desteklenme Projesi
MTA	: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğu
NUTS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OKA	: Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı

TÇSV	: Türkiye Çevre Sorunları Vakfı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TODAİE	: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜBA	: Türkiye Bilimler Akademisi
TÜYAP	: Tüm Fuarçılık Yapım A.Ş.
UILA – EMME	: Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı
UMEM	: Uzmanlaşmış Meslek Edindirme Merkezleri
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

GİRİŞ

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk olarak 1970'li yıllarda ortaya çıkmakla birlikte günümüzde gündemde yerini koruyan bir kavramdır. Bununla anlatılmak istenen gelecek neslin kaynaklarının tüketilmeden bugünkü neslin ihtiyaçlarının giderilmesidir. (TÇSV, 1989: 73).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı uluslararası konferanslara konu olmuş ve bu konferansların sonunda yayınlanan bildirgelerde yer almıştır. 1972 yılında, gelişmişlik düzeyi birbirinden farklı olan 113 ülke ilk defa çevre konusunda Stockholm Konferansında bir araya gelmişlerdir. Bu konferansta sürdürülebilir kalkınma kavramı yer almasa da kalkınmanın çevre ile olan ilişkisine değinilmiş ve konferans sonunda 26 ilkededen oluşan Stockholm Bildirgesi yayınlanmıştır. Stockholm bildirgesinde kabul edilen ilkeler, ülkeler tarafından pratiğe dökülmeyince 1983 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından, Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu kurulmuştur. Komisyon tarafından 1987 yılında Ortak Geleceğimiz Raporu hazırlanmış ve ilk olarak sürdürülebilir kalkınmanın tanımı burada yapılmıştır. Bu süreci birçok konferans ve bildirge takip etmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2016)

Bu konferanslarda, sürdürülebilir kentsel kalkınma ilkelerine de yer verildiği görülmektedir. İlk olarak 1972'de yapılan Stockholm Konferansında, sürdürülebilir kentleşmenin temel ilkeleri ifade edildiği bilinmektedir. Sürdürülebilir kentleşme kavramı; bir kentte üretimi sağlanan her şeyin, gelecek bireylere de aktarılabilmesi ve kentlerde, çevre ve insan uyumluluğunun sağlanabilmesi olarak genel anlamda tanımlanabilir. Bu kavram, 1972'deki konferanstan sonra; 1976 Habitat 1 Konferansına ve Ortak Geleceğimiz Raporuna da konu edilmiştir.

Dünyada, çevre ile ilgili oluşan bu gelişmelere paralel olarak, ülkemizde de Stockholm Konferansından sonraki dönemlerde çevre ile ilgili konular gündeme gelmeye başlamıştır. Bu dönemden sonra çevre ile ilgili konulara Anayasa, Yasa ve Yönetmeliklerde de yer verilmiştir. Ülkemizde, çevre politikalarının belirleyicilerinden biri de Devlet Planlama Teşkilatının hazırladığı kalkınma planları olmuştur. 5 yılda bir hazırlanan bu planların; 1. ve 2. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında, çevre konusu çok fazla ele alınmasa da, 3. Beş Yıllık Kalkınma planından itibaren çevre konusuna yer verilmiştir (Akdur, 2005: 135).

Sürdürülebilir kalkınma kavramına yasalarımızda yer verilirken, daha özele geldiğimizde bölgelerin kalkınmasına katkıda bulunmak için Bölge Gelişme Planlarında ve illerin kalkınmasına katkıda bulunmak içinde İl Gelişme Planlarında da kavram yerini almıştır. Bölgelerarası gelişmişlik farklarını en aza indirmek amaçlı hazırlanan bölge planlarından, 1961 Anayasamızda bahsedilmiş ve 1960 yılında kurulan Devlet Planlama Teşkilatı'nın hazırladığı kalkınma planları ile de düzenlenmiştir.

Daha sonraki süreçte bölge planları hazırlama yetkisi kanun ile Kalkınma Ajanslarına verilmiştir. Böylece birçok kalkınma ajansı kurulmuş olup bu ajanslar bölgelerinin, diğer bölgelerle aralarındaki gelişmişlik farklarını en aza indirmek ve bölge olarak kalkınmayı sağlayabilmek için bölge planları hazırlamışlardır. Bölgeler arasındaki bu gelişmişlik farkları giderilmesi için hazırlanan bölge planları bir süre sonra iller arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması için de plan hazırlanmasının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. İllerin kalkınması ve iller arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması için hazırlanan il gelişme planları ve bölge gelişme planlarında sürdürülebilir kalkınma konusuna yer verilmiş olup yörede yaşayan insanların ihtiyaçlarını, gelecekteki insanların ihtiyaçlarını tüketmeden karşılayabilmek konusunda yapılması gerekenlerle ilgili yol haritaları olmuşlardır.

Hazırlanan bu planların bir çoğunda sürdürülebilir kentsel kalkınma konusunda olumlu sonuçlar doğurduğu gözlenmektedir. Bartın içinde bu durum aynıdır. Bölgelerarası gelişmişlik farklarının planlı dönem öncesi ve sonrası verileri karşılaştırılarak incelendiğinde Bartın'ın gelişmişlik farkındaki olumlu artış göze çarpmaktadır. Bartın'daki çevresel iyileşmeye engel en temel konulardan olan hava kirliliği, katı atık bertaraf sorunu ve ilin sel riskinin fazla olmasından kaynaklanan sorunları çözmeye yönelik tedbirler ve hedeflerde planlama süreçlerinde hazırlanmıştır.

Çalışmanın önemi ve amacı

Sürdürülebilir kalkınma günümüzde her alanda karşımıza çıkabilecek olan kalkınma ve çevre uyumunu ele alan bir kavramdır. Sürdürülebilir kalkınmanın gerekliliği yenilenemeyen kaynakların tükenmeye başlamasıyla birlikte hem ulusal ve hem uluslararası alanda dikkati üzerine çekmiştir. Böylece uluslararası alanda kalkınma da çevre ile uyumun sağlanabilmesi için çeşitli konferanslar düzenlenmiştir. Uluslararası alanda çevre ile ilgili yaşanan birçok olumlu gelişmeler bağlayıcı birçok çevre

sözleşmelerini de beraberinde getirmiştir. Uluslararası alanda yapılan bu konferanslardan çıkan olumlu sonuçların beraberinde gelen bu bağlayıcı maddeler zamanla ulusal alanda birçok devletin kanunlarının yeniden düzenlenmesine sebep olmuştur.

Uluslararası alandaki bu gelişmelerin ışığında ülkemizde de çevre ile ilgili önemli gelişmeler yaşanmıştır. Kalkınma sağlanırken çevreye zararın azaltılmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Ulusal alanda bir sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasının zor olacağından dolayı daha özele inebilmek ve yöresel farklılıklara göre farklı hedef ve tedbirler alabilmek içinde çeşitli araçlar kullanılmıştır. Bunlar arasında bölge ve il gelişme planları bulunmaktadır. Planlamanın her alanda katkı sağlayacağı bilinen bir gerçektir. Buna göre sürdürülebilir kentsel kalkınmanın sağlanabilmesine de katkısının olacağı aşikardır. Ülkemizde hazırlanan bölge ve il gelişme planları incelendiğinde de bu durumun doğruluğu ortaya çıkmaktadır. Bu veriler sonucunda bu çalışmanın hipotezi şu şekildedir:

Gelecek nesillere daha yaşanabilir bir çevre bırakabilmek için sürdürülebilir kalkınmanın gerekliliği göz ardı edilmemelidir. Ulusal alanda sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi yerelde sürdürülebilir kentsel kalkınmanın sağlanmasıyla başlayacaktır. Bunun yerelde sağlanabilmesi için planlamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Hazırlanan bölge ve il planları ile sürdürülebilir kentsel kalkınmanın sağlanması için gerekli olan aşamalar belirlenmeli ve planların uygulanması aşamasındaki engeller en aza indirilmelidir. Sonuç olarak sürdürülebilir kentsel kalkınmanın sağlanmasında hazırlanan bölge ve il gelişme planları önemli birer araçtır.

Çalışmanın yöntemi

Çalışmada kaynak taraması yöntemi kullanılmıştır. Kitap, dergi, makale gibi basılı kaynakların yanı sıra internet, bilgisayar ve diğer medya kanalları yoluyla da çeşitli veriler elde edilmiştir. Uluslararası ve ulusal hukuki metinlerden faydalanılmıştır. Özellikle uygulama örneği ile ilgili resmi kurum ve kuruluşların internet sitelerinden alınan güncel verilerden yararlanılmıştır.

Çalışmanın içeriği

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sürdürülebilir kalkınma kavramının kavramsal çerçevesi, tarihsel süreçteki işleyişi ve özellikleri, amaçları ve hedefleri incelenmiştir. Bununla beraber sürdürülebilir kentsel kalkınma kavramının

kapsam ve hedeflerine yer verilmiştir. Bu kavramların ulusal ve uluslararası metinlerdeki tanımları incelenmiş olup farklı kaynaklardan da yararlanılarak tanımlar çeşitlendirilmeye çalışılmıştır. Birinci bölümde genel olarak sürdürülebilir kentsel kalkınma kavramı ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

İkinci bölümde Türkiye’de sürdürülebilir kentsel kalkınmanın tarihsel gelişimi konusu ele alınmış ve yasal çerçevesi hakkında incelemeler yapılmıştır. Bölge ve il gelişme planları ile ilgili kavramların ortaya çıkışı ve Türkiye’de bölge ve il gelişme planlarının tarihsel süreçteki yerine değinilmiştir. Çalışmanın diğer bölümüne katkı sağlayabilmesi ve bu bölümdeki değerlendirmelerin daha iyi anlaşılabilmesi için ülkemizde hazırlanan ve uygulanan çeşitli bölge ve il gelişme planları hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölüm çalışmanın ana temasını oluşturan bölüm olup bu bölümde Bartın’ın planlı dönem öncesi ve sonrası kentsel gelişimi ile ilgili verileri karşılaştırılmalı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır. İl için hazırlanan bölge ve il gelişme planlarının, Bartın’ın sürdürülebilir kentsel kalkınmasına olan etkileri de değerlendirilmeye çalışılmıştır.

BÖLÜM I

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Sürdürülebilir kalkınma; bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşaklarında kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamak olarak tanımlanır (TÇSV, 1989: 73). Bu bölümde sürdürülebilir kalkınma kavramının kavramsal çerçevesi, tarihsel süreçteki işleyişi ve özellikleri, amaçları ve hedefleri incelenmiştir. Bununla beraber sürdürülebilir kentsel kalkınma kavramının kapsam ve hedeflerine yer verilmiştir. Bu kavramların ulusal ve uluslararası metinlerdeki tanımları incelenmiş olup farklı kaynaklardan da yararlanılarak tanımlar çeşitlendirilmeye çalışılmıştır.

1.1. Kavramsal Çerçeve ve Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihsel Gelişimi

Sürdürülebilirlik, yaşam kalitesi düşürülmeden, düşünme tarzındaki değişikliği gerektiren, kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Bu değişikliğin temeli tüketim toplumu olmaktan çıkıp, evrensel açıdan dayanışma içinde bulunan toplumsal sorumluluklar, çevresel yönetim ve ekonomik çözümleri hedeflemektedir (Özmehmet, 2008: 1855). 1970’li yıllardan günümüze kadar uluslararası ve ulusal pek çok anlaşma ve konferanslara konu olan bu kavramın temel hedefi çevre ile ekonomi arasındaki uyumu sağlama olarak belirlenmiştir (Yıldırım ve Öner, 2003: 10).

1.1.1. Sürdürülebilirlik Kavramı

Dünya’da, çevre sorunları ile birlikte yaşanan bazı felaketler, doğal kaynakların sınırsız olmadığına anlaşılmaya neden olmuştur. Böylece, insanlar sadece kalkınma fikrinden uzaklaşıp kalkınma ile doğal kaynaklar arasında bir denge kurulması için çevre politikaları benimsemeye başlamışlardır. Bu politikalar ile birlikte sürdürülebilirlik kavramı ulusal ve uluslararası gündemde yerini almıştır (Sencar, 2007: 72). Sürdürülebilirlik; teknoloji, sosyal planlama, iktisat bilimi, çevre ve ulusal politikaların tasarlanması gibi birçok alanı içinde barındıran çok yönlü bir konudur. Bu kavram en genel anlamıyla: gelecek nesillerin kaynakları tüketilmeden bugünkü neslin ihtiyaçlarının karşılanabilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Eryılmaz, 2011: 1).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı olarak belirtilmese de, sürdürülebilirlik kavramı ilk defa 1982 yılında, Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) tarafından kabul edilen

Dünya Doğa Şartı belgesinde yer almıştır (Tosun, 2009: 1). Kavramı, evrensel anlamda ilk defa konu edinen bu resmi belge de insanların faydalandığı organizmalar, ekosistem ve çeşitli doğal kaynakların en uygun biçimde sürdürülebilirliğinin sağlanmasının gerekliliğinden bahsedilmiştir (Mengi ve Algan, 2003: 2). Sürdürülebilirlik, yaşam kalitesi düşürülmeden, düşünme tarzındaki değişikliği gerektiren, kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Bu değişikliğin temeli: tüketim toplumu olmaktan çıkıp, evrensel açıdan dayanışma içinde bulunan; toplumsal sorumluluklar, çevresel yönetim ve ekonomik çözümleri hedeflemektedir (Özmehmet, 2008: 1855).

Bu kavram, tek başına uluslararası alanda kullanıldığında pek bir anlam ifade etmezken; hava kirliliği, ekonomi, çevre, doğal kaynakların tüketimi, kalkınma gibi bireylerin iradesine bağlı kavramlarla ilişkili olacak şekilde kullanılmaktadır (Akgül, 2010: 134). Genel bir değerlendirme ile sürdürülebilirlik kavramı ile ifade edilmek istenen: temel olarak gelişmeyi nitelediği fakat bu gelişmenin devamının gelecekte de sağlanabilmesinin amaçlandığı söylenebilir (Sencar, 2007: 74). Bununla birlikte sürdürülebilirliğin iki boyutu vardır. Birincisi nitel boyut olup yenilenebilir enerji ve kaynaklar bu boyuta girer. İkincisi ise nicelikle ilgilidir. Bu da ekolojik açıdan yeniden kazanılabilen malzeme ve maddelerdir (Eryılmaz, 2011: 2).

1.1.2. Kalkınma Kavramı

Kalkınma kavramı yapısal değişim, modernleşme, büyüme ve sanayileşme gibi farklı alanlarda ele alınan ancak tartışmalı olan bir konudur (Yavilioğlu, 2001: 110). Kalkınma, genel olarak bir ülkenin milli gelir düzeyindeki sürekli artışa paralel olarak ülkenin; ekonomik, siyasal ve sosyal yapısındaki değişimleri içeren bir süreç olarak nitelendirilmektedir (Büyükdeniz, 1990: 331). Kalkınma kavramı ile ilgili tartışmalar 19. yüzyılın ortalarında başlamasına rağmen kavramın bilimsel açıdan ortaya çıkışı İkinci Dünya Savaşı sonrasında denk gelmiştir. Bu savaşın sonrasında sömürgeci ülkeler daha fazla sömürgelerini ellerinde tutamamıştır. Gelişmekte olan özgürlükçü akımların da etkisiyle sömürge olan devletlere bağımsızlıklarını vermek zorunda kalmışlardır. Bunun sonucunda da bağımsız birden çok devlet ortaya çıkmış ve sömürgecilik tasfiye edilmeye başlanmıştır. (Başkaya, 2015: 28-32).

Savaş sonrası dönemdeki, bu durum az gelişmiş olarak nitelenen ülkelerinde kalkınmasını dünya gündemine getirmiştir. Dünya ekonomisine bakıldığında, gelişmiş olan

ülkelerin ekonomi politikalarındaki temel amaç; sağlayabildikleri kalkınmanın sürekliliğini devam ettirebilmek ve uluslararası alanda kalkınmış ülke sıralamalarını da koruyabilmek iken; az gelişmiş olan ülkelerin ekonomi politikalarındaki temel amaç; ülke içinde ve uluslararası alanda kalkınmayı sağlayabilmektir. Bu kalkınmanın gerçekleştirilmesi ve sürekliliğinin sağlanabilmesi ise sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal etmenleriyle çok yönlü olup devletin sahip oldukları insan ve fiziki kaynaklarının rasyonel kullanımına bağlıdır (Eryılmaz, 2011: 3).

Kalkınma kavramını sadece ekonomik yönden değerlendirip tek bir tanımının yapılması doğru değildir. Kalkınma kavramının gerçek ve doğru bir analizinin yapılabilmesi, ekonominin yanında psikolojik ve sosyo-kültürel etmenlerin de birlikte incelendiği bir analizle olacaktır (Yavilioğlu, 2001: 111). Günümüzde de kavramın içeriği anlaşılır ve açık değildir. Kavram, hem günlük konuşma dilinde hem de teorilerde büyümenin, modernleşmenin bazen de sanayileşmenin yerine kullanılabilir. Özellikle ekonomik büyüme ile ekonomik kalkınma kavramları biri diğerinin yerine kullanılabilir derecede eş anlamlar ifade etmektedir (Yavilioğlu, 2002: 64). Kalkınma kavramının tanımı çoğu iktisatçı tarafından yapılmış olsa da uzlaşmış tam ve kesin bir tanım bulunmamaktadır. Bunun nedeni kalkınma kavramının hem öznel hem de nesnel etmenlerle açıklanıyor olmasıdır. Ayrıca devletlerin kültürel, sosyal, ekonomik yapılarının farklı olması genel geçer bir kalkınma tanımının yapılmasını da zorlaştırmaktadır (Karadaş, 2008: 6).

1.1.3. Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, antropologlardan sosyologlara, çevre bilimcilerden ekonomistlere kadar birden fazla disiplin tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmaya çalışılmıştır. Yapılan bu tanımlardan bir kısmı; çevre, nesiller arası eşitlik, değişime uyum süreci, ekonomik gelişme ve yaşam kalitesindeki gelişme gibi unsurları ayrı ayrı içinde barındırarak konuya vurgu yaparken; bazı tanımlarda ise tüm bu unsurları toparlayan çok yönlü bir tanımlama yapılmıştır (Özer, 2013: 22). Sürekli ve dengeli kalkınma veya sürdürülebilir kalkınma kavramı 1970'den beri çevre, ekonomi ve toplum arasında kurulmak istenen dengenin yeni bir anlatımı olarak karşımıza çıkmıştır (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2009: 243).

İlk olarak ne zaman kullanıldığı konusunda çeşitli açıklamalar yapılsa da sürdürülebilir kalkınma kavramının tanımı, 1987 yılındaki Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunun yayınladığı Ortak Geleceğimiz adlı raporda yapılmıştır (Turgut, 1997: 703). Bu raporda sürdürülebilir kalkınma: Bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşaklarında kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamak olarak ifade edilmiştir (TÇSV, 1989: 73). Bu tanım kapsam bakımından oldukça geniştir. Bu tanımda, geleceğin ve bugünün gereksinimlerinin karşılanması ifadesi ile kuşaklar arasındaki eşitliğin sağlanabilmesi üzerinde durulmuştur (Tekeli, 2001: 732). Sürdürülebilir gelişme, çevre değerlerinin ve doğal kaynakların savurganlığa yol açamayacak biçimde akılcı yöntemlerle, bugünkü ve gelecek kuşakların hak ve yararları da göz önünde bulundurularak kullanılması, ilkesine göre sağlanacak ekonomik gelişme olarak da ifade edilmiştir (Türkiye Bilimler Akademisi [TÜBA], 2011: 1075).

Sürdürülebilir kalkınma kavramının içerdiği anlamın üç boyutu vardır. Birincisi, geçerli büyümenin sürdürülemezliği. İkincisi, bugünün gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Bu ikinci boyuttan anlaşılması gerekende bütün insanları asgari düzeyde bile olsa bir yaşam düzeyine kavuşturulması ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasıdır. Üçüncüsü de, gelecek nesillerinde yaşam ve refahının güvence altına alınmasıdır. Bütün bunlar yapılırken de çevre üzerindeki baskıların uygarlığı tehdit etmeyecek seviyede tutulmasıdır (Başkaya, 2015: 209). Sürdürülebilir kalkınma, bütün insanların temel gereksinimlerini karşılama ve herkesin daha iyi bir yaşam beklentisini giderme fırsatını sağlamalıdır. Bu nedenle sürdürülebilir kalkınma bir değişim sürecidir. Bu değişim sürecinde; kaynakların kullanımı, teknolojik gelişmenin yönünün seçilmesi, yatırımların yönlendirilmesi, kurumsal değişikliklerle uyum içinde; tüm insanlığın, bugünkü ve gelecekteki gereksinimleri ve beklentileri karşılanmalıdır (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2009: 245). Sürdürülebilir kalkınma kavramıyla sadece şimdiki nesil ile gelecek nesil karşılaştırılmamalıdır. Bunun yanında aynı nesil içinde yaşayan bireyler arasında da adillik ve eşitlik sağlanabilmelidir. Ayrıca kavramda hem ülke içindeki düşük ve yüksek gelir sahipleri arasındaki hem de ülkeler arasındaki eşitlikten de söz edilmektedir (Eş, 2008: 17).

Bütün bu tanımlar değerlendirildiğinde sürdürülebilir kalkınma kavramı, çevrenin korunması ile birlikte ekonomik kalkınma kavramlarının uzun dönemli olarak birlikte düşünülmesi esasına dayanmaktadır. Bu çerçeveden bakarsak kavram ekonomik faaliyetlerin birçok yönünü ele almaktadır. Sürdürülebilir kalkınma ile çevre ve ekonomi

arasında bir bütünleşme sağlanmaya çalışılırken, bütünleşme sonucunda sağlanacak gelişme ile toplumun tam anlamıyla kalkınması ve gelişmesi hedeflenmektedir (Yıldırım ve Öner, 2003: 10). Sürdürülebilir kalkınma ile ilgili olan bütün tanımların ortak noktası sürdürülebilirliğin gelecekte de devam edebilecek bir gelişme olduğudur. Bu gelişmenin sağlanması da; doğal kaynakların tükenebileceği ve bir daha geri döndürülemeyeceği tüm insanların gözünün önünde bulundurularak mümkün olacaktır (Yaylalı, 2009: 164).

1.1.4. Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihsel Gelişimi

Sürdürülebilir kalkınma fikrinin kavramsallaşabilmesi çok uzun bir zamanda olmuştur. Öncelikle Birleşmiş Milletler (BM) olmak üzere, uluslararası birçok kuruluşunda çabaları sonucunda fikir kavramlaşmaya başlamıştır. Özellikle 1970'li yıllardan sonra, ulusal ya da uluslararası düzeyde birden fazla konferanslar düzenlenmiş ve bilimsel araştırmalar yapılmıştır. Yapılan bütün bu çalışmalar sonucunda da sürdürülebilir kalkınma fikrinde kavramsallaşma sağlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma fikrini kavramsallaştıran bu çalışmalara aşağıda kronolojik sıra çerçevesinde değinilmiştir (Bozlağan, 2005: 1017).

1.1.4.1. Stockholm Bildirgesi (1972)

1970'li yıllardan itibaren bireylerin, doğanın üzerindeki olumsuz etkilerinin sonuçları, gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Bu durumu engellemek isteyen uluslararası kurumlar, üst düzey hükümet temsilcilerinin de katılımıyla birlikte 1972 yılında Stockholm Zirvesinde bir araya gelmişlerdir (Kuluçlu, 2011: 183). Stockholm Konferansı, doğanın korunması ve geliştirilmesi konusunun ilk defa gündeme geldiği ve tartışıldığı BM Konferansı olmuştur. 5-16 Haziran 1972'de 113 ülkenin katılımı ile Stockholm'de gerçekleştirilen konferans, ekolojik ve çevresel sorunların küresel çaptaki boyutlarının ve kapsamının dönüm noktasını oluşturmuştur (Özmehmet, 2008: 6). Sosyo-ekonomik açıdan, gelişme düzeyleri farklı olan birçok devletin çevre konusunda ilk olarak bir araya geldiği bu konferansın sonucunda da Stockholm Bildirgesi (Birleşmiş Milletler İnsani Çevresi Bildirisi) kabul edilmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2016). 26 ilkeden oluşan bildirmede; ilkelerin bir bölümü, ülkelerin birbirlerine karşı sorumlulukları; diğer bir bölümü ise, bireylerin çevre ve doğa ile ilişkilerinin dayanması gereken temel kurallar ve bu ilişkilerin nasıl gerçekleştirilmesi gerektiğine dair yöntemlere işaret etmiştir. (Keleş, 2013: 123).

Stockholm Konferansında kabul edilen bildirmede tam anlamıyla sürdürülebilir kalkınma kavramı kullanılmamış olsa da, konferansta gelişmenin çevre ile olan ilişkisi ile

birlikte çevrenin korunmasının gelecekteki nesiller açısından önemine değinilmiştir. Bu da sürdürülebilir kalkınma kavramının temelini bu konferans ile atıldığının göstergesi olmuştur (Eryılmaz, 2011: 7). Gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkelerin birbirinden farklı çevre politikalarını bir düzene oturtabilmek için bildirgenin giriş bölümünde; çevre sorunlarının gelişmiş ülkelerdeki sebebinin teknolojik gelişmeler; az gelişmiş ülkelerdeki sebebin ise ulusal gelişmenin sağlanamadığından kaynaklandığına dair değerlendirmeler yapılmıştır. Bunun yanı sıra bildirmede, çevrenin korunmasında sorun oluşturan bir diğer konu ise nüfustaki sürekli artış olarak belirtilmiştir (Keleş, 2013: 122). Stockholm Bildirgesi, pek çok iki taraflı ya da çok taraflı sözleşme ve bağlayıcı belgelerin ortaya konması ile şekillenen, uluslararası çevre hukukunun gelişimi için bir temel oluşturmuştur. İlk olarak bildirmede gündeme gelen birden fazla kavram ve ilke sadece uluslararası çevre antlaşmalarının giriş bölümünde yer almakla kalmayıp, farklı bağlayıcı hükümlerde ve bunun yanı sıra çeşitli devletlerin iç hukuklarında ve anayasalarında da etkisini göstermiştir (Pallemarts, 1997: 615).

Tüm bunların yanı sıra ülkemizin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) gibi uluslararası kuruluşların kendi bünyelerinde de çevre komiteleri kurulmuştur. Böylece ülkeler, çevre sorunları ve çevrenin korunması ile ilgili mücadelede hep birlikte ortak çalışmalarda bulunmuşlar ve çevre konusunu kalkınma konusunun dışına atılmışlıktan çıkarmaya başlamışlardır (Özer, 1995: 22). Tüm bu gelişmelere rağmen bu konferansın devamındaki yıllarda, bildiride belirlenen ilkelerin pratikteki uygulaması sağlanamamıştır. Kalkınma ve çevre konusundaki sorunlarda artmaya devam etmiştir. Gelişmemiş (gelişmekte olan) ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasında toplumsal ve ekonomik farklılıklarda gittikçe artmıştır (Özmehmet, 2008: 6).

1.1.4.2. Ortak Geleceğimiz Raporu (1987)

Stockholm konferansından sonraki gelişmeler ile Kanada'nın Vancouver şehrinde 1976'da yapılan BM Habitat I Konferansı'ndaki gelişmeler, birlikte incelendiğinde gün yüzüne çıkan bir gerçeğin farkına varılmıştır. Bu gerçek BM'nin çevre konularıyla ilgili olarak devletleri tek muhatap kabul ettiği gerçeğidir. Bu durum zamanla önemini yitirmeye başladığından dolayı BM çareyi hükümet dışı kuruluşlara ve yerel yönetimlere yönelmekte bulmuştur. Oluşan bu yeni durum sivil toplum kuruluşlarının ve yerel yönetimlerin uluslararası arenada vazgeçilemeyen ortaklar olmasının zeminini hazırlamıştır. Stockholm Konferansında alınan kararların pratikte ne kadar uygulandığının değerlendirilmesi;

küresel çapta, kalkınma ve çevre sorunlarının belirlenmesi ve bu sorunların çözümüne yönelik stratejilerin oluşturulması amacıyla 1983 yılında BM Genel Kurulu tarafından BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu oluşturulmuştur (Emrealp, 2005: 14).

Komisyon, Norveç Başbakanı G. Harlem Brundtland'ın Başkanlığında, birçok ülkenin temsilcileriyle birlikte "Ortak Geleceğimiz" adlı Brundtland raporunu hazırlamıştır (Güçlü, 2007: 71-72). Raporunda, Sürdürülebilir Kalkınma: bugünün neslin gereksinimlerini karşılarken, gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılayabilme yetisinden ödün vermeden kalkınma olarak tanımlanmıştır (Barlas, 2013: 237). Bu tanım geçerliliğini günümüzde de korumaya devam etmiştir (Emrealp, 2005: 14). Brundtland raporunun, ilkelerinin başında bütün bireylerin sağlıkları ve refahları için yeterli olan bir çevrede, yaşam hakkına sahip olduklarına değinilmiştir. Ayrıca, doğal kaynakları ve çevreyi şimdiki nesil ve gelecek nesil için devletlerin kullanması ve koruması gereğinden de söz edilmiştir. Devletlerden, yeterli olan çevre koruma standartlarını geliştirmeleri ve oluşan değişiklikleri izlemeleri; doğal kaynakların kullanımına ve çevrenin kalitesine ilişkin bilgileri de yayımlamalarının gerekliliğine değinilmiştir (Keleş, 2013: 126). Çevre ile ilgili problemlerin sebeplerini iki şekilde değerlendirerek, bu problemleri hem bu zamana kadar kabul edilen ekonomik kalkınma stratejilerine ve hem de gelişmenin yokluğuna bağlayan saptamaların bulunduğu, Ortak Geleceğimiz raporunda, çevre problemlerinin çözülebilmesi için ilk olarak yapılması gerekenin ekonomik kalkınmada sıkıntı çeken üçüncü dünya ülkelerini yoksulluktan kurtarmak olduğuna değinilmiştir (Özer, 1995: 24-25).

Bu rapor özetle; nüfus kontrolünü, doğal kaynaklardan elde edilen faydanın dağılımında eşitliğin gözetilmesini, yoksulluğun ortadan kaldırılmasını ve çevre dostu teknolojilerin geliştirilmesini sürdürülebilir kalkınma kavramı ile doğrudan ilişkilendirmektedir. Bu açıdan raporda, ekonomik kalkınmanın çevre dostu bir bakış açısı ile oluşabileceği hipotezi ile yola çıkılarak; küresel çaptaki çevre problemlerinin üstesinden gelebilme ve yoksulluğu önlemede, gelişmekte olan ülkelerin önemli rol oynayacağı düşüncesiyle; yeni yapılanma sağlayabilecek uzun dönemli bir kalkınma çağına girilmesi gerektiğinin dikkati çekilmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2016).

1.1.4.3. Rio Zirvesi (1992)

Ortak Geleceğimiz raporuna destek veren yaklaşık 50 ülke, rapordaki önerilerin hayata geçirilmesine katkıda bulunacak evrensel bir taahhüt belgesi ve eylem planı hazırlanması için tekrardan BM Zirvesi olması yönünde girişimde bulunmuşlardır. BM Genel Kurulu ise 1989 yılında bir karar alarak, Stockholm konferansından 20 yıl sonra Haziran 1992’de bir “Çevre ve Kalkınma Konferansı” düzenlenmesinin kararını almış ve çalışmalara başlamıştır (Emrealp, 2005: 15). Bu çalışmaların sonucunda 1992 yılında Brezilya’nın Rio de Janeiro kentinde BM Çevre ve Kalkınma Konferansı düzenlenmiştir. 172 ülkenin katılımıyla Rio Zirvesi olarak da bilinen konferans gerçekleştirilmiştir. İki hafta boyunca devam eden konferansın hedefi; sürdürülebilirlik olgusu ile küresel ölçekteki çevre problemleri arasındaki bağı kuvvetlendirmek olmuştur (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2016). Konferansın sonucunda beş temel belge imzalanmıştır. Bu belgeler: Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, İklim Değişikliği Sözleşmesi, Rio Bildirgesi, Gündem 21 ve Ormanların Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin İlkelerdir (Alada, Gürpınar ve Budak, 1993: 96).

Rio Bildirgesinde 27 ilke yer almaktadır. Bu ilkelerde belirtilen; Kamu katılımı, çevresel etki değerlendirmesi, ihtiyatlılık, acil durumların bildirimi, diğer devletlerin çevresini etkileme olasılığı bulunan projelerini önceden bildirim ve danışılması gibi Bildirgenin birçok ilkesi, Rio’dan bu güne bağlayıcı ve bağlayıcı olmayan çeşitli uluslararası belgelerde yer almakla birlikte kimi zaman yeni oluşan örf ve adet hukuku kurallarını da oluşturmuştur (Skalar, 2015: 33). Sürdürülebilir Kalkınma, Rio Yeryüzü Zirvesi’nde 21. yüzyıldaki tüm bireylerin ortak hedefi olarak kabullenilmiştir. Zirvede, 21. yüzyılda sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşılabilmesi ve kalkınma ile ilgili problemlerle başa çıkılabilmesi için gerekli ilke ve eylem alanlarını belirleyen Gündem 21 başlığı altında bir eylem planı oluşturulmuştur. Bu eylem planı BM üyesi ülkeler tarafından da kabul edilmiştir (Emrealp, 2005: 16).

Gündem 21 içinde, sürdürülebilir kalkınma kavramının yanı sıra sürdürülebilir tarım, sürdürülebilir dağ geliştirme, sürdürülebilir insan yerleşimi, kırsal kalkınmanın teşvik edilmesi ve sürdürülebilir orman gelişimi gibi konularına da değinilmiştir. Konferans ile gündeme gelen yeni kavramların, sürdürülebilir kalkınma kavramı ile oldukça sıkı ilişkilerinin olduğu; sürdürülebilir bir kalkınmanın oluşabilmesi için kentleşme, ekonomi, çevre ve yönetim gibi alanlarda da yapılması gereken çalışmalarında

nitelendiği görülmüştür (Bozlağan, 2005: 1020). Ayrıca 40 maddeden oluşan Gündem 21'in 38. maddesinde Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu kurulmasının gerekliliği belirtilmiştir. 1993 yılında ise bu komisyon kurulmuştur (Gönel, 2002: 2). Zirve sürdürülebilir kalkınma kavramını dünya gündeminin temel politikası haline getirmiştir. Özellikle Gündem 21 Eylem Planı; sürdürülebilir kalkınma politikalarının hayata geçirilmesi noktasındaki stratejileri belirlerken, bunun yolunun da ancak katılım ile olabileceğini öngörmüştür (Yazar, 2006: 8).

1.1.4.4. Johannesburg Zirvesi (2002)

Johannesburg Zirvesine doğru giden süreçte; Rio Zirvesinden sonra 1996 yılında İstanbul'da Habitat II Kent Zirvesi yapıldı. Zirvenin temel hedefi ise, sürdürülebilir insan yerleşmeleri ve herkese yeterli konut gibi evrensel hedefin gerçekleştirilmesinin desteklenmesi oldu (Keleş, 2013: 136). 1997'de ise Rio Zirvesinde kabul edilen Gündem 21'in pratikteki uygulamalarını incelemek ve sürdürülebilir kalkınma anlayışının benimsenmesiyle gerçekleştirilen küresel ilerlemeyi değerlendirmek amacıyla BM tarafından Rio + 5 zirvesi yapıldı. 2000 yılında ise 189 ülkenin temsilcilerinin katılımıyla New York'taki Milenyum Zirvesi yapıldı ve BM Milenyum Bildirgesi kabul edildi. Bildirgede 21. yüzyıla girerken uluslararası ilişkilerde temel alınacak değerler belirlendi. Bu değerler; ortak sorumluluk, eşitlik, dayanışma, doğaya saygı, özgürlük ve hoşgörü olarak belirtildi. Bu değerlerin geçerliliğini koruyabilmek için ise bildirgede 7 alana yönelik taahhütler sıralandı. Bu taahhütler; kalkınma ve yoksullukla savaş, demokrasi ve iyi yönetim, barış, güvenlik ve silahsızlanma, zayıf olanları korumak, çevreyi korumak, insan hakları, Afrika'nın özel ihtiyaçlarını karşılamak ve BM'yi güçlendirmek olarak belirtildi (Ertürk, 2009: 340–347).

Milenyum Bildirgesi, daha sonra düzenlenen Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı gibi önemli birçok BM Konferansları için bir başlangıç noktasını oluşturdu (Skalar, 2015: 48). 2002'de düzenlenen Johannesburg Zirvesi öncesinde dört tane hazırlık komitesi toplantısı yapıldı. Dördüncü ve son hazırlık komitesi toplantısında Zirve'de sunulmak üzere bir taslak plan oluşturuldu ve Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Johannesburg kentinde Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi düzenlendi (Gönel, 2002: 2). 26 Ağustos–4 Eylül 2002'de gerçekleştirilen Zirve'de, Rio'da gerçekleştirilen konferansta alınan kararlara ulaşılmadaki problemleri çözmek hedeflendi. 104 devlet ve hükümet başkanlarının yanı sıra, sivil toplum temsilcileri ve resmi heyetlerle katılımcı

sayısı 20.000'den fazla oldu. Zirve'de iki tip sonuç çıktı. Birinci tipte Johannesburg Uygulama Planı ve Siyasi Bildirge resmi belgeler olarak onaylanmıştır. İkinci tip çıktıda ise sivil toplum kuruluşları, özel sektör, uluslararası kuruluşlar ve kamu kuruluşlarının da dahil olduğu 20'den fazla ortaklık kurulmuştur (Pepe, 2004: 1). Johannesburg Zirvesinde alınan kararlar şöyle özetlenebilir (Bozlağan, 2005: 1025):

- Devletlerin, ulusal sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin en kısa zamanda belirlenmesi ve bu konuyla ilgili uygulamaların 2005 yılından itibaren başlatılması.
- Uluslararası antlaşmaların, kararlarının uygulanmasının sağlanması.
- Kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarında duyarlılığın ve kurumsal sorumluluğun geliştirilmesi.
- Yoksulluğun önlenmesi için Dünya Dayanışma Fonu'nun kurulması ve açlık sınırında yaşayan bireylerin sayısının yarı yarıya azaltılması.
- Enerjinin kullanımının, evrensel açıdan daha dengeli ve adil şekilde dağılımının sağlanması.
- Enerji sunumunda, fosil kaynaklara olan bağımlılığın en aza indirilmesi, kaynak çeşitliliklerinin sağlanabilmesi.
- Biyolojik çeşitliliğin korunması ve bu çeşitlilikteki azalmanın en alt seviyelere çekilmesidir.

Konferansın genel olarak değerlendirilmesine bakıldığında; 1992'de Rio'daki konferansta alınan kararların içeriğinde bulunan, daha önceki 1972'de yapılan Stockholm Konferansı ve 1987'deki Brundtland Raporunda da önerilen, bütün ülkelerde dengeli, sürekli ve çevre ile uyumlu kalkınmayı sağlamak için sürdürülmesi öngörülen tedbir ve stratejilerden pek farkının bulunmadığı görülmektedir (Mengi, 2007: 41-42).

1.1.4.5. Johannesburg Zirvesi Sonrası

Johannesburg Zirvesinden sonra 28 Nisan-9 Mayıs 2003 tarihlerinde düzenlenen BM Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu 11. toplantısının uluslararası çevre politikasının gelişmesinde büyük katkısı olmuştur. Bu toplantıda 2004-2005 ile 2016-2017 tarihlerine kadar olan dönemde her yıl incelenecek konuları değerlendirmek amaçlı politikalar belirlenmiştir. Her yıl değerlendirilecek konular; sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, çevresel ve sosyal boyutları dikkate alınarak bir bütün halinde incelenecektir. Ayrıca

belirlenen bu konular sürdürülebilir kalkınmadaki hedefleri gerçekleştirmek ve çıkabilecek engellerin belirlenmesiyle, birlikte kaydedilen ilerlemeleri de belirleyecektir (URL-1 2003). Bu konular şunlardır (URL-1 2003):

- 1. Döngü 2004/2005 dönemi: insan yerleşimleri, su, sanitasyon.
- 2. Döngü 2006/2007 dönemi: iklim değişikliği, sürdürülebilir kalkınma için enerji, hava kirliliği/atmosfer, endüstriyel gelişme.
- 3. Döngü 2008/2009 dönemi: kuraklık, çölleşme, tarım, arazi, kırsal gelişim, Afrika.
- 4. Döngü 2010/2011 dönemi: kimyasallar, taşıma, atık yönetimi (tehlikeli ve katı atık), madencilik, sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıpları için on yıllık çerçeve program.
- 5. Döngü 2012/2013 dönemi: biyoteknoloji, biyoçeşitlilik, ormanlar, dağlar, turizm.
- 6. Döngü 2014/2015 dönemi: deniz kaynakları, okyanuslar ve denizler, küçük ada devletleri geliştirme, afet yönetimi ve güvenlik açığı.
- 7. Döngü 2016/2017 dönemi: Gündem 21, Gündem 21 uygulanmasının genel değerlendirilmesi, Johannesburg Uygulama Planının uygulamalarının değerlendirilmesi.

1.1.4.6. Binyıl Kalkınma Hedefleri

New York'ta Eylül 2000'de yapılan Binyıl Zirvesi, yapılan zirvelerden farklı olarak en fazla katılımcı sayısı ile dünya liderlerinin bulunduğu bir toplantı olmuştur. Zirve'de buluşan dünya liderleri, dünya üzerindeki bütün bireyleri muhtaç ve yoksul durumda olmaktan kurtarma sözünü üstlenmişlerdir. Kalkınma ve gelişme hakkını yaşama geçirebilmek için 2015 yılına kadar gerçekleştirilmesi hedeflenen, Binyıl Kalkınma Hedefleri de bu zirvede belirlenmiştir (UNICEF, 2005: 3). Binyıl Kalkınma Zirvesinde belirlenen hedefler şunlardır (Birleşmiş Milletler Türkiye, 2015: 1):

- Aşırı yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması.
- Evrensel ilköğretimin gerçekleştirilmesi.
- Kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve kadınların konumunun güçlendirilmesi.
- Çocuk ölümlerinin azaltılması.

- Anne sağlığının iyileştirilmesi.
- HIV/AIDS, sıtma ve öteki hastalıklarla mücadele edilmesi.
- Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması.
- Kalkınma için küresel bir ortaklığın geliştirilmesi.

Ülkemizde, Binyıl Kalkınma Hedefleri'nde sağlanan ilerlemeler ilk defa 2005 yılında yayınlanan Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu'nda açıklanmıştır. Bu Rapora göre Türkiye hedeflerden bir bölümünü gerçekleştirmeye çok yaklaştı hatta büyük oranda gerçekleştirmiştir. Gerçekleşen bu hedeflerin yanı sıra; ilerlemenin ve gelişmenin, sağlanmasının gerekli olduğu bazı hedeflerin de var olduğu belirtilmiştir (Birleşmiş Milletler Türkiye, 2015: 1).

1.2. Sürdürülebilir Kalkınmanın Özellikleri, Amaçları ve Hedefleri

Sürdürülebilir kalkınma kavramı sosyo-ekonomik açıdan değişmeyi, gelişmeyi ve yenilenmeyi nitelendirir. Kalkınma ve çevre arasındaki dengeyi sağlamak en temel amaç olmakla birlikte bu kavramın daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacak özellikleri, amaçları ve kalkınmanın sağlanmasıyla ulaşılabilecek hedefleri de bulunmaktadır. Bunlara da aşığıda yer verilmiştir (Eryılmaz, 2011: 13).

1.2.1. Sürdürülebilir Kalkınmanın Özellikleri

Sürdürülebilir Kalkınma, dünyada sosyo-ekonomik süreçlerdeki değişimi savunan bir dönüşüm sürecidir. Bundan dolayı kendine has özelliklere sahiptir. Bunlar Bozlağan'a göre şu şekilde sıralanmaktadır (2002: 61):

- Sürdürülebilir Kalkınma, gönüllülük temeline dayanmalıdır; Bireylerden evrensel kuruluşlara kadar, gerek kendi iç işleyişlerinde gerekse de birbirleri ile olan ilişkilerde gönüllülük temeline esas alan çok ortaklı bir yönetim ve uzlaşma sürecidir.
- Sürdürülebilir Kalkınma, planlı ve bilinçli değişim sürecidir; Evrensel, ulusal ve yerel alanda bireylerin doğa ile uyumlu değişim çabalarının planlı bir şekilde uygulanmasını gerektirmektedir.
- Sürdürülebilir Kalkınmada yenilikçi bir süreçten bahsedilmektedir; Bilimsel yollar ile elde edilmiş en son üretim ve yönetim teknolojilerinin kullanılması

gerekmektedir. Bundan dolayı da teknik ve bilimsel gelişmelerin karşısında değildir.

- Sürdürülebilir Kalkınma, uzun süreli ve devamlıdır; Mevcut düzende görülen aksaklıklar anca uzun dönemde giderilebilir. Bundan dolayı oluşturulan politikalar kısa ve orta vadedeki sonuçların uzun vadedeki olası etkileri değerlendirilerek oluşturulmalıdır.
- Sürdürülebilir Kalkınmanın merkezinde insan etmeni vardır ancak sürdürülebilir kalkınmanın en önemli ögesi insan olmakla birlikte, canlı ve cansız bütün varlıklar sosyo-ekonomik düzende önemli yerlere sahiptir.
- Sürdürülebilir Kalkınma, sosyo-ekonomik hayatı bir sistem olarak değerlendirir. Canlı ve cansız tüm varlıkları yapılanmaları ve örgütlenmeleri bir bütün olarak kabul eder. Bütüncül bir yaklaşım sergiler.

1.2.2. Sürdürülebilir Kalkınmanın Amaçları ve Hedefleri

Sürdürülebilir kalkınmanın çok geniş bir bakış açısı ile temel amacının; bireylerin-doğa ve bireylerin-bireyler ile uyumlarını arttırmak olduğu ileri sürülmektedir (Ertürk, 2009: 398). Bu temel amacının yanı sıra sürdürülebilir kalkınmanın diğer temel amaçları da şunlardır (TÇSV, 1989: 81-100):

- Büyüme-yi Canlandırmak: sürdürülebilir bir kalkınmadan söz edilebilmesi için, bu kalkınmanın yoksulluk içinde yaşayan insanların sorunlarını ele alması zorunludur. Yani temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamayan bireylerin sorunlarına eğilmelidir. Bundan dolayı yoksulluğun daha çok görüldüğü ve kişi başına düşen milli gelirin düşük olduğu gelişmekte olan ülkelerde büyümenin canlandırılması gereklidir.
- Büyümenin Kalitesini Değiştirmek: sürdürülebilir kalkınma demek yalnızca büyüme olarak anlaşılmamalıdır. Daha az enerji-yoğun, daha az madde-yoğun üretim süreçlerinin yanında, etkilerinin daha adil olması büyümenin kalitesindeki değişikliği gerekli kılan şartlardandır. Bu değişiklikler, ülkelerde gelir dağılımını iyileştirmek, ekolojik sermaye stokunu sürdürmek, ekonomik krizlere duyarlılığı azaltmak için alınacak tedbirlerin bir parçası olarak gereklidir.
- Sürdürülebilir bir nüfus düzeyini garanti altına almak: sürdürülebilir kalkınmanın olması nüfus artış faaliyetlerine bağlıdır eğer bir ülkede nüfusun

hacmi ekosistem üretim kapasitesiyle dengeli ise, o ülkede sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak daha kolay olacaktır.

- Temel insan ihtiyaçlarını karşılamak: bireylerin temel ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılamak, üretici faaliyetin en belirgin amacı olduğundan dolayı, sürdürülebilir kalkınma kavramındaki merkezi rolü de göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür. Bir numaralı gelişme sorunu, giderek artmaya devam eden gelişmekte olan ülkelerin, nüfusunun temel insani ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılamaktır. Bütün ihtiyaçların en temeli ise geçim kaynağıdır.
- Doğal kaynak tabanını zenginleştirmek ve korumak: ihtiyaçlar, sürdürülebilir bir şekilde karşılanacak ise doğal kaynak tabanının zenginleştirilmesi ve korunması en temel şartlardandır.
- Teknolojinin yeniden yönlendirilmesi ve riskin yönetimi: teknoloji bireyler ile doğa arasında kilit bir bağlantıdır. Her şeyden önce de teknolojiye yeniliğin artırılması, gelişmekte olan ülkelere sürdürülebilir kalkınma gereklerine daha iyi cevap verir duruma gelmesi için şarttır. Teknoloji ile ilgili alınan kararlardan kaynaklanan çevre riskleri de, daha o teknolojiler yaygın olarak kullanılmaya başlamadan önce değerlendirilmelidir. Bu teknolojilerin üretiminin çevreyi zorlamayacağını garanti alınmalıdır.
- Karar vermede ekonomi ile çevreyi birleştirmek: sürdürülebilir kalkınmanın temel amacıdır yani karar vermede ekolojik ve ekonomik düşünceler uyum içinde olmalıdır.

Sürdürülebilir Kalkınmanın, temel amaçları Bozlağan'a göre ise şöyledir (2002:63):

- Yenilenmeye ve değişime açık bir anlayış yerleştirmek ve bu anlayışı geliştirmek.
- Küresel, bölgesel, ulusal ve yerel düzeydeki bütün oluşumların, birbirleri arasındaki sağlıklı iş bölümünü sağlamak, güven ortamının kurulmasını ve işbirliği sistemini oluşturmak.
- Ekolojik ve sosyo-ekonomik süreçler arasında etkileşimi belirlemek, bu konuyla ilgili toplumsal bilinçlenmeyi sağlamak, olumsuz etkileşimleri en aza indirmek veya ortadan kaldırmak.

- İnsanlardan evrensel örgütlere kadar bütün aktörlerin; kendi çevreleri üzerindeki etkileri konusunda ve kendi etkinliklerinin sonuçları konusunda bilinçlenmelerini sağlamak.
- Her düzeyde katılımcı yönetim modelleri geliştirmek ve bunları uygulamak. Böylece, kararlarda, projelerde ve yönetsel uygulamalarda meşruluk sağlamak. Her türlü uyuşmazlığı çözmeye yardımcı olabilecek bir çatışma ve uzlaşma yönetimi kurmak.
- İnsanlardan, ulusal hükümetlere ve evrensel örgütlere kadar her düzeydeki aktörlerin kapasitelerini arttırmak, sahip oldukları potansiyelleri yapabilir ve kullanılabilir kılmak. Uygulama ve planlama aşamalarında, alt seviyelerde bulunan aktörlerin sorumluluklarını ve yetkilerini arttırmak. Kararların, hizmetten faydalananlara en yakın yönetim birimlerince alınmasını ve uygulanmasını sağlamak.
- Sosyo-ekonomik gelişme sürecine, ortaya çıkan sorunlara kendiliğinden çözümler bulabilen ve mümkün olduğunca az sorunlara yol açabilen organik bir yapı kazandırmak.
- Evrensel, ulusal ve yerel ölçekte oluşan bütün örgütlenmelerin kendi faaliyetlerini yönetme ve denetleme kapasite ve yeteneklerini geliştirmek.

Özet olarak sürdürülebilir kalkınma ile gerek bireylerin kendi aralarında, gerekse de bireyler ile doğa arasındaki uyumu yükseltmek amaçlanmaktadır. 1980'li yılların çevre ve kalkınma krizlerinde uluslararası ve ulusal ekonomik ve siyasal kuruluşların önleyici rol oynamadığı göz önüne alınırsa, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için şunlar gereklidir (TÇSV, 1989: 100):

- Karar alımlarında vatandaşların etkin katılımlarını sağlayabilecek bir siyasal sistem.
- Uyumsuz gelişmelerden doğabilen gerilimlere çözüm bulabilecek bir sosyal sistem.
- Durmadan yeni çözümler arayabilecek bir teknolojik sistem.
- Kendi çabası ile ve sürdürülebilir bir şekilde teknik bilgi ve üretim fazlası sağlayabilecek bir ekonomik sistem.
- Gelişme için gerekli ekolojik tabanı da korumaya saygı gösteren bir üretim sistemi.

1.3. Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma, Kapsamı, Hedefleri ve İlkeleri

Sürdürülebilirlik kavramı, kentsel kalkınma ile ortaya çıkan sorunlu ekolojik alanların bilinmesi, bu alanların yeniden düzenlenmesi ve planlanması gibi daha geniş çerçeveli bir yaklaşımın gelişmesine katkı sağlamıştır. Bu yeni yaklaşımın adı olan sürdürülebilir kentsel kalkınma kavramı 1990'lı yıllardan bu yana çevre, kent, planlama, ekonomi, tarım gibi pek çok alanı içine almış ve bunlara yeni biçimler kazandırmıştır. Kentsel kalite artırılırken çevrenin korunması da bu kavramın ana çıkış noktası olmuştur (Özcan, 2007: 691). Bu kavramın kapsamı, hedefleri ve ilkelerine de aşağıda değinilmiştir.

1.3.1. Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma

Sürdürülebilir kentleşme, üzerinde yaşayan nüfusa hizmetlerin en uygun düzeyde sunulduğu, bireylerin ihtiyaçları karşılanırken kentin hizmet kapasitesinin de aşılmamasına dikkat edilerek yapılan kentleşme biçimidir. Sürdürülebilir bir kentleşmenin olabilmesi için kentsel fonksiyonların ve nüfusun; ekonomik, fiziksel, sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda, kenti tehdit etmesi ya en asgari düzeydedir ya da söz konusu değildir (Ceritli, 2000: 30). Sürdürülebilir kentleşme kavramı insanların bir alanda yaşamak ve yaşamlarındaki kaliteleri arttırmak yönündeki girişimlerinin; gelecek kuşaklarında sağlıklı alanlarda yaşamaları ve yaşayacakları alanlarda da yaşam kaliteleri ile ilgili isteklerini karşılamalarına engel olmayacak şekilde gerçekleştirmeleridir (Şentürk, 2007: 34). Bir başka tanım ile sürdürülebilir kentsel kalkınma; kentsel alanların, bu alanlar içerisinde devam etmekte olan faaliyetlerin ve o kentte yaşayan bireylerin çevre ile birlikte bir bütün olarak varlıklarını dengeli olarak devam ettirebilmesi ve kentte üretilen değerlerin gelecek nesillere de aktarılabilmesidir (Ceritli, 2000: 30).

Genel olarak bakıldığında, sürdürülebilir kentler, sürdürülebilir kentsel gelişme, sürdürülebilir insan yerleşimleri, eko-kentler, kentlerin yeşillendirilmesi, yaşanabilir kentler gibi kavramlar, her birinde ufak anlam farklılıkları olsa da temelinde kentlerin çevre ile uyumlu olmasını dile getirmektedir. Sürdürülebilir kentsel kalkınma ile ilgili farklı tanımlar olsa da kavramın kendi içinde üç temel amacı bulunmaktadır bunlar şunlardır (Bayram, 2001: 254-256):

- Kentte yaşayan bireylerin; kamu hizmetlerinin alımında, kent ile olan ilişkilerinde, kentteki ortak alanların kullanımında yaşam kalitelerinin artırılması sorununun giderilmesi.
- Kentin bir yerleşim birimi olarak, kendi varlığını devam ettirebilmesi gücünün kuvvetlendirilmesi.
- Kentin; çevre değerlerini, taşıma kapasitesinin üzerinde kullanımı ile kaynaklar dönüştürülürken kullanılan tüketim ve üretim kalıplarının en başından sorgulanması gereğidir.

Kentlerin sürdürülebilirliği, toplumların sürdürülebilirliği olarak adlandırılabilir. Bireyler, yaşadıkları mekanlardan birebir etkilenmektedir ve aynı ölçüde de etkilenmektedir. Kentlerin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi; kentlerde yaşayan ve gelecekte de yaşayacak olan nesillerin yaşam kalitelerinin yükseltilecek devamlılığının sağlanabilmesidir. Sürdürülebilir kentsel kalkınma, sürdürülebilir toplumsal kalkınma ile paralel olarak düşünülmelidir (Gülgün, Atıl ve Yörük, 2005: 217).

Sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir gelişmenin temelini oluşturmaktadır. Sürdürülebilir gelişme, kavramı uluslararası arenada ilk defa 1972 yılında Stockholm Konferansında ele alınmıştır. Konferansın Bildirgesinin bazı maddelerinde sürdürülebilir kentleşme konusuna değinilmiştir. Bu maddeler şunlardır; 15. madde, “çevreye olan olumsuz etkileri önlemek, maksimum sosyal, ekonomik ve çevre faydaları sağlamak için yerleşmelere ve kentlere planlama uygulanmalıdır.” 16. madde, “temel insan haklarına ön yargısız olarak, ilgili hükümetlerce uygun bulunan demografî politikaları; çevre ve kalkınma üzerinde olumsuz etkileri olan nüfus artış hızı veya aşırı nüfus yığılmaları ile düşük nüfus yoğunluğunun insan çevresinin gelişmesini veya kalkınmayı engelleyebileceği bölgelerde uygulanmalıdır.” Bu maddeler ile Stockholm Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevresi Konferansıyla; planlı, sağlıklı ve yaşanabilir kentler vurgulanarak sürdürülebilir kentleşme kavramının temel ilkeleri belirlenmiştir (Tosun, 2009: 4-5).

Stockholm'den sonra 1976 yılında Kanada'nın Vancouver kentinde ilk Habitat (İnsan Yerleşmeleri) toplantısı yapılmıştır. Toplantının amacı çevrenin, insan yerleşmeleri ile olan etkileşimidir. Habitat I, yerleşme sorunlarının önemini Dünyanın gündemine getirmiştir (Yıldırım ve Göktürk, 2004: 454). 1987 yılındaki Ortak Geleceğimiz Raporunda ortak kaygılar başlığı altındaki bazı sorunların sürdürülebilir kentsel kalkınmanın, ortaya çıkmasına yol açan sorunlarla eşleştiği görülmektedir. Ortak tedbirler kısmında da yine

kentsel sorunların çözülebilmesinde yerel fırsatların artırılması, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve ekosistemin korunması gibi bazı kavramlar da sürdürülebilir kentsel kalkınma konusuna ışık tutmaktadır (Yazar, 2006: 25).

Yayınlanan Ortak Geleceğimiz Raporundan sonra 1992 yılındaki Rio Konferansı; başta çevre ve kalkınma ilişkileri olmak üzere, insan hakları, sosyal gelişme, nüfus ve yerleşim gibi ele alınan konularla kendisinden sonraki bütün BM toplantılarının gündemini etkilemiştir. Bu Zirve'de kabul edilen Rio Bildirgesinin başlangıç hükümlerinde, kendisinden önce yapılan Stockholm Konferansının ilkelerine bağlı kalındığı belirtilmektedir. Bu ilkeleri gerçekleştirmek için, bireyler, toplumlar ve devletler arasında olmak üzere her düzeyde işbirliğini kurma amacının taşındığını; insanların evi sayılan Dünyayı ve herkesin ortak çıkarını koruyabilecek, çevre-kalkınma politikalarının üzerinde uzlaşılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır (Yıldırım ve Göktürk, 2004: 456-457).

1992 yılındaki Rio Konferansı gibi 1996 yılında gerçekleştirilen Habitat II Kent Zirvesi'nde de sürdürülebilirlik ilkesi ile yaşanabilir çevre oluşturulması, amacının benimsenmesi bugün sürdürülebilir kentsel kalkınmanın ekolojik bir temele dayandırılmasını gerekli kılmıştır. Habitat II Kent Zirvesi'nin en temel amacı yaşam çevresinin yaşanılabilir kılınması ve iyileştirilmesi olmuştur. Yine Zirve'nin temel hedefleri arasında dünya kentlerini, kasabalarını ve köylerini günümüzde ve gelecekte güvenli, eşit, sağlıklı ve sürdürülebilir kılmaktır (Özcan, 2007: 689-692). İstanbul'da düzenlenen bu konferans sürdürülebilir kentsel kalkınma kavramının şekillendirildiği yer olarak tanımlanabilir (Yazar, 2006: 28).

Habitat II Zirvesinden sonra 2002 yılında düzenlenen Johannesburg Zirvesi'nde de sürdürülebilir kentsel gelişme kavramının önemli noktalarından olan konulara değinilmektedir. Bu konulardan bazıları başlıklar halinde şöyle sıralanabilir (Johannesburg Uygulama Planı, 2004):

- Yoksullukla mücadele
- Sürdürülemez nitelikteki tüketim ve üretim kalıplarının değiştirilmesi
- Ekonomik ve sosyal kalkınmanın doğal kaynak temelini koruması ve yönetilmesi
- Gelişmekte olan küçük ada devletlerinde sürdürülebilir kalkınma
- Diğer bölgesel gelişmeler

- Sürdürülebilir kalkınma için kurumsal çerçeve

Rio ve Johannesburg zirvelerinde her ne kadar çevre hakkının gelişmesi konularına değinilse de çevrenin korunmasını sağlayacak bağlayıcı belgeler ortaya çıkarılamamıştır. Bundan dolayı da 2012 yılında yapılacak olan Rio + 20 Zirvesi'nin beklentileri karşılayabileceği düşünülmektedir. 2012 yılının Haziran ayında Rio'da gerçekleştirilen Zirve'nin uygulama çerçevesinde bulunan; yoksulluğun ortadan kaldırılması, sürdürülebilir kentler ve insan yerleşimleri, herkes için tam ve verimli istihdam, insana yaraşır işler ve sosyal korumanın geliştirilmesi, en az gelişmiş ülkelerin sayısının En Az Gelişmiş Ülkeler 2011-2020 Eylem Programı doğrultusunda azaltılması, biyolojik çeşitlilik gibi konular doğanın korunması amacına yönelik konularındandır (Gönüllü, 2014: 36). Konferansın Sonuç Belgesi olan İstedğimiz Gelecek başlıklı belgede, Brundtland Raporundaki gibi "sürdürülebilir kalkınmaya, gezegenimiz için ve şimdiki ya da gelecek kuşaklar için ekonomik, sosyal ve çevresel yönden sürdürülebilir bir geleceğin sağlanmasını teşvik etmeye bağlılığı" tekrarlanmıştır (Skalar, 2015: 61). Yapılan tüm bu konferanslar, zirveler çevre bilincinin gelişmesine ve çevre hakkının insan hakkı olarak değerlendirilmesine katkıda bulunmuştur. Bu şekilde genel olarak incelenen çevre hakkının gelişim süreci, kentsel hakların temellendirilmesi açısından da önem arz etmektedir (Gönüllü, 2014: 37).

1.3.2. Sürdürülebilir Kentsel Kalkınmanın Kapsamı

Kentlerin sürdürülebilirliği kavramı, toplumların sürdürülebilirliği olarak da nitelendirilebilir. Bireyler yaşadıkları mekanlardan hem etkilenmekte hem de onları etkilemektedirler. Bir kentin sürdürülebilirliğinin sağlanması demek kentlerde yaşayan ve gelecekte yaşayacak olan neslin yaşam kalitelerini artırmak ve bunun devamlılığını sağlayabilmektir. Sonuç olarak sürdürülebilir kentsel kalkınma, sürdürülebilir toplumsal kalkınma ile paralel bir şekilde düşünülmelidir (Gülgün, Atıl ve Yörük, 2005: 217). Sürdürülebilir kentsel kalkınma kavramı değerlendirildiğinde beş farklı alanda incelemenin mümkün olduğu anlaşılmaktadır. Sürdürülebilir kentsel kalkınmanın kapsamını oluşturan bu alanlar; çevresel, siyasal, ekonomik, fiziksel ve toplumsal alanlardır (Yazar, 2006: 61). Fiziksel kapsam açısından sürdürülebilir kentsel kalkınma kavramı incelendiğinde, kavramın kentlerin fiziki özellikleri ile yakından ilgili olduğu görülmektedir. Kent kavramının tanımlarında; ekonomik ölçütlerden, yönetsel örgüt sınırları ölçütüne, toplumbilimsel ölçütlerden, nüfus büyüklüğü ölçütlerine kadar çeşitli fiziki ölçütler kullanılmaktadır (Keleş, 2008: 109-111).

Sürdürülebilir kentsel kalkınmanın çevresel kapsamı incelendiğinde de yine benzer bir durumla karşılaşılır. Sürdürülebilir kentsel kalkınma için çevresel kapsam, sürekli ve devamlı bir şekilde tükenmekte olan çevresel kaynakların kendilerini yenilemelerini sağlamak, bu çevresel kaynakların tükenmesi durumunda nasıl olsa başka bir yerde bu kaynağın bulunur olabileceği düşüncesini engellemek ve kentin yakınlarında bulunan diğer kaynakların kirletilmesinin önüne geçmek olarak nitelendirilebilir (Satterthwaite, 1997: 1675). Ekonomik kapsam incelendiğinde ise; Kentleşmede iki tür ekonomik boyut bulunmaktadır. Bu boyutlardan biri kentin topluluğa sunduğu hizmetken bir diğeri ise kentin üretkenliğidir (Ceritli, 2000: 47). Sürdürülebilir kentsel kalkınma kavramının temelini bakıldığında, kavramın özü itibariyle ekonomik kalkınmayı hedeflediği anlaşılmaktadır. Fakat buradan anlaşılması gereken sadece ekonomik açıdan kalkınma değil çevresel ve sosyal açıdan da kalkınmanın sağlanabilmesidir. Genel olarak ekonomik açıdan sürdürülebilir kentsel kalkınma, kentte sunulan hizmetlerin toplumdaki bütün kesimlere ulaşabilmesi ve etkililik kavramlarını da içermektedir (Yazar, 2006: 70-72).

Sürdürülebilir kentsel kalkınmanın sağlanabilmesi için kentin iyi yönetimi de gereklidir. Bundan dolayı da kavramın siyasal kapsamına değinmek gereklidir. Hem merkezi hükümetlerin hem yerel yönetimlerin kısa süreli, yanlış ve siyasi kazanç sağlamak amacıyla uyguladıkları politikalar şehirleşmenin çarpık olmasında büyük bir rol oynamaktadır. Kent planlarının uzun süreli olarak hazırlanmaması, bu planların zamanında gerçekleştirilmemesi ve yapılan yanlışlıklar fiziki, sosyal ve doğal çevre sorunlarının oluşmasına sebep olmaktadır (Ceritli, 1995: 16). Sürdürülebilir kentsel kalkınma açısından sosyal kapsam incelendiğinde yaşam kalitesi ve kent yoksulluğu gibi temel unsurların yanında katılım, eşitlik, güvenlik, yapabilirlik gibi öğeler bu kapsamı oluşturmaktadır. Yaşam kalitesinin sürdürülebilir olabilmesi için hedefler şöyle açıklanabilir (Yazar, 2006: 76):

- Kentte yaşayan bireylerin özellikle de yoksulların ihtiyaçlarını giderecek iyi bir yönetim oluşturma.
- Kentin çevresel yapısının düzenlenmesi.
- Gayrimenkul, konut, arsa gibi alanlardaki kira veya fiyat mekanizmasının kontrol altına alınmasıdır.

1.3.3. Sürdürülebilir Kentsel Kalkınmanın Hedefleri ve İlkeleri

Sürdürülebilir kentsel kalkınmanın sağlanabilmesi için hedeflenen temel noktalar sosyal, ekolojik ve kültürel olmak üzere üç noktada toplanabilir. Bu hedefler şu şekilde açıklanabilir (Çahantimur ve Yıldız, 2008: 7):

- Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için; toplum da bireyler arasındaki sosyal etkileşim ve eşitliğin sağlanması, güçlü ve etkin olacak iyi bir yerel yönetim.
- Ekolojik açıdan sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için; doğal kaynaklarının kullanımının en aza indirilmesi, yaşam kalitesinin yükseltilmesi, kentler için en uygun yoğunluğun sağlanması, yaya trafiğinin ve toplu taşımanın güçlendirmesi.
- Kültürel açıdan sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için; yaşayan ve canlı bir kent merkezi, kentliler için bağlılık ve güçlü aitlik hissi.

Yukarıda belirtilen hedefler gerçekleştirildiği sürece kentlerde sürdürülebilir kentsel kalkınma da sağlanmış olacaktır. Satterthwaite'e (1997: 1675) göre kentler için oluşturulan sürdürülebilir kalkınmanın hedefleri yukarıdaki verilerden farklı olarak bugünkü neslin ihtiyaçlarının karşılanması ve gelecek neslin ihtiyaçlarının gözetilmesi diye ikiye ayrılarak da incelenebilir. Öncelikle, bugünkü neslin ekonomik ihtiyaçlarının karşılanması bireylerin çalışmamaları veya işsizlik gibi durumlarda ekonomik güvencelerinin sağlanması, yaşamlarını sürdürebilecek yeterli geçim düzeylerine erişebilmesidir. Kültürel, sağlık ve sosyal ihtiyaçları açısından ise sağlıklı ve güvenli barınabilmek, bunun yanında içme suyu, ulaşım, eğitim, sağlık kontrollerini de içeren komşuluğun bulunmasıdır. Barınmanın sağlandığı yerlerin çevresel tehlikelerden korunması ve ihtiyaçların karşılanmasında bireylerin isteklerinin gözetilmesidir. Kentlerin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında ilk hedef olarak yukarıda belirtilen gereksinimlerin bugünkü neslin bütün bireylerinin kolayca erişiminin sağlanmasıdır.

İkinci olarak, gelecek neslin ihtiyaçlarının gözetilmesinde ise; yenilenemeyen kaynakların kullanımının en aza indirilmesi, kentlerde bulunan ve yerine tekrarı konamayan doğal tarihi ve kültürel zenginliklerin güvence altına alınması, son olarak da çevreye biyolojik zenginliği azaltacak atıkların atılmamasıdır. Her iki neslin ihtiyaçlarının yeterli düzeyde sağlanması ile birlikte sürdürülebilir kentsel kalkınmanın başarılı bir

şekilde gerçekleşeceği aşıkardır. Sürdürülebilir kentleşmenin sağlanabilmesi için gerekli olan ilkeler ise şunlardır (KENTGES, 2009: 13):

- Kültürel varlıkların korunması ve geliştirilmesi.
- Yerel düzeyde ekonomik, kültürel ve sosyal kalkınmanın sağlanması.
- Teknolojik veya doğal tehlikelerden ve risklerden temizlenmiş, güvenli, sağlıklı ve nitelikli yaşam çevrelerinin oluşturulması.
- İklim değışikliklerinin etkilerini azaltmayı amaçlayan sürdürülebilir kent şeklinin, sürdürülebilir ulaşımın yöntemlerinin ve yerleşmelerdeki enerji kaynaklarının kullanımının iyileştirilmesi.
- Yerleşmelerde, kültürel ve doğal çevre üzerindeki tüketim kalıplarının etkilerini hafifletebilecek yöntemlerin desteklenmesi.
- Yerleşmelerde, mekansal, ekonomik ve sosyal gelişmelerin yaşam üzerindeki olumsuz etkilerinin hafifletilmesi, toprak, hava ve su kirliliğinin önlenmesi.
- Yerleşmelerin planlanmasında, ekonomik ve nüfus faaliyetlerinin mekansal dağılımda ve yer seçiminde, ekolojik, çevresel ve doğal taşıma kapasitelerine tabi olmak.
- Toplumda, dayanışma ve işbirliğini benimsenebilmesi için katılım yöntemlerinin geliştirilmesi.
- Yerleşmelerde mekan ve yaşam kalitesinin geliştirilmesini hedefleyen, toplumsal ve mekansal eşitsizlikleri azaltmayı hedefleyen araçların geliştirilmesi.
- Yerel yönetimlerdeki hizmet sunumunda, hesap verebilirlik, şeffaflık, verimliliğin ve katılımcılığın esas alınması.
- Yerleşmelerde yaşayan bireylerin yeterli altyapıya, içme suyuna ve ulaşım imkanlarına ulaşabilmesinin sağlanması.
- Yerleşmelerde yaşayan toplumlar arasındaki dayanışma kültürünün geliştirilmesi, kentsel eşitsizlik ve kentsel yoksullukların giderilmesi.

Yukarıda maddeler halinde belirtilen ilkeler, sürdürülebilir kentsel kalkınmanın sağlanmasında önemli yere sahiptirler. Bu ilkelerde belirtilen ve kentlerde yaşam standardını daha iyi seviyelere getirmek için önemli yere sahip olan ihtiyaçlar tamamlandığında. Kentlerdeki sürdürülebilir kalkınmada tamamlanmış olacaktır.

BÖLÜM II

TÜRKİYE'DE SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL KALKINMADA İL VE BÖLGE GELİŞME PLANLARININ ROLÜ

Türkiye’de çevre ile ilgili ulusal politikaların oluşturulmaya başlanması dünyadaki gelişmelerinde ışığında Stockholm Konferansından sonraki sürece tekabül etmektedir. Bu tarihlerden sonra, Anayasa en başta olmak üzere çevre ile ilgili birçok yasa, yönetmelik ve tüzük yürürlüğe konulmuştur (Eryılmaz, 2011: 17). Bu bölümde Türkiye’de sürdürülebilir kentsel kalkınmanın tarihsel gelişimi konusu ele alınmış ve yasal çerçevesi hakkında incelemeler yapılmıştır. Bölge ve il gelişme planları ile ilgili kavramların ortaya çıkışı ve Türkiye’de bölge ve il gelişme planlarının tarihsel süreçteki yerine değinilmiştir. Çalışmanın diğer bölümüne katkı sağlayabilmesi ve bu bölümdeki değerlendirmelerin daha iyi anlaşılabilmesi için ülkemizde hazırlanan ve uygulanan çeşitli bölge ve il gelişme planları hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

2.1. Türkiye’de Sürdürülebilir Kentsel Kalkınmanın Gelişimi

Gelişmekte olan bütün ülkeler gibi Türkiye’de, gelecek kuşaklara bırakacağı çevresini korumak ve ekonomik büyümede de diğer ülkeler ile yarış içerisinde olmak durumundadır. Türkiye’de, bu süreçte çevre bilincinin artması ile birlikte çevre konusu gündeme gelmeye başlamıştır. Bununla birlikte, çevre konusu ile ilgili politikalar ve çevre ile ilgili stratejiler oluşturulmaktadır (Tutar, 2011: 6). Türkiye’de çevre ile ilgili ulusal politikaların oluşturulmaya başlanması dünyadaki gelişmelerinde ışığında Stockholm Konferansından sonraki sürece tekabül etmektedir (Eryılmaz, 2011: 17).

1980’li yıllardan sonra oluşan bu yeni dönemde kentleşme sorunlarının daha önceki zamanlardan beri biriken problemlerin birer nişaneleri olduğu ve kentsel yoksulluk, gecekondulaşma, kentsel dönüşüm, göç, afet, kültürel ve doğal kaynakların yanlış kullanımı gibi problemler sadece günümüze ait değil, daha önceki zamanlardan kalan problemlerin belirtileri olduğu kabullenilmektedir (Güler ve Turan, 2013: 257). Ülkemizde, çevre politikalarının belirleyicilerinden biri de şüphesiz Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından beş yıl arayla hazırlanan kalkınma planlarıdır. Kalkınma Planları incelendiğinde Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) ile İkinci Beş Yıllık

Kalkınma Planlarında (1968-1972), çevre ve çevrenin korunması konusu doğrudan ele alınmamıştır (Akdur, 2005: 135). Fakat diğer kalkınma planlarında ise çevre konusu şu şekilde ele alınmıştır:

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977): Stockholm Konferansından sonra uygulamaya giren Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında çevre sorunları ile ilgili konular farklı bir başlık altında yerini almıştır. Planda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin, çevre sorunlarının sebeplerinin ayrı ayrı değerlendirildiği görülmektedir (Ertürk, 2009: 402). Gelişmiş ülkelerdeki çevre sorunlarının nedenleri arasında; doğal kaynakların yıllarca aşırı ve sorumsuzca kullanılması, sanayi faaliyetlerinin yoğunluğu gibi nedenler vardır. Gelişmekte olan ülkelerdeki bu nedenlerin ise; teknolojik gerilik, örgütlenme yetersizlikleri, doğal kaynakları yeterince kullanamama, yetersiz gelir düzeyleri ve yetersiz eğitimden kaynaklandığı belirtilmiştir (DPT, 1973: 866). Bu kalkınma planında, gelişmekte olan ülkelerdeki durumun ülkemiz içinde geçerli olduğu belirtilmiş sanayileşme ve kalkınmaya zarar verecek çevre politikalarının da kabul edilemeyeceği vurgulanmıştır (Ertürk, 2009: 402).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983): Çevre sorunlarının toplumsal değişim süreciyle beraber çözülebileceği düşüncesi planın temel ilkesi olur (Ertürk, 2009: 403). Planda; sanayileşme, kentleşme, tarımda modernleşme süreçlerinde çevre unsuru dikkate alınarak, çevre sorunları artmadan önce sorunları önleme aşamasında çözüme kavuşturmak için çalışmaların yapılacağı belirtilmektedir. Böylece, doğa ile doğal kaynakların korunmasında ve kullanılmasında rasyonellik sağlanacaktır. Uzun dönemde geri dönülmez çevre sorunlarının meydana gelmesinin engellenmesi de planın amaçları arasındadır (DPT, 1979: 297).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989): Planda temel amaç, sadece mevcut olan kirliliğin ortadan kaldırılması ve çevre kirliliğinin engellenmesi değildir. Çevre kirliliğinin engellenmesiyle birlikte doğal kaynakların, gelecek kuşaklarında faydalanabileceği şekilde korunması ve geliştirilmesinin gerekliliği belirtilmektedir. Bu sebeple ülkemizde doğal kaynakların gelecek kuşaklarında faydalanabileceği biçimde korunması ve geliştirilmesine önem verileceği ifade edilir (DPT, 1985: 171).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994): 1987 yılında “Brundtland Raporu”nun yayımlanmasıyla beraber hazırlanan kalkınma planlarının, sürdürülebilirliği

konusu da gündemde yerini alır. 1992’de Rio’da yapılan Konferans, 1990-1994 yıllarını kapsayan, Kalkınma Planı dönemine rastlamaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma ile ilgili evrensel eğilimler, bu dönemde çevresel değerlerin korunması ile birlikte ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi şekillendirmeye başlar (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2012: 9). Planda “*insan sağlığı ve doğal dengeyi koruyarak, sürekli ekonomik kalkınmayı sağlayacak biçimde doğal kaynakların yönetimini sağlamak ve gelecek kuşaklara bireye yakışır bir doğal, sosyal ve fiziki çevre bırakmak*” temel hedef olarak belirtilmektedir (DPT, 1990: 312). Böylece planın temel hedefinde ve politikalarında Sürdürülebilir Kalkınma kavramına yer verilmektedir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2012: 9).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000): Planda çevre yönetimiyle ilgili kurumsal ve yasal durumlara yönelik değerlendirmeler yapılmaktadır (Ertürk, 2009: 410). Çevrenin korunması ve geliştirilmesi konusu ise temel yapısal dönüşüm projelerinin içerisinde değerlendirilmektedir. Planda “*6. Planda benimsenen sürdürülebilir kalkınma yaklaşımına rağmen, bir yandan da bütün sosyal ve ekonomik kararlarda çevre konusunun gündeme alınmasında ve çevre yönetimi oluşturabilecek hukuksal ve örgütsel düzenlemelerde eksik kalındığı ve çevre yönetiminden sorumlu olan kuruluşlar arasında iş bölümü ve iş birliğinin sağlanamadığı, hukuksal düzenlemelerde de etkili bir çevre yönetimine imkan verebilecek düzeye gelinemediği*” vurgulanır (DPT, 1996: 189). Gelişmekte olan ülkeler arasında bulunan ülkemiz için ekonomik kalkınmanın önemi ise çok büyüktür. Bu bakımdan ekonomik kalkınma ile çevre koruma süreçlerinin uyumlaştırılması değer kazanmaktadır. Bu Planda da çevrenin korunmasına yönelik politika araçları, amaç ve ilkeler belirlenirken bu uyumlaştırmaya önem verildiği de görülmektedir (Ertürk, 2009: 413).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005): Planda; Yedinci Planda da değerlendirilen çevre sorunlarının çözümü için gerekli mevzuat ve kurumsal yapının oluşturulmasında bazı ilerlemelerin gerçekleşmeye başladığı fakat istenilen düzeye erişilemediği vurgulanır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda Türkiye’nin sürdürülebilir kalkınma konusunda eksik kaldığı ise belirtilmektedir. Bununla birlikte, sürdürülebilir kalkınma kavramını etken bir konuma ulaştırmak için politikalar, amaçlar ve ilkeler belirtilmektedir (Ertürk, 2009: 420).

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013): Plan’ın 10 temel ilkesinden birisi “*kültürel ve doğal çevrenin gelecek kuşakları da dikkate alan bir anlayış ile*

korunması esastır” ilkesidir (DPT, 2007: 3). Bu Plan’ın 2010 Yılı Programı’nda “*Kentlerin yaşam standartlarının artırılması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması*” ise öncelikli hedefdir. Planda Sürdürülebilir Kentsel Gelişme ve Eylem Planı’nın 2010 yılının Haziran ayı sonuna kadar Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’nın sorumluluğunda hazırlanması belirtilir. Ayrıca Bu Eylem Planında dengeli, sağlıklı ve güvenli kentlerin oluşturulmasında idari, hukuki ve teknik problemlerin çözülmesine yönelik faaliyetlerin ve politikaların belirlenmesinin gerekliliği de vurgulanmaktadır (DPT, 2007). Dokuzuncu Plan’da belirtilen Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (KENTGES); sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde kentleşme ile yerleşme ve mekansal planlamanın alan ve boyutlarını kapsamaktadır. Ayrıca yerleşme ile alakalı sektörleri ilişkilendirmekte ve temel ulusal politikalara uyumu sağlamaktadır. Hazırlanan KENTGES belgesinin temel amacı; yerleşmelerin yaşanabilirlik düzeyinin, yaşam ve mekan kalitelerinin artırılması ile kültürel, ekonomik ve sosyal yapıların güçlendirilebilmesi için yol haritalarını da oluşturmaktır (KENTGES, 2009: 3).

Yukarıda belirtilen Kalkınma Planlarında, kalkınmanın çevre ile uyumu, sürdürülebilirliğin ve kentsel kalkınmanın sağlanması gibi konular ele alınmaktadır. Beş yılda bir hazırlanan planlarda ele alınan bu konular ile birlikte ülkemizde sürdürülebilir kentsel kalkınmanın sağlanmasında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

2.1.1 Yasal Çerçeve

Türkiye’de çevre konusunun 1970’li yıllardan sonra gündeme geldiği görülmektedir. Uluslararası ve ulusal alanda çevresel etkinliklerin birçoğu 1970’li yıllarda başlamaktadır. Fakat çevre konusuyla ilgili yasal düzenleme 1982 Anayasası ile gerçekleşmiştir (Ertürk, 2009: 428). Anayasa’nın 56. maddesinde çevre hakkı “ *Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir.*” şeklinde yerini alır.

Anayasanın 56. maddesi ile sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler bölümünde doğrudan hükme bağlanan çevre hakkı, dolaylı olarak 45., 57., 63. ve 169. maddelerinde değinilmiştir (Özer, 1998: 80). Hakların düzenlenmesi ve korunması gibi konularda eleştirilse de 1982 Anayasası’nın, çevre hakkı konusunda gelişmeye ve ilerlemeye katkı sağladığı açıktır. Çevre hakkı ile ilgili bu yaklaşım, Çevre Kanunu’nun (09.08.1983 tarih

ve 2872 sayılı) çıkmasına katkı sağlamıştır (Türkiye Bilimler Akademisi [TÜBA], 2002: 18). Kanunun amacı “...*bütün vatandaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi; kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması; su, toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi; ülkenin bitki ve hayvan varlığı ile doğal ve tarihsel zenginliklerinin korunarak, bugünkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve güvence altına alınması için yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önlemleri, ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak belirli hukuki ve teknik esaslara göre düzenlemektir.*” şeklinde belirtilmiştir (m. 1).

Çevre Kanunu'nun çıkarılması ile bağımsız çevre hukukunun gelişimi için gerekli ve önemli bir adımın atıldığı görülmektedir. Böylece çevrenin korunması ayrı bir yasa ile düzenlenmiş olup çevre hukuku için gerekli olan bazı ilkeler bu yasa ile kurumsallaştırılmıştır (Ertan, 2004: 381). Bu kanunda sürdürülebilir kalkınma kavramına üstü kapalı bir şekilde değinilmiş ve 26.04.2006 tarihinde yapılan değişiklik ile sürdürülebilir kalkınma kavramına daha da fazla yer verilmiştir. Bunun yanında bahsi geçen değişiklikle kurumsallaştırılan bazı ilkeler de yeniden düzenlenmiştir. Bu değişikliklerin önemlilerinden bir tanesi de, eski kanunda kirleten öder ilkesinin uygulanmasında kusurlu sorumluluk aranırken, 2006 yılındaki kanun ile bu uygulama değişmiş ve kusursuz sorumluluk getirilmiştir (Eryılmaz, 2011: 21). Yani yapılan eylemden dolayı ortaya çıkacak olan çevre sorunlarında, eylemi yapan kişinin kusuru aranmadan kişi eylemden sorumlu tutulacaktır. Bu ilkenin gelmesiyle de ulusal anlamda çevrenin korunmasında önemli bir adımın atılmış olduğu görülmektedir.

2.1.2. Türkiye’de Yerel Gündem 21

1992 yılındaki Rio Zirvesinin temel çıktısı olan Gündem 21 Eylem Planı'nın 28. Bölümünde “*Gündem 21'in desteklenmesinde yerel yönetimlerin girişimleri*” başlığı ile Yerel Gündem 21 kavramı tanımlanmaktadır (Emrealp, 2005: 19). Türkiye’de de Yerel Gündem 21 uygulaması, 1996’da İstanbul’da yapılan Habitat II konferansından sonra gündeme gelmeye başlamaktadır. Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği-Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı (UILA-EMME) koordinatörlüğünde ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) desteğiyle ve T.C. Bakanlar Kurulu'nun kararıyla, Türkiye’de Yerel Gündem 21’lerin Teşviki ve Geliştirilmesi Projesi başlatılmıştır. Bu proje 1997-1999 yıllarında uygulanmıştır. Yapılan bu projenin başarısından dolayı UNDP

ikinci aşamaya destek vermiş ve T.C. Bakanlar Kurulu'nun da kabulüyle, Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Uygulanması başlığıyla 2000 yılında ikinci aşama başlatılmıştır (Batat, 2010: 41).

Programın temel amacı, karar alma süreçlerine sivil toplumun katılması ve yerel yatırımlarında etkilemesiyle, yerel düzeyde yönetişimin güçlendirilmesidir. 50'nin üzerinde kenti içine alan bu program, başlıca karar alma grupları ve uygulama mekanizmaları olmak üzere genellikle kent konseyleri ve kent konseylerinin bünyesinde oluşturulan; kadın ve gençlik konseyleri, yaşlılar ve engelliler platformlarınınca da desteklenmektedir (Güneş, 2004: 33). Yerel Gündem 21 ile ulusal düzeyde sağlanılmak istenen sürdürülebilir kalkınmadan önce bunu yerelde sağlayabilmektir. Yani yerel düzeylerde çözüme ulaştırılabilecek uzun dönemli stratejiler hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. Böylece stratejilerin hazırlandığı yerel yönetimlerde sürdürülebilir kalkınma ile ilgili sorunları ortadan kaldırmak Yerel Gündem 21'in ulaşmak istediği hedeftir. Sonuç olarak yerel düzeylerde sağlanan sürdürülebilir kalkınmayla birlikte ülke düzeyinde sürdürülebilir kalkınmaya yönelik problemlerde ortadan kalmış olacaktır. Yerel Gündem 21'in tam anlamıyla uygulanmasıyla ülkemizde sürdürülebilir kalkınma ile ilgili sorunlar tamamen ortadan kalkmış olacaktır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2016).

2.2. Bölge Gelişme Planları, Amaçları ve İlkeleri, Temel Nitelikleri ve Faydaları

Ülkemizde, 1960'lı yıllardan bu yana planlama fikri gündemdedir. Bu planlama fikri bölge ölçeğinden başlanarak yapılmak istenmiştir. Bu hedef doğrultusunda hazırlanan kalkınma planları hem sürekli değişen dünyanın uluslararası ilişkilerine hem de ulusal kaynaklara ve sorunlara yönelik hazırlanmışlardır (Akgül ve Efe, 2010: 21). Aşağıda da bölge gelişme planlarına yönelik genel bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

2.2.1. Bölge Gelişme Planları

Bölge, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de tanım olarak net açıklanabilmiş bir kavram değildir. Kavramın tanımladığı mekan biriminin içeriği ve boyutu kavramın kullanıldığı bağlamlara göre değişiklik gösterdiği bilinir (DPT, 2000: 7). Çiftçilerin iklim koşulları, toprak ve topografya benzerliklerine göre bazı yerleşim alanlarını aynı isimle tanımlamasına göre bölge kavramı daha eski dönemlere dayanır. Bunun yanı sıra kavram bir yerleşim alanının bir başkasından olan farklılıklarını nitelemek içinde kullanılır (Eraydın, 2004: 126). Bölge kavramı fiziki anlamda, şehirlerden daha geniş fakat bir

devletin tüm alanından daha küçük alanlar olarak nitelendirilebilir. Bir bölgenin amaçlarındaki değişime göre bölgenin ölçeği farklılık gösterir. Herhangi bir bölgenin sınırlarının çizilebilmesi için yönetsel, coğrafi, toplumsal, ekonomik ölçütler ayrı ayrı kullanılırken bazı durumlarda da bütün bunların hepsi tek ölçüt olarak kullanılır (Keleş, 2008: 351-352).

Bölge kavramı; bitki örtüsü, nüfus yapısı, yüzey biçimleri, ekonomik ve toplumsal yaşam biçimi, iklimi ve kaynakları açısından büyük benzerlikleriyle çevresinden ayrılan devletlerin ya da yeryüzünün bir bölümüdür. Ayrıca bir kentin bilinçli bir bölgeleşme siyasetinin getirisi olarak, tarım, ticaret, sanayi, konut, yönetim gibi işlevlerinden dolayı imar planlarında ayrılmış alanların her biri ve bazı devletlerde birden fazla ili içine alan yönetim birimi gibi çeşitli tanımları bulunmaktadır (Türkiye Bilimler Akademisi [TÜBA], 2011: 196). Bölgenin, iller ile merkezi idare arasındaki idari yönetim kademesi; bazı ülkelerde (İtalya, Fransa vd.) yerel yönetim kademesi olarak bazı ülkelerde de illerden daha geniş coğrafi alanlarda, birbiri ile uyum içinde yapılması gerekli bazı hizmetlerin yürütüldüğü coğrafi-yönetimsel bir kademe olarak iki ayrı tanımları bulunmaktadır. Son tanımdaki bölge uygulaması ülkemizde bulunmaktadır. Bazı hizmetlerin birden fazla ili içine alacak biçimde yürütülmesi sebebiyle oluşan bölge örgütlenmelerine; Bölge İdare Mahkemeleri ya da Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün ve Karayolları Genel Müdürlüğü'nün taşra örgütlenmesi örnek olarak verilebilir (TODAİE, 2008: 39).

Yukarıda tanımları yapılan bölgelere sahip bir ülkede, bazı bölgelerin ekonomik, tarihsel ve coğrafi sebeplerinden dolayı, ülkenin diğer bölgelerine oranla daha az ve diğer bölgelerin gelişmesine katkı da bulunacak bir şekilde geri kalması olarak tanımlanabilen bölgesel azgelişmişlik sorununun bir sonucu olarak bölge planlarının hazırlanmasının gereği ortaya çıkmaktadır (Türkiye Bilimler Akademisi [TÜBA], 2011: 197). Bölge Planlaması denilince akla herhangi bir ulusal sistemin küçük bir bölümünde yapılan bir kalkınma faaliyeti gelmemelidir. Bölge planlaması, nedensel ilişkilerin çok daha güçlü olduğu organizasyonel bütün olan şehir-üstü mekanlarda yapılacak kalkınma faaliyetlerinin sıralanması olarak tanımlanır (Tekeli, 1972: 14). Bölgesel planlama, kalkınma açısından geri kalmış ya da belirli bir bölgenin kalkınmasının sağlanabilmesi sebebiyle hazırlanan ve planı hazırlanan bölge de uygulanması hedeflenen politikaların bütünü şeklinde de tanımlanabilir (TDK, 2011: 64).

Bölge planı, hazırlanan bölgenin, sosyal, kültürel, ekonomik ve fiziki kaynaklarını en verimli bir biçimde değerlendirerek, bunların uzun vadede gelişmelerini ve geri kalmış bölgelerin kalkınmasını sağlamak amacıyla oluşturulmaktadır (İsbir, 1991: 162). Hazırlandıkları amaçlara göre bölge planları dört gruba ayrılırlar. Bunlar; anakent planları, geri kalmış bölgeler için hazırlanan planlar, kaynakları zengin bölgeler için hazırlanan planlar ve özel bölgeler için hazırlanan planlardır (Keleş, 2008: 353).

Anakent Planları: Anakent bölgelerinin ve gelişimi çok hızlı olan bazı büyük kentlerin, büyüme ile ilgili oluşan problemlerinin çözülmesini ve yerleşim alanlarının düzenli şekilde oluşmasını amaçlayan planlardır (Keleş, 2008: 354).

Geri Kalmış Bölgeler İçin Hazırlanan Planlar: Çoğu ülkede bölgeler arasındaki dengesizlik önemli bir sorun haline gelmiştir (Tek, 1999: 46). Bundan dolayı oluşturulan plan türü gelişmişlik açısından geri kalmış bölgelerin kalkındırılmasına yönelik hazırlanmış planlardır (Keleş, 2008: 353).

Kaynakları Zengin Bölgeler İçin Hazırlanmış Planlar: Doğal kaynak bakımından zengin olan fakat kaynakların işletilemediği bölgelerin kalkındırılması sonucu oluşan bölge planlarıdır (Keleş, 2008: 354).

Özel Bölgeler İçin Hazırlanan Planlar: Bazı özel sebeplerden dolayı gelişmemiş veya bölgenin gelişmesinin farklı sebeplerden dolayı sakıncalı görüldüğü bölgelerin kalkınmasını sağlamak için oluşturulan bölge planlarıdır (Keleş, 2008: 355). Bu bölgelerin kalkınamamasına teknolojik gelişmelere ayak uyduramaması ve güvenlik gibi bazı faktörler sebep olmuştur (Tek, 1999: 47). Yukarıda belirtilen bölge planı çeşitleri ile bölgeler arasındaki gelişmişlik farkları giderilmeye çalışılmaktadır.

2.2.2. Bölge Planlarının Amaçları ve İlkeleri

Bölgelerarası gelişmişlik farklarını en aza indirmek amaçlı hazırlanan bölge planlarının amaçları her bölge planına göre farklılık gösterse de, bütün planların temelinde amaçlananlar şunlardır (Ankara Kalkınma Ajansı, 2015):

- Bireylerin yaşam standartlarını yükseltmek.
- Planı hazırlanan bölgelerin, fiziksel ve sosyo-ekonomik durumlarını anlamak.

- Planı hazırlana bölgelerin, vizyonunun oluşturulması.
- İşbirliğinin ve katılımıcılığın sağlanması.
- İleriye dönük hedeflere ulaşabilmede bölgeye rehberlik etmek.
- Yerel kalkınmanın desteklenmesi.
- Planı hazırlanan bölgenin, alt bölgelerinin ve sektörlerinin rekabet güçlerini canlandırmak.
- Bölgenin içsel potansiyellerinin ve yerel dinamiklerinin değerlendirilmesi.
- Hem alt ölçekli planlar ile hem de üst ölçekli planlar ile bütünlüğü ve uyumu sağlamak.

Bu amaçlar doğrultusunda hazırlanan planlar ile bölgesel gelişme sağlanmaya çalışılmaktadır. Amaçlananlara ulaşıldığı sürece bölgesel kalkınma sağlanacak böylece de ulusal kalkınmaya bir adım daha yaklaşılmış olunacaktır. Bölgesel gelişme politikaları oluşturulurken ve yönetilirken şu ilkeler dikkate alınır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014: 99):

- İşbirliği, ortaklık ve katılımıcılık.
- Ulusal önceliklere uyum ve tamamlayıcılık.
- Verimlilik.
- Çok katmanlı yönetim.
- Gelişmede fırsat eşitliği.
- Yerindelik ve yerellik.
- Sürdürülebilirlik.

Bölge planları yukarıdaki ilkeler doğrultusunda hazırlanmaktadır. Yukarıdaki ilkelerin tam olarak dikkate alınmadığı bölge planlarının istenilen hedefe ulaşmada zorluk çekeceği aşikardır.

2.2.3. Bölge Planlarının Temel Nitelikleri

Bölgelerin kalkınmasının sağlanabilmesi için oluşturulan Bölge Planlarının aşağıda sayılan nitelikleri bulundurması gerekmektedir. Bunlar (Kılıç, 2004: 71);

- Bölge planı, ulusal öncelikleri ve yerel istekleri yansıtmalıdır.
- Bölge planı, uzun vadeli ve stratejik vizyonlara sahip olmalıdır.
- Bölge planı, bir süreç olarak nitelenmeli ve devamlılığı olmalıdır.
- Bölge planı, esnek bir yapıya sahip olmalı gerekli durumlarda düzeltilmelere ve değişimlere açık olmalıdır.
- Bölge planı, sosyal, ekonomik, fiziksel ve çevresel planlama yaklaşımlarını içinde barındırmalıdır.
- Bölge planı, kurumlar arasında eşgüdümü ve işbirliğini sağlamalı, planın bazı aşamalarında katılıma açık olmalıdır.
- Ülke düzenlemede bölgeler, bir bütünün parçaları olarak değerlendirilmeli ve bir ülkenin bütün bölgelerinde planlama yapılmalıdır.
- Bölge planları, planlama hiyerarşisinde sürekliliğin sağlanabileceği şekilde kurumsallaşmalıdır.
- Planda belirtilen stratejileri ile pratikteki uygulamaları arasındaki devamlılık ve bütünlük kurumsallaşmanın sağlanması ile oluşturulmalıdır.

2.2.4. Bölge Planlarının Faydaları

Bölge planlamalarının faydaları şu şekilde sıralanabilir (Tek, 1999: 59);

- Bölgesel kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlaması.
- Demokrasi ve halka yakınlık.
- Merkezîyetçi yapının oluşturduğu negatif etkileri gidermek.
- Bölgelerde ortaya çıkan problemleri önceden önleyebilmek.

- Önlenmesinde geç kalınan problemlere teşhisin ve sorunların çözümünde yakınlık ve kolaylık.
- Karar alınmasında ve alınan kararların uygulanmasında etkililiğin ve ölçülülüğün sağlanması.
- Bölgesel kaynakları değerlendirmeye ve harekete geçirmeye olanak sağlaması.
- Mekansal ve sosyo-ekonomik unsurların bir arada incelenmesine elverişli olması.
- Hazırlanan bölge planları ile elde edilen verilerin diğer planlamaların aşamalarında pozitif yönde katkısının olması.

Hazırlanan ve uygulanan bölge planlarının hem ilke hem bölge hem de vatandaşa sağlayacağı faydaları yukarıdaki gibidir. Hazırlanma ve uygulama aşamasında sorunların yaşandığı planlarda ise yukarıdaki gibi olumlu etkiler beklenemez.

2.3. Türkiye’de Bölge Planlarının Hukuki Çerçevesi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları

Cumhuriyetin yeni kurulduğu dönemlerde, bölgesel dengesizlikleri gidermek amaçlı yoğun çalışmaların olduğunu söylemek zordur. Bu dönemde, Cumhuriyetin yeni kurulmasından dolayı varlığının korunup güçlendirilmesi, bağımsızlığının pekiştirilmesi gibi ana konular daha çok gündemde olmuştur (Keleş, 2008: 406). Bu ana konular ile birlikte bölgesel dengesizlikleri azaltabilmek adına oluşturulan bazı politikalar da bulunmaktadır. Bu politikalar şöyle sıralanabilir (Tekeli, 2013: 44):

- Ankara’nın başkent olarak ilan edilmesi.
- Devlet tarafından kurulan bazı büyük sanayi kuruluşlarının, demiryolunun ulaştığı küçük yerleşim alanlarına dağıtılması.
- İç pazarda ekonominin bütünlüğünü sağlayamayan demir yollarını, iç pazarda bütünlüğü sağlayabilecek ve Ankara’nın merkez alınacak bir demir yolu ağı haline getirilmesi.

- Son olarak ise, halk odaları ve halkevleri oluşturularak ülkede modernleşmeyi yaygın hale getirecek odakların oluşturulmasıdır.

Bu politikalarından sonra kalkınmanın sanayileşme ve kentleşme ile olabileceği düşüncesi ile Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı 1934 yılında uygulamaya konulmuştur (Tek, 1999: 84). Bu planda, hammaddeleri yurt içinde üretilecek olan ya da üretilen sınıai tesislere; ileri teknolojilere ve büyük sermayelere ihtiyacın duyulduğu projelere; kuruluş kapasitelerinin iç tüketimi karşılayabilecek biçimde yapılmasına önem ve öncelik verilmiştir (Yücel, 2014: 27). Gelişmiş ülkelerin yaşadığı ekonomik krizin, gelişmişlik bakımından geri kalmış bölgeler için yeni fırsatlar oluşturabileceğine değinilmiştir. Ayrıca bunu başarabilmenin ise sanayileşme planları ile olacağı da belirtilmiştir (Özdemir, 2014: 2). İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı içerik bakımından daha kapsamlı olmuştur. Fakat II. Dünya Savaşı'nın etkisinden dolayı uygulanamamıştır (Takım, 2010: 264).

1961 Anayasasının yürürlüğe girmesinin ardından, Türkiye'de tam anlamıyla bölge planlarından bahsedilmeye başlanmıştır. 1961 Anayasasının 115. maddesinin üçüncü paragrafında “ *Belli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla, birden çok ili içine alan çevrede, bu hizmetler için, yetki genişliğine sahip kuruluşlar meydana getirilebilir.*” hükmü yer aldığı görülmektedir (Özyurt, 1982: 455). Dünyada birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de kaynakların daha ölçülü kullanılabilmesi ve bölgelerin gelişmelerinin sağlanabilmesi amacıyla bölge planlamaları oluşturulmuştur. Bu planlar tam anlamıyla DPT'nin 1960 yılında kurulmasıyla, beşer yıllık süreler ile hazırlanan kalkınma planlarında düzenlenmeye başlanmıştır (Bozan, 2002: 71). Bu planlar incelenecek olursa:

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963–1967): Bu dönemde çalışmaları başlanan bölge planlarının uygulanması noktasında eksiklikler olmasına rağmen deneyim noktasında Türkiye'ye olumlu katkılar sağladığı görülmektedir (Kılıç, 2004: 68-69). Planda, kamu yatırımlarının dağılımının bölgelere göre düzenlenmesi ve bölgelerin kamu yatırımlarından dengeli bir şekilde faydalanabilmesi konusu üzerinde fazlaca durulmaktadır. Ayrıca bu konu kalkınma planının amacı olacak şekilde benimsenmektedir (Gündüz, 2006: 115). Yine bu dönemde sağlık hizmetlerini toplumsallaştırabilmek amacıyla, az gelişmiş bölgelerdeki sağlık personellerinin maaşlarına zamlarında yapıldığı görülmektedir (Keleş, 2008: 407).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972): Bu plan döneminde, bölge planlamasının önemi üzerinde durulmaktadır. Yerleşme, kentleşme ve bölgesel gelişme politikaları ile uyumlu bölge planlarının uygulanmasının gerekliliğine de değinilmektedir (Çarkçı, 2008: 53). Planda Doğu Anadolu Bölgesi için bölge planının hazırlanması kabul edildi. Fakat bölgeler için hazırlanan özel planların, ulusal planı zedeleyeceği düşüncesiyle bu plan gerçekleştirilmedi (DPT, 1968). Sonuç olarak; bu dönemde, bölge planları ile ilgili denemelere devam edildiği görülmektedir. Planlara yönelik işleyişin tam anlamıyla sağlandığı söylenemese de, bölge planı konusunun tartışılır hale gelmesi açısından önemli ilerlemeler kaydedilmiştir (Kılıç, 2004: 68-69).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977): Bu dönemde, bölgeler arasında daha öncede var olan dengesizlikler devam etti. Ayrıca bölgesel kalkınmanın sağlanabileceği politikalarda uygulanamadı (Gündüz, 2006: 117). Bölge planlamasının yerine ise il planlaması ile sektörel planlamalar bu dönemde önerildi. Fakat bunlar bölge planının yerini tutabilecek kapasitede fikirler olamadılar (Kılıç, 2004: 68-69). III. Planda, *“Milli Plan ilkeleri doğrultusunda geliştirilen tedbirler, ülke ölçüsünde sorunlara çözüm yolları getirirken, aynı zamanda kalkınmada öncelikli yöreler sorunlarını da belli oranlarda kapsamaktadır”* denilerek ulusal kalkınmanın hızlı bir şekilde sağlanabilmesi için bölgesel kalkınmanın bir tarafa itildiği dolaylı olarak da olsa belirtilmiştir (Keleş, 2008: 410).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983): Bu dönemde, bölge planlaması kavramı tekrardan gündeme geldi ama pratikte eksik kaldı (Kılıç, 2004: 68-69). Plan’da sanayinin, altyapının ve hizmetlerin ülke düzeyinde dengeli bir biçimde dağılmasının gerekliliğine; mekan boyutunun, oluşturulan planların içinde bulunmasının gerekliliğine ve bölge kalkınmasının sağlanabilmesi için geri kalmış bölgelerin kaynaklarının değerlendirilmesinin gerekliliğine değinilmiştir (Keleş, 2008: 411).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989): Bu planda *“Başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri olmak üzere Kalkınmada öncelikli Yörelerin kalkındırılması ve böylece bu bölgeler ile diğer bölgeler arasındaki gelişmişlik farkının zaman içinde azaltılarak giderilmesi”* ifadesi ile planın temel hedefi belirtilmektedir. Planın, Kalkınmada Öncelikli Yöreler bölümünde, Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgeleri ilk sırada olmak şartıyla bölgeler arasındaki dengesizliklerin zaman içinde en aza indirilerek, tamamen ortadan kaldırılmasının hedeflendiği de belirtilmektedir (Keleş, 2008: 415).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994): Plan'da “*Başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri olmak üzere, Kalkınmada Öncelikli Yörelere ekonomik, sosyal ve kültürel yönden kalkındırılması ve böylece bu bölgeler ile diğer bölgeler arasındaki gelişmişlik farkının zaman içerisinde azaltılması temel hedeftir. Söz konusu bölgelerde ekonomik ve sosyal gelişme ve bütünleşmeyi sağlamak üzere gerekli politika ve planlama araçlarının uygulamaya aktarılması sağlanacaktır*” ifadesi ile planın temel hedefi belirtilmektedir. Yine bu planda, anakentler de yoğunlaşan sanayi ve nüfusu azaltabilmek ve bölgeler içi ve bölgelerarası göçleri denetim altına alabilmek amacıyla yeni yerleşme kademelenmesinin oluşturulmasının gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu kademelenmenin (Keleş, 2008: 416);

1. Anakent altı özekleri,
2. Orta büyüklükteki özekleri,
3. Az gelişmiş bölgelerin özeksel nitelik taşıyan kentleri,
4. Son olarak özeksel nitelikteki kırsal yerleşme birimlerini kapsamaya da planın önerilerindedir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000): Planda, Bölge Planı Kavramı yeniden konu edilmektedir. Planın hedeflerine uygun olarak; Güneydoğu Anadolu Projesi, Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı, Zonguldak- Karabük- Bartın Bölgesel Gelişme Projesi, Doğu Anadolu Projesi Ana Planı ve Yeşil Irmak Havza Gelişim Projeleri gündemde yerini almaktadır (Kılıç, 2004: 68-69).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005): Bölgesel Kalkınma konusu bu planda değerlendirilmektedir. Kalkınmanın sağlanabilmesi için sosyo-ekonomik denge, sürdürülebilirlik, kültürel gelişme ve katılım, fırsat eşitliği ve yaşam kalitesi gibi temel ilkelere ağırlık verilmesinin de gerekliliği üzerinde durulmaktadır (Takım, 2010: 266). Sekizinci Kalkınma Planı da dahil olmak üzere hazırlanan bütün Kalkınma Planları değerlendirildiğinde bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesi temel hedeftir. Ayrıca kamu sektörü; kalkınma bakımından öncelikli olan yerlere kamu kaynaklarını yönlendirirken, bir yandan da kalkınma bakımından öncelikli olan bu yerlere özel kesimin yatırım yapmasını yönlendirecek farklı tedbirler almaya çalışmaktadır (Dincer, Özasan ve Kavasoglu, 2003: 14).

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013): Planda, Bölge Planı; yerel ve bölgesel düzeydeki planların standartlarının belirlenmesi ve birbirleriyle uyumunun sağlanması kararlaştırılmıştır. Ayrıca bölgesel kalkınmanın sağlanabilmesi için oluşturulan planlara genel bir çerçeve oluşturmak amacıyla ulusal alanda bölgesel kalkınma stratejileri hazırlanmasının gerekliliğine değinilirken bölge planlarının ve bölgesel kalkınmanın önemi vurgulanmıştır (DPT, 2006: 99). Son olarak, Planda bölgesel kalkınma ile alakalı son yıllarda yaşanan ilerlemeler özetlenmiştir. Ayrıca her bölgenin kendi imkanlarına ve problemlerine göre farklı farklı önlemleri içeren bir bütüncül bölgesel kalkınma planının gerekliliği de vurgulanmıştır (Keleş, 2008: 4189).

Günümüzde de Bölgesel Kalkınmanın sağlanabilmesi için Devletin araçları bulunmaktadır. Kalkınma Bakanlığına bağlı Doğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi, Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi, Konya Ovası Bölge Kalkınma İdaresi ve Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi başkanlıkları bu araçlara örnektir. Bunların her biri kendi bölgesel kalkınmalarını sağlayabilmek amacıyla eylem planlarını oluşturmaya devam etmektedirler (Tekeli, 2013: 48).

2.3.1. Türkiye’de Bölge Planlarının Hukuki Çerçevesi

Bölge planlarına ilişkin görevlendirme ilk olarak 1985 yılında yürürlüğe giren imar kanun ile olmuştur. 3194 sayılı bu imar kanununun 8. maddesinde “*Bölge planları; sosyo - ekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyelini, sektörel hedefleri, faaliyetlerin ve alt yapıların dağılımını belirlemek üzere hazırlanacak bölge planlarını, gerekli gördüğü hallerde Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) yapar veya yaptırır.*” İbaresini almaktadır (1985).

Bunun yanında Kalkınma Bakanlığının görevlendirmesiyle Bölge Planlarının koordinatörlüğünü ve hazırlanmasını Kalkınma ajanslarına vermiştir (Ankara Kalkınma Ajansı, 2015). 2006 tarih ve 5449 sayılı kanunla Kalkınma Ajanslarının “*Bölge plân ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak; bu kapsamda desteklenen faaliyet ve projelerin uygulama sürecini izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirmek.*” gibi görev yetkileri belirtilmiştir (m.5). Kalkınma Ajanslarının, yürüttükleri bütün etkinlikleri de bölge planlarının çerçevesinde yapılmasının gerekliliği vurgulanmıştır (Ankara Kalkınma Ajansı, 2015).

2.3.2. Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları

Türkiye’de planlı dönemin başından itibaren bölgesel-yerel kalkınmanın ve kalkınmada kurumsallaşmanın önemi vurgulanmıştır. Sürekli olarak değişen sosyal ve ekonomik koşullara bağlı olarak, kalkınma ve öncelikli olarak bölgesel gelişme alanlarında yaşanan değişimlerde, kalkınma ajanslarının ülkemizdeki alt yapısını oluşturmuştur. Türkiye’de kalkınma ajanslarının bölgesel politikalar çerçevesinde gündeme gelmesi Avrupa Birliği’ne (AB) üyelik süreciyle başlamıştır (Özkara, 2012: 78).

Bölgesel Kalkınma Ajansları, Türkiye’de ilk olarak AB’ye tam üyelik müzakereleri sürecinde, orta vadede yapılması gerekenler olarak, Katılım Ortaklığı Belgesinde gündeme gelmiştir. Bu süreçten sonra Türkiye, AB Katılım Ortaklığı Belgesi’nde belirtilen bölgesel gelişme yardımlarından faydalanabilmek için 2003 yılında Bölgesel Kalkınma Ajansları’nın (BKA) kurulması sürecini hızlandırmıştır (Atak, 2011: 77).

Katılım Ortaklığı Belgesi’nin, kısa vadeli hedeflerinin içinde bölgesel politika ve yapısal unsurların eşgüdümü başlığı altında (Türkiye Katılım Ortaklığı Belgesi, 2001: 6);

- Topluluk kurallarına uygun olarak bir İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (NUTS) hazırlanmalıdır.
- Etkin bir bölgesel politika geliştirilmesi için bir strateji benimsenmelidir.
- Türkiye’nin planlama sürecinde proje seçimi bakımından bölgesel politika kriterleri oluşturulmaya başlanmalıdır.

Aynı belgenin orta vadeli hedefler kısmında ve yine aynı başlık altında (Türkiye Katılım Ortaklığı Belgesi, 2001: 9);

- Ülkenin, iç farklılıklarını en aza indirebilmek için değerlendirilmeleri izlemek amacıyla çok yıllık bütçe usulleri ve yapıları kurmakla birlikte, sosyal ve ekonomik dayanışmaların sağlanabilmesi için ulusal politikaların geliştirilmesinin gerekliliği ibaresi yerini almıştır.

Orta vadeli hedefler kısmında, idari ve adli kapasitenin güçlendirilmesi başlığı altında (Türkiye Katılım Ortaklığı Belgesi, 2001: 11);

- Toprak ile ilgili reformların tamamlanmalı, belediye ve bölge yönetimi kavramları da iyileştirilmelidir.
- Bölgesel gelişmenin sağlanabilmesi için gerekli olan ve mevcut bulunan idari yapılar iyileştirilmeli ve bölgesel düzeyde işlevsel yapılar kurulmalıdır.

Özellikle bölgesel dengesizliklerin en aza indirilmesi sebebiyle alınan bu tedbirler doğrultusunda Türkiye’de Bölgesel Kalkınma konusu gündemde yerini almıştır (Özkara, 2012: 80). Bu gelişmeler ile birlikte BKA’lar ile ilgili süreç ülkemizde hızlanmıştır. Sürecin hızlanmasının sebebi ise Katılım Ortaklığı Belgesinde sunulan bölgesel gelişme yardımlarından faydalanabilmektir (Atak, 2011: 77). Bu gelişmelerin sonucunda, Bakanlar Kurulu’nun kararı ile ilk defa 2002 yılında NUTS’a uygun bir şekilde 26 tane bölge tanımlanmıştır. 2003 yılında ise bölge kalkınma ajanslarının kuruluşunu belirten iki alternatif yasa tasarısı hazırlanmıştır. 2004 yılı sonbaharda tekrar yeni bir yasa tasarısının oluşturulması ile Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri hakkındaki yasa 2006 yılında yürürlüğe girmiştir (Ataay, 2005: 15). Bu kanunda, Bölge Kalkınma Ajanslarının ulusal düzeyde koordinasyonu ile ilgili görev ve yetkiler Devlet Planlama Teşkilatına verilmiştir. Bu yetkiler 5449 sayılı kanunun 4. Maddesinde (5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, 2006); Devlet Planlama Teşkilatı;

- Bölge içi ve bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltıcı tedbirler alır; planlama, programlama ve projelendirme konularında ajanslara rehberlik ve danışmanlık yapar, plan ve programların uygulanmasını izler ve değerlendirir.
- Ajansların kurumsal performansları ile yürütülen programların performanslarının ölçülmesine dair usul ve esasları belirleyerek, bunların değerlendirilmesini yapar veya yaptırır.
- Bölgesel gelişmeye yönelik iç ve dış kaynaklı fonların ajanslara tahsisi ile bunların kullanımına ilişkin usul ve esasları belirler.
- Ajanslar arası işbirliğini sağlar ve ortak proje üretimini destekler.
- Ajansların işlevlerini etkili ve verimli olarak yerine getirebilmesi için merkezi düzeyde ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonu sağlar.
- Ajansların yıllık çalışma programlarını onaylar.
- Yönetim kurulu tarafından, nitelikleri uygun kişiler arasında seçilen ve teklif edilen ajans genel sekreterini onaylar.

- Plan ve programlara, yapılacak yardım ve transferlere, personelin nitelik ve istihdamına, bütçe ve muhasebe standartlarının kullanımına, faaliyet raporlarına, izleme, değerlendirme ve denetime ilişkin esas ve usuller ile yatırım destek ofislerinin çalışma esas ve usullerini ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşünü alarak belirler şeklinde belirtilmiştir.

Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri hakkındaki kanunda kurulacak ajansların görev ve yetkileri şu şekilde belirtilmiştir (5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, 2006):

- Yerel yönetimlerin planlama çalışmalarına teknik destek sağlamak.
- Bölge plan ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak; bu kapsamda desteklenen faaliyetlerin ve projelerin uygulama sürecini izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirmek.
- Bölge plan ve programlarına uygun olarak bölgenin yerel ve kırsal kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve bu kapsamdaki projelere destek vermek.
- Bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek.
- Bölgenin kaynak ve olanaklarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemek.
- Bölge illerinde yatırımcıların, kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemlerini, ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip ve koordine etmek.
- Yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlayarak küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri desteklemek.

Yukarıdaki kanun maddesi ile birlikte bölgelerin kalkınması için gerekli tüm faaliyetleri yürütme yetkisi Kalkınma Ajanslarına verilmiştir. Böylece bölge planlarını hazırlamak ve bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını en aza indirmek için gerekli tüm

faaliyetler bu kurumların yetkisi alanına girmiştir. Kalkınma Ajanslarını faaliyetleri ile birlikte bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarındaki ilerlemeler durmuş ve gerilemeye başlamıştır.

Türkiye’de Kurulan Kalkınma Ajansları; Yukarıda bahsedilen gelişmeler ve yürürlüğe giren kanun sonucundan Türkiye’de kurulan Kalkınma Ajansları şunlardır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2016); Trakya Kalkınma Ajansı, İstanbul Kalkınma Ajansı, Güney Marmara Kalkınma Ajansı, İzmir Kalkınma Ajansı, Güney Ege Kalkınma Ajansı, Zafer Kalkınma Ajansı, Bursa- Eskişehir- Bilecik Kalkınma Ajansı, Doğu Marmara Kalkınma Ajansı, Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKKA), Mevlana Kalkınma Ajansı, Ankara Kalkınma Ajansı, Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, Ahiler Kalkınma Ajansı, Çukurova Kalkınma Ajansı, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, İpekyolu Kalkınma Ajansı, Fırat Kalkınma Ajansı, Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı, Serhat Kalkınma Ajansı, Dicle Kalkınma Ajansı, Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, Karacadağ Kalkınma Ajansı, Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı. Bu kalkınma ajanslarından bir kaçını incelersek;

Bursa-Eskişehir-Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA): 2006 yılında yürürlüğe giren kanun ile birlikte 14 Temmuz 2009 tarihinde Bakanlar kurulu kararı ile kurulmuştur (BEBKA, 2016). Bu kalkınma ajansının temel amacı; özel sektör, kamu kesimi, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlayarak bölge içindeki gelişmişlik farklarının en aza indirmektir. Bu hedef doğrultusunda katılımcı bir anlayış ve bilimsel tekniklerle, bölgesel önceliklerin belirlendiği 2014-2023 Bursa-Eskişehir- Bilecik bölge planı hazırlanmıştır. Hazırlanan bu bölge planı ile tanıtım ve yatırım imkanları, eğitim ihtiyaçları, finansman destekleri bakımından kalkınmaya yön verebilecek bir model hazırlanmıştır (BEBKA, 2016). Bu ajansın vizyonu; Ajansın bölgesinde, sürdürülebilir kalkınmaya öncülük ederek milli kalkınmanın vizyonuna destek olan, bölgesel kalkınmada uluslararası ve ulusal alanda etkin, tanınan ve saygın bir kurum olabilmektir (BEBKA, 2016). Bu ajansın misyonu; bölge içindeki gelişmişlik farklarını en aza indirmek ve sürdürülebilir kalkınmayı hızlandırabilmek amacıyla, yerel düzeyde koordinasyonu sağlayıp işbirliğini geliştirerek bölgesel kalkınmayı planlamak, desteklemek ve yönlendirmektir (BEBKA, 2016).

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA): 5449 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte 2009 yılında kurulmuştur. Kalkınma ajansı, Kahramanmaraş, Osmaniye

ve Hatay illerini kapsamaktadır (DOĞAKA, 2016) . Kalkınma Ajansının, resmi sitesinde vizyonu; sosyal, demokratik ve ekonomik birikimi geliştirerek, kültürel ve doğal çevreyi de koruyarak; teknoloji, tarım, ticaret, turizm, taşımacılık alanlarında Ortadoğu'nun ve Türkiye'nin lideri konumunda olmak şeklinde belirtilmiştir (DOĞAKA, 2016). Bu Ajansın Misyonu; girişimcilik ve yenilikçilik kültürü ile birlikte yerel potansiyelleri harekete geçirerek, uluslararası ve ulusal alanda özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve kamu sektörü arasındaki iletişimi sağlayarak sosyal ve ekonomik kalkınmaya ulaşmayı hedefleyen yolu inşa etmektir (DOĞAKA, 2016).

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA): Bu kalkınma ajansı, 2006 yılında kurulmuştur. DAKA, Van, Bitlis, Hakkari ve Muş illerini kapsamaktadır. Bölgedeki, sivil toplum kuruluşları ile kamu ve özel sektörler arasında işbirliğini sağlamak. Ulusal kalkınma ile ilgili program ve planlardaki politika ve ilkelere uyumlu bir şekilde, bölgede bulunan kaynakları etkin ve yerinde kullanımını sağlayarak, bölgenin yerel potansiyelini canlandırmak. Bölge içi ve bölgelerarası gelişmişlik farklarını en aza indirmek ve sağlanılacak olan bu bölgesel gelişmenin sürdürülebilirliğini sağlamak bu ajansın hedefleridir (DAKA, 2016).

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA): 2008 yılında kurulan OKA; Tokat, Çorum, Amasya ve Samsun illerini kapsamaktadır. Bu ajansın vizyonu; yerel kaynakları canlandırarak sürdürülebilir ve sağlıklı bir gelişmenin sağlanabilmesi amacıyla, uluslararası ve ulusal alanlarda tanınır, etkin ve saygın bir ajans olmaktır (OKA, 2016).

Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA): 2008 yılında kurulan DİKA; Siirt, Batman, Şırnak ve Mardin illerini kapsamaktadır. DİKA'nın vizyonu; jeo-stratejik konumunu, zengin kültürel ve tarihi mirasını yenilikçi, katılımcı ve akılcı bir yaklaşımla sürdürülebilir ve etkin bir şekilde değerlendirilerek; tekrardan medeniyet, üretim ve ticaret merkezi olmayı sağlayabilmiş, tüm vatandaşların umutla ve güvenle yaşamak istediği, istikrar içinde gelişen bir bölge olabilmektir (DİKA, 2016).

Yukarıda da belirtildiği gibi kalkınma ajanslarındaki ortak nokta bölgelerinde sürdürülebilir ve verimli gelişmeyi sağlayabilmektir. Kurulan bütün kalkınma ajansları da bu hedef doğrultusunda faaliyetlerini gerçekleştirmektedirler.

2.4. Türkiye’de Bölgelerin Yapısı ve Bölgesel Kalkınma Planları

Ülkemizde, AB uyum süreci ve küreselleşmeyle birlikte bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarını azaltmaya yönelik girişimler büyük öneme sahip olmuştur. Bu amaç doğrultusunda İstatistiki Bölge Birimleri oluşturulmuştur (Kayalak ve Kiper, 2006: 45).

2.4.1. Türkiye’de Bölgelerin Yapısı

Ülkemizde, NUTS’a uygun ve karşılaştırılabilecek veri tabanının olabilmesi sebebiyle üç farklı düzeyde İstatistiki Bölge Birimleri oluşturulmuş; Düzey 1, Düzey 2 ve Düzey 3 (il) bölgeler esas alınmıştır. 5449 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi ile beraber düzey 2 bölgeler, bölgesel gelişme stratejilerinin ve bölgesel planların hazırlanacağı planlama bölgeleri halini almıştır. Hazırlanan bölge sınıflandırmaları aşağıdaki tablodaki gibidir;

Tablo 1: İstatistiki bölge birimleri (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014: 31).

Düzye 1 Kod	Düzye 1 Bölge Adı	Düzye 2 Kod	Düzye 2 Bölgelerinin Kapsadığı İller (Düzye 3)
TR1	İstanbul	TR10	İstanbul
TR2	Batı Marmara	TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli
		TR22	Balıkesir, Çanakkale
TR3	Ege	TR31	İzmir
		TR32	Aydın, Denizli, Muğla
		TR33	Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak
TR4	Doğu Marmara	TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik
		TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova
TR5	Batı Anadolu	TR51	Ankara
		TR52	Konya, Karaman
TR6	Akdeniz	TR61	Antalya, Isparta, Burdur
		TR62	Adana, Mersin
		TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
TR7	Orta Anadolu	TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir
		TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat
TR8	Batı Karadeniz	TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın
		TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop
		TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
TR9	Doğu Karadeniz	TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt
		TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan
TRB	Ortadoğu Anadolu	TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli
		TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkari
TRC	Güneydoğu Anadolu	TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis
		TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır
		TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi ülkemizde Düzye 2 İstatistiki Bölge Birimleri sınıflandırmasında 26 tane bölge bulunmaktadır. Bu bölgelere ait kalkınma ajansları da

bölge arası gelişmişlik farkını azaltmak amacıyla planlar hazırlayıp, uygulayıp faaliyetlerini günümüzde de devam ettirmektedirler.

2.4.2. Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Planları

Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri hakkındaki kanun çerçevesinde hazırlanan ve Devlet Planlama Teşkilatının, destek verdiği Bölgesel Kalkınma Planları (Sert, 2012: 111, Keleş, 2008: 394- 405):

- Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)
- Antalya Projesi
- Doğu Marmara Planlama Projesi
- Zonguldak Projesi
- Çukurova Bölge Projesi
- Zonguldak-Karabük-Bartın Bölge Planı
- Doğu Anadolu Planı (DAP)
- Doğu Karadeniz Kalkınma Planı (DOKAP)
- Yeşilirmak Havzası Gelişim Planı şeklinde sıralanabilir.

Yukarıda ismi geçen planların hangi illeri kapsadığı ve ne amaçla hazırlandığı hakkındaki bilgiler ise şöyledir:

Doğu Marmara Planlama Projesi: Ülkemizde hazırlanan ilk bölge gelişme planıdır. Plan; İstanbul, Sakarya, Çanakkale, Kocaeli, Kırklareli, Tekirdağ, Bursa, Edirne ve Balıkesir illerini içine almaktadır. Plan, İstanbul’un büyümesinin kaçınılmaz olduğu ve özendirilmesinin gerekliliğinden yola çıkmıştır (Keleş, 2008: 394).

Antalya Projesi: İmar ve İskan Bakanlığı Bölge Planlama Dairesi tarafından 1959 yılında yürütülmüştür. Antalya Projesinin amacı: Burdur, Isparta ve Antalya illerini içine alan bölgenin toplumsal ve ekonomik açıdan dengeli bir biçimde kalkındırılmasıdır (Paksoy ve Aydoğdu, 2010: 117). Hazırlanan bu planın 10 yıllık bir süreçte uygulanacağı belirtilmiştir (Yamen, 2011: 10).

Zonguldak Projesi: İmar ve İskan Bakanlığı tarafından yürütülen projenin amacı Ereğli de kurulacak olan ikinci demir-çelik sanayisinin, bölge bakımından oluşturabileceği problemleri değerlendirmektir (Paksoy ve Aydoğdu, 2010: 118). Bunun yanında bölgedeki

altyapıyı geliştirmeyi, kalkınma hızı ile nüfus artışı arasında bir bağlantı kurmayı, özel kesim ile kamu kesim yatırımları arasında denge sağlamayı, kentleşmeyi özendirmeyi, gelir farklılaşmasını en aza indirmeyi, tarım dışı çalışma imkanlarını özendirmeyi amaçlamıştır (Keleş, 2008: 396).

Çukurova Bölge Projesi: Plan, ülkemizin en verimli tarımsal alanlarından olan Çukurova bölgesini kapsamaktadır (Paksoy ve Aydoğdu, 2010: 118). Bölge planı, İçel, Hatay ve Adana illerini içermektedir. Bu planın amacında, bölge içinde dengeli bir gelir dağılımının oluşturulması ve bölge gelirlerinde artışı sağlayacak yatırım alanlarının belirlenmesidir (Keleş, 2008: 397).

Zonguldak-Karabük-Bartın Bölge Planı: Bartın-Zonguldak-Karabük illerini kapsayan bu bölge planının amacı, Bölge kaynaklarının sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi ile birlikte bölge içerisinde sosyal ve ekonomik kalkınmayı hedefleyen çalışmalara yol gösterici olmaktır (BAKKA, 2010: 1). Plan'ın vizyonu "*İçselleştirdiği girişimcilikle sektörel çerçevesini genişleterek yeni istihdam alanları yaratmış ve yaşam kalitesini yükseltmiş bir bölge olmak*" şeklinde tanımlanırken, bu vizyona ulaşmak için esas alınacak ilkeler de (BAKKA, 2010: 3):

- Katılımcılık,
- Sürdürülebilir kalkınma,
- Çok Sektörlülük olarak sıralanmaktadır.

DAP: 16 tane ili kapsayan planın amacı, diğer bölgeler ile arasındaki gelişmişlik farkının en aza indirilmesi (Paksoy ve Aydoğdu, 2010: 118), bölgenin kendi kaynak ve potansiyellerini harekete geçirebilecek bir platformun oluşturulması, ayrıca bunun sağlanabilmesi için de mevcut bulunan kalkınma eğilimlerine karşı çıkmayıp oluşabilecek bu kalkınma eğilimlerini düzenleyerek bunları güçlendirmeyi hedefleyen bir planlama süreci esas alınmıştır (DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2016). Bunların yanı sıra DAP ana planında hedefler şu şekilde sıralanmıştır (DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2016):

- Bölgede yaşayan bireylerin hizmetlere erişimleri arasındaki dengesizlikleri azaltmak.
- Bölgede gelir düzeylerindeki dengesizlikleri azaltarak sosyal bütünleşmeyi arttırmak.

- Bölgenin sürdürülebilir ekonomik yapıya ulaşabilmesini sağlamak.
- Kentsel ve kırsal alanlarda yaşam standardını arttırmak.
- Çarpık kentleşmenin önüne geçmek.
- İstihdamın artırılması ile bölge dışına olan göçü en aza indirmek.
- Su ve toprak kaynaklarının korunabilmesi için mer'aların ıslahını sağlamak.
- Bölgenin sosyal yapısının zaman içinde gelişmesini sağlamak.
- Kişi başına düşen gelirin artırılması ile ülke ve bölge ekonomisi arasındaki farkları en aza indirmek.
- Yerleşim alanlarında yaşam kalitesinin artırılması sağlamak.
- Kadının statüsünün yükseltilmesi ve kalkınma sürecinde katılımını sağlamaktır.

GAP: Plan ile kentsel altyapı, tarım, eğitim, sanayi, kırsal altyapı, ulaştırma ve sağlık yatırımlarını da içinde barındıran bir bölgesel kalkınma projesi olarak hazırlanmıştır (GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2016). Diyarbakır, Siirt, Adıyaman, Kilis, Batman, Gaziantep, Şırnak, Mardin, Şanlıurfa illerinin içine aldığı alan GAP Bölgesi olarak nitelendirilmiştir. GAP'ın ilk hedefi su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesi olmak ile birlikte 13 adet projeden oluşmuştur (Gündüz, 2004: 257). GAP'ın hedefleri şunlardır (GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2016):

- Kırsal alandaki verimliliğin artırılması
- GAP bölgesindeki ekonomik yapının geliştirilmesi ve bu bölgedeki gelir düzeyinin artırılması
- Kırsal alandaki istihdam olanaklarının artırılması
- Bölgedeki ekonomik yapının geliştirilmesi ile hem GAP bölgesinde hem de diğer bölgeler arasındaki gelir dengesizliğinin azaltılması
- GAP bölgesinde bulunan büyük şehirlerin nüfusu çekme kapasitelerinin artırılması
- GAP bölgesindeki kaynakların etkili bir şekilde kullanımı ile ihracatın desteklenmesi, ekonomik büyüme ve sosyal istikrar gibi ulusal amaçlara faydaları sağlanması
- Kadınların istihdamını engelleyecek uygulamaların kaldırılması ve kadınların kalkınmada katılımının sağlanması

- Nüfus artışı ile kalkınma hızları arasındaki dengeyi önemseyerek, sürdürülebilir kalkınma ilkesine uyumlu bir nüfus politikasının belirlenmesi
- Bölgedeki eğitim düzeyinin özellikle kadınlar lehinde yükseltilmesi

GAP'ın içinde sürdürülebilir kalkınmaya ait bir programda bulunmaktadır. Bu programda planın en temel amacının, bu bölgede sürdürülebilir bir insani kalkınmayı sağlamak olduğu belirtilmiştir. Planın, çevresel koruma, altyapı geliştirme, sosyal hizmetler, doğal kaynakları geliştirme, tarımsal ve endüstriyel kalkınma gibi ekonomik kalkınmaya fayda sağlayan değerlendirmeleriyle birlikte, bütün faaliyetlerin sürdürülebilir bir şekilde ve bireylerin yaşam standartlarına sağladıkları faydaları çerçevesinde değerlendirilmeler yapılmıştır (GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2016).

DOKAP: Bu bölge planı, Ordu, Giresun, Samsun, Trabzon, Artvin, Rize, Gümüşhane ve Bayburt illerini kapsamıştır (Gündüz, 2004: 267). Hükümetimiz, Japon Hükümeti gözetiminde yapılan girişimler çerçevesinde, DPT'nin desteği ve koordinasyonu ile birlikte; Japon Hükümeti, Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı'nı, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin bölgesel gelişme planını hazırlaması için görevlendirmiştir (Akkahve, 2004: 9). Planın amaçları:

- Bölgedeki sosyal gelişmeyi ve dayanışmayı arttırmak.
- Bölgenin ekonomik yapısını sağlamlaştırmak.
- Bölgenin çevresini ve doğal kaynaklarını koruyarak uzun dönemli sürdürülebilir kalkınmayı sağlamaktır (Doğu Karadeniz Projesi Eylem Planı, 2014-2018: 47).

Bunların yanı sıra planın amaçları arasında (Sevinç, 2011: 47);

- Bölge içindeki gelir dağılımının düzenlemek ve arttırmak.
- Bölgedeki genel gelir standardını arttırmak.
- Yaşam kalitesini ile insani gelişim düzeyini arttırmak ve böylece bölgenin dışına olan göçleri en aza indirmek.
- Bütün bunlar yapılırken de sürdürülebilirliği ve çevresel duyarlılığı göz ardı edilmeden gerçekleştirmek.

Yeşilirmak Havzası Gelişim Planı: Plan, Samsun, Amasya, Çorum, Tokat illerini kapsamaktadır. Planın amacı; Yeşilirmak ve kollarının yer aldığı havzada, akı rejiminin

düzenlenmek. Su kirliliğini ortadan kaldırılmak, erozyonu önlenmek. Suyun ekonomik kullanımı ve havzada ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeye yönelik bütün çalışmaları yapmak. Mer'a ıslahı, sanayileşme ve şehirleşmede plansızlığını da ortadan kaldırılmaktır (Yeşilirmak Havzası Kalkınma Birliği, 2016).

2.5. İl Gelişme Planları, Amaçları, Aşamaları ve Türkiye'de İl Gelişme Planları

Ülkemizde, il yönetim sisteminin planlanmasına yönelik bir inceleme yapılacak olunursa, ilk olarak 1960'lı yıllarda başlayan planlı kalkınma döneminden günümüze kadar gelen bir değerlendirme yapılmalıdır (Dura ve Karakoç, 2015: 488). Bundan dolayı daha iyi anlaşılır olması amacıyla; il gelişme planlarının tarihsel süreci, amaçları ve aşamaları ile ilgili bilgilere aşağıda değinilmeye çalışılmıştır.

2.5.1. İl Gelişme Planı

İdari bölümler açısından, Türkiye'deki en büyük idari birimler illerdir. Sayı olarak birden çok ilçenin bir arada bulunmasıyla oluşan idari alanlar iller olarak tanımlanır (Özçağlar, 1996: 19). Türkiye'de iller, en büyük idari birimler olmanın yanında kamu yönetiminin de önemli alt sistemlerinden birini oluştururlar. Anayasamızda da merkezi yönetim bakımından il sistemi esas alınmıştır (DPT, 2000: 85). Ülkemizde, Bölgelerarası gelişmişlik farkları azaltılmaya çalışılırken, il gelişme planlarının hazırlanmasının gerekliliğinin en önemli gerekçeleri arasında; bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının illere de yansması ve iller arasında bulunan gelişmişlik farklarının en aza indirilmek istenmesidir (Özbek, 2012: 141-144).

Bölge gelişme planları ile büyük benzerliği olan il gelişme planlarında, ilin içinde bulunduğu gelişmişlik düzeyi ile refah düzeyinin yükseltilmesi hedeflenen en temel amaçtır (DPT, 2000: 96). Hazırlanan bu planlardaki amaçların arasında; uzun, kısa ve orta dönemlerde illerdeki gelişmeleri sağlayacak hedefleri belirlemek. Bu hedef doğrultusunda izlenecek yolları belirtmek. Kalkınmanın gereği olan her türlü alan ve kaynak tahsisini yapmak ve olması mümkün olan sektörel büyüme eğilimlerini saptamak. Kalkınmanın ekonomik, sosyal ve kültürel fiilleri için fiziksel altyapı hazırlamaktır (DPT, 2000: 96). İl gelişme planları, kısa dönemde ilk olarak ekonomik olarak gelişmeyi ve fiziksel alanda gelişmeyle meydana gelen çevre problemlerinin giderilmesini; orta dönemde, sosyo-ekonomik açıdan hedeflenen gelişmeyi; uzun dönemde ise gelişme stratejileri olarak ifade edilebilir (DPT, 2000: 97).

2.5.2. İl Gelişme Planlarının Amaçları

İl Gelişme Planlarının amaçları şöyle sıralanabilir (DPT, 2000: 100-101):

- İllerin fiziki ve beşeri kaynakları ile ekonomik güçlerini canlandırıp ilin canlanmasını hızlandırmak.
- Yönetmel, yasal ve anayasal gerçeklikler ve ihtiyaçlardan hareketle, kamu yönetiminin taşradaki ekseni olan illeri, bir bütün olarak ülkenin kalkınmasında, sosyal ve yönetmel bir sistem olarak en etkili şekilde değerlendirmek.
- Bölgesel kalkınma için hazırlanan hedeflere katkı sağlayacak ve uyumlu bir şekilde ülkenin kalkınmasına olumlu yönde etki edecek, uygulama alanı ve veri tabanını oluşturmak.
- Ülkenin dengeli bir şekilde kalkınabilmesi hedefiyle, bölgeler ve iller arasında gelişmişlik farklarını azaltmak.
- Alternatif kalkınma imkanlarını rasyonel ve bilimsel olarak belirleyerek en uygun kalkınma hedeflerinin genel kapsamını oluşturmak.
- Taşrada yaşayan bireylerin, kendi yerleşim alanlarındaki kalkınma faaliyetlerine katkılarını ve katılımlarını sağlamak, özel girişimlere katkı sağlamak böylece ülkenin kalkınmasını taşradan başlatmak ve bireylere atfetmek.
- Hızlı ve sürekli bir şekilde farklılık gösteren siyasal, sosyal, teknolojik ve ekonomik bir alanda meydana gelen ekonomik, toplumsal ve yönetmel ihtiyaçları önemseyen bir kamu yönetimi ve kamu ekonomisi ile uyumlu sistem düşüncesiyle oluşturulacak il gelişme planlamasının ana unsurlarını belirlemek.

Yukarıda belirtilen maddeler il gelişme planlarının hazırlanmasının en temel amaçlarındandır. Bu amaçların her birine ulaşıldığı takdirde ilde gelişmişlik açısından önemli adımlar atılmış, hazırlanan planında uygulanabilirliği en güzel şekilde sağlanmış olacaktır.

2.5.3 İl Gelişme Planlarının Aşamaları

İl gelişme planlarının aşamaları iki kısım olarak şöyle değerlendirilebilir (DPT, 2000: 102):

1. Stratejilerin Oluşturulmasında Genel Yöntem Aşamaları:
  - İhtiyaçların, şartların ve problemlerin belirlenmesi (Durum Tespiti).
  - İllerin dengeli gelişmesini amaçlayan politikaların belirlenmesi (Amaç Tespiti).
  - Belirlenen bu politikalara nasıl ve hangi araçlarla ulaşılabileceğinin belirtilmesi (Teknik-Yöntem Tespiti).
2. İl Gelişme Stratejilerinin Spesifik Aşamaları:
  - Kamu eksenli ekonomik etkinliklerin o günün şartları çerçevesinde tekrardan düzenlenmesi.
  - Ekonomik nitelikli, potansiyel ve kaynakların detaylı bir şekilde belirtilmesi.
  - Kalkınmaya hız kazandıracak alt yapı yatırımlarını yeniden inceleyerek yörenin önceliklerine göre tamamlanması.
  - Yığılma ekonomilerinin ve kalkınmanı kutbunun oluşturulması.
  - İllerdeki girişimciliği ve özel kesimi destekleyici araçların uygulanması ve önlemlerin alınması.
  - Sanayileşmenin yöre, ülke ve bölge ölçeklerine göre belirlenen mekansal ve sektörel planlar dahilinde oluşturulması.
  - Sadece ekonomik sebeplerle sınırlı kalmayıp, sosyo-ekonomik faaliyetlerin bütünleştirilmesi.
  - Ekonomik faaliyetler ile daha önceden oluşturulmuş hedeflerin paralelinde genişlemenin ve yayılmanın sağlanması.

- Sanayileşme ile beraber çağdaş kentleşme ve kentleşmenin oluşturulması.
- Bölge gelişme stratejileri ile il gelişme stratejilerinin, ülke kalkınmasının hedefleri çevresinde bütünleştirilmesi.
- Dengeli iç göçe ve kırsal kalkınmaya olanak sağlayacak biçimde köy-kent ekonomik ilişkilerinin ve sosyal yaşam alanlarının uyumlaştırılması.
- İleri teknolojileri ve teknik yenilikleri de içinde barındıran yeni yatırımların özendirilmesi.
- Planın uygulanmasında oluşabilecek eksikliklerin ve problemlerin giderilerek, ihtiyaç halinde yeni teknik ve yöntemlerle stratejilerin etkin ve sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesinin sağlanması.

Yukarıda belirtilen aşamalar ile birlikte il gelişme planları hazırlanmaktadır. Planlar hazırlanırken ilk yapılması gerekenler arasında ilin o anki durumunun, ildeki eksik yönlerin ve bu eksikliklerin nasıl giderileceğinin belirlenmesi gerekmektedir. Daha sonra da hem bölgesel hem de ulusal planlarla uyumlu olacak stratejiler belirlenmelidir. Böylece iller arasındaki gelişmişlik farkları zamanla giderilecektir. İllerde ve bölgelerde hazırlanan bu planlar ile de illerde ve bölgelerde sürdürülebilir kalkınma sağlanmış olacaktır.

2.5.4. Türkiye’de İl Gelişme Planları

Planlı bir kalkınmanın sağlanabilmesi için planlamaların mekan boyutları, ulusal, bölgesel ve yerel kademelerden oluşmalıdır. İl planlamaları ise yerel düzeyde stratejilerin belirlenmesinin en önemli ve ilk basamaklarını oluştururlar (Tıktık, 2003: 1). Ülkemizde de, planlı kalkınmanın tam anlamıyla sağlanabilmesi 1960’lı yıllarda başlamıştır. Planlı kalkınmanın sağlanabilmesi içinde aynı yılda DPT kurulmuştur. DPT kurulduktan sonra, planlı kalkınmanın ülke genelinde sağlanabilmesi için kamu kurum ve kuruluşlarda, bakanlıklarda DPT’ye yardımcı olacak kuruluşların gerekliliğinin farkına varılmıştır. Bundan dolayı da bakanlar kurulu tarafından yürürlüğe konulan 1968 yılı programı ile kamu kuruluşlarında Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Birimlerinin (APK) oluşturulmasının gerekliliği belirtilmiştir (Ercan, 1997: 16-17).

Bütün bakanlıklarda olduğu gibi İçişleri Bakanlığında da APK için çalışmalar yapılmıştır. Bu bakanlıkta diğerlerinden farklı olarak yerelde de, planlamayı amaçlayan

kurumsallaşmaya da gidilmiştir. İçişleri Bakanlığının, yerelde yapmaya çalıştığı bu kurumsallaşmalara 1970-1991 yılları arasındaki dönemde de devam edilmiştir. APK Kurulu Başkanlığı, İl APK Müdürlüğü, APK Genel Müdürlükleri, İl Planlama uzmanlığı, İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlükleri, İlçe Planlama Uzmanlığı gibi birçok farklı düzenlemeler yapılmıştır. Fakat günümüzde de bunların sadece bir kaçının varlığı hala devam etmektedir (Dura ve Karakoç, 2015: 489). 2005 yılına gelindiğinde ise APK Kurulu başkanlığı kaldırılmış yerine 5436 sayılı kanununun 15. maddesine göre Strateji Geliştirme Bakanlığı kurulmuştur. Bakanlığın kurulduğu yönetmeliğe göre strateji geliştirme birimlerini “*Ulusal kalkınma strateji ve politikaları, yıllık program ve hükümet programı çerçevesinde idarenin orta ve uzun vadeli strateji ve politikalarını belirlemek, amaçlarını oluşturmak üzere gerekli çalışmaları yapmak ve İdarenin stratejik plan ve performans programının hazırlanmasını koordine etmek ve sonuçlarının konsolide edilmesi çalışmalarını yürütmek*” gibi görevleri bulunmaktadır (9972 Sayılı Strateji Geliştirme Birimlerinin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2006). İl gelişme planları açısından önemi olan ve günümüzde hala devam etmekte olan bir diğer kuruluş da 1988 yılında kurulan İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlükleridir. İlgili yönetmelikte “*Kalkınma planı ve yıllık programları ile verilen görevler çerçevesinde; İl’in ekonomik ve sosyal yapısını belirlemek amacıyla araştırmalar yapmak, ilgili resmi ve özel kuruluşlardan toplanan bilgilerden faydalanarak il envanterini hazırlamak*” gibi görevler İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlükleri için tanımlanmıştır (4617 Sayılı İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlükleri Kuruluş Görev ve Çalışma Yönetmeliği, 1988).

İl gelişme planlarını daha iyi değerlendirebilmek için ülkemizde, hazırlanan il gelişme planlarından bazılarını inceleyecek olursak:

Bolu İl Gelişme Planı: Hazırlanan bu planın amacı; bölgesel ve ulusal gelişme planları ile uyumlu bir şekilde ilin yerel kaynaklarının ölçülü kullanımını sağlamak. Ayrıca yerel potansiyellerini harekete geçirerek sürdürülebilir bir kalkınmayı da sağlamaktır (Bolu İl Gelişme Planı, 2003: 5). Bolu İl Gelişme Planının, 2003- 2023 döneminde ulaşmak istediği temel hedefleri arasında şunlar bulunmaktadır (Bolu İl Gelişme Planı, 2003: 109-110):

- Gelişmeyi, kırsal kesime ve çevre ilçelere yayabilecek stratejiler belirlemek.
- Doğal kaynakların ölçülü kullanımının sağlanması.
- Mekan ve çevre kalitesini korumak.

- Çevre kirliliğinin önüne geçebilmek için ekolojik kriterleri ve çevre standartlarını belirlemek ve bunlara uymak.

Düzce İl Gelişme Planı: Ülkemizde, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planının uygulandığı yıllarda; o yıllara kadar hazırlanan planlama türlerinin bölge ve ulusal planlar düzeyinde olduğu, artık gelişme planlarının il düzeyinde de hazırlanmasının gerekliliği politikası benimsenmiştir. Bu politika, 2001 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile ilk uygulama alanı olarak Bolu ve aynı yılın ilerleyen zamanlarında da Düzce ilinde başlatılmıştır (Tatar, 2005: 1). Bu planların temel amaçları arasında çevreye ve doğal afetlere duyarlı bir mekansal gelişmenin nasıl olabileceğinin belirlenmesi, yerel potansiyel ve kaynakların en etkili ve verimli bir şekilde değerlendirilmesi, her alanda gelişmenin hızlanabilmesi için politikalar oluşturmaktır (Tatar, 2005: 1).

Artvin İl Gelişme Planı: 2003 yılında çalışmalarına başlanan Artvin İl gelişme Planının en temel amacı; ilin içinde bulunduğu gelişmişlik düzeyinin yükseltilebilmesi için gerekli politikaların belirlenmesi, diğer iller ile aralarında bulunan gelişmişlik farkının en aza indirilmesi, il için öncelik taşıyan problemlerin belirlenmesidir (Artvin İl Gelişme Planı, 2005: 3). Artvin İl Gelişme Planının, 2005-2023 döneminde ulaşmak istediği hedeflerden bazıları şunlardır (Artvin İl Gelişme Planı, 2005: 128):

- Doğal kaynakların ölçülü kullanımı, korunmasını ve sürdürülebilir bir şekilde kullanımı sağlamak.
- Çevre kirliliği oluşturmayacak sanayilerin gelişimini teşvik etmek.
- Kentsel büyümeyi denetim altına almak.
- Mekan ve çevre kalitesini korumak.
- Katılımcı ve etkin bir yönetsel ve kurumsal yapıyı oluşturmak.

Yukarıda kısa bir şekilde değinilen il gelişme planları ülkemizde ilk defa hazırlanan il gelişme planlarının arasındadır. Bu planlara genel çerçeveden bakacak olursak hepsinin en temel amacının planı hazırlanan ilin diğer iller arasında gelişmişlik bakımından geri kalmasını engellemektir. Bu sağlanırken de çevre ile uyumlu kararların alınmasının ve sürdürülebilir kalkınmanın önemini üzerinde durulduğu da gözlenmektedir.

BÖLÜM III

SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL KALKINMA AÇISINDAN İL VE BÖLGE GELİŞME PLANLARI; BARTIN ÖRNEĞİ

Sürdürülebilir kentsel kalkınmanın sağlanması için hazırlanan bölge planları ve üst ölçekli-ulusal planlar, bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmada her zaman yeterli olamamışlardır. Bunun sebepleri arasında Türkiye’de illerin sayıca fazla olması ve geniş coğrafi alanlara yayılmasıdır. (Eser, 2004: 172). Bu bölüm çalışmanın ana temasını oluşturan bölüm olup bu bölümde Bartın’ın planlı dönem öncesi ve sonrası kentsel gelişimi ile ilgili verileri karşılaştırılmalı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır. İl için hazırlanan bölge ve il gelişme planlarının, Bartın’ın sürdürülebilir kentsel kalkınmasına olan etkileri de değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3.1. İl ve Bölge Gelişme Planlarının Sürdürülebilir Kentsel Kalkınmaya Etkisi

Kentleşmenin gün geçtikçe daha da artması ve bunun beraberinde gelen sorunlar son zamanlarda çoğalmış ve artık önlenemeyecek hale gelmiştir. Bu durum ise plan fikrinin gerekliliğini gün yüzüne çıkarmıştır. Plan fikri bulunmayan; yerel yönetimlerin, girişimcilerin ya da kamu yöneticilerinin yükümlülüklerinin artacak olması da olağan olmuştur (Eser, 2004: 171). Kalkınmanın daha iyi sağlanabilmesi için hazırlanan planlardan olan bölgesel kalkınma planları bölgelerde sürdürülebilir kentsel kalkınmayı sağlarken; planı hazırlanan bölgelerin içinde bulunan kentlerde de sürdürülebilir kentsel gelişmenin sağlanabilmesi için bazı hedefler belirlemektedir. Hazırlanan planlar ile birlikte bu hedefler uygulanmaya çalışıldığı sürece kentsel kalkınmanın da sağlanacağı bir gerçektir. Bölgesel kalkınma planlarının genelinde sürdürülebilir gelişme ile ilgili hedeflerden bazıları şunlardır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014: 97-137);

- Çevrenin korunmasına, bölgelerarası ve bölge içi etkileşimin iyileştirilmesine, yaşam ve iş kalitesinin artırılmasına yönelik kentsel altyapı iyileştirilecek. Ayrıca nüfus artışı, konut sunumu ve değişen ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak gerçekleştirilecektir.
- Etrafında yoğun, tarım ve turizm potansiyel gücü bulunan büyüme odaklarındaki kentsel gelişme ve sanayi; turizm ve tarımın sürdürülebilir gelişmesi ile uyumlu bir şekilde değerlendirilecektir.

- Tarihi, kültürel ve doğal değerler civarında; kent merkezlerinde; hizmet sektörlerinin daha yoğun olduğu yerlerde kentsel altyapının iyileştirilmesi ve bu alanlara ulaşımın kolaylaştırılması sağlanacaktır.
- Kentsel işgücünün en hızlı biçimde gelişmesine katkıda bulunacak üretim aşamaları veya yeni iş alanları oluşturulacaktır.
- Sanat ve kültür yatırımları, rekreasyon alanları, üniversite ve şehir entegrasyonu ve toplu taşıma ilk hedef olmakla birlikte kent içi ulaşımın gelişmesi için çalışmalar yapılacaktır.
- İllerin göç tutma kapasitelerini arttırmak amacıyla kırsal kesimlerde, belde ve ilçe merkezleri gibi merkezi yerleşim alanları öncelikli olmak üzere temel hizmet ve altyapılara erişimin kolaylığı sağlanacaktır.
- Şehircilik bilincinin ve şehir kültürünün sağlanabilmesi için çalışmalar yapılacaktır.
- Kentsel alanlarda bulunan çöküntü alanların, kentin ortak kullanımına yönelik değişik kullanım amaçlarına katkıda bulunacak biçimde dönüştürülmesi sağlanacaktır.
- Çevrenin korunması ve yaşam-iş standartlarının iyileştirilmesi hedefiyle kentsel altyapı geliştirilecektir.
- Kente özgü kültürel ve tarihi değerler geliştirilecek, sanat ve kültür faaliyetleri desteklenecek; yerel kültürün, şehirlerin, yerele özgü hizmet ve ürünlerin reklamı ülke içinde ve dışında en etkili bir biçimde yapılacaktır.
- İş alanlarının ve kent merkezlerinin altyapı ile ilgili eksiklikleri giderilerek, her kentin kendine özgü kentsel gelişme önceliklerine uygun olarak mekansal kaliteleri yükseltilecektir.
- Kütüphane, sinema ve tiyatro gibi çeşitli kentsel hizmet olanakları iyileştirilerek bu hizmetlerin özel sektör eliyle sunulması desteklenecektir.

Yukarıda sayılan hedeflerin özü bölgeyi ya da kenti yaşanabilirlik açısından daha iyi seviyelere getirmektir. Bu hedeflere ulaşıldığı takdirde de bölgelerarası gelişmişlik farkları azalacaktır. Bununla birlikte sürdürülebilir kentsel kalkınmada sağlanmış olacaktır. Her bölge için farklı hedefler gerekse de temel hedeflerin belirtildiği yukarıdaki maddelerin sürdürülebilir kentsel kalkınmanın sağlanmasında temel taşlar olduğu bir gerçektir.

Hazırlanan bölge planları ve üst ölçekli-ulusal planlar, bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmada her zaman yeterli olamamışlardır. Bunun sebepleri arasında Türkiye’de illerin sayıca fazla olması ve geniş coğrafi alanlara yayılmasıdır. Bu gibi sebeplerin sonucunda ulusal planlarla uyumlu bir stratejik planlama yaklaşımının gerekliliği anlaşılmıştır. 1980 ve 1990’larda yaşanan sanayileşme yıllarının ardından da il gelişme planlarının önemi artmıştır (Eser, 2004: 172). Hazırlanan il gelişme planlarının kentlere olan katkıları ise şu şekilde olacaktır (DPT, 2006: 181):

- Bölgesel gelişme strateji, amaç ve hedefleri ile uyumlu şekilde hazırlanacak olan alt gelişme stratejileri, devletimizin dengeli ve hızlı kalkınmasının önemli birer araçlarıdır.
- İllerde ve ilçelerde bulunan bütün kuruluş ve kurumların aktif ve geniş katılımı ile oluşturulacak olan gelişme planları ile il ve ilçelerin; uzun, orta ve kısa vadede gelişmelerine katkı da bulunacak, genel eğilimleri belirlenecek ve geleceğe yönelik gösterimleri koordine edilecektir.
- İl ve ilçelerin temel yönetim birimlerinin varlığından hareketle hazırlanacak olan il ve ilçe gelişme planlarının; yerel yönetimlerin güçlenmesine de katkıları olacaktır. İl ve ilçeler; bölge, ülke ve yerel yönetimlerin kurumsal stratejik planlama ile ilgili çalışmalarında bütünleştirilmesi bakımından gerekli olan aşamalarıdır.
- Yerel potansiyellerin harekete geçirilmesi daha da kolaylaşacak, bununla birlikte atıl kapasite kullanımı en aza indirilecektir. Orta ve küçük boy girişimlerin ve girişimcilerin ekonomiye en etkin biçimde katılımı sağlanacaktır.
- Kırsal alan, belde ve kent planlarının aktifleştirilebilmesi içinde ilçe ve il gelişme planlarının önemi büyüktür.
- İl ve ilçelerde, üstünlüğün olduğu alanlar belirlenerek, gelişmesi olası ve mevcut sektörlerde uzmanlaşmalar sağlanabilecektir.
- Bu uzmanlaşmalar ile birlikte; il ve ilçe gelişme stratejileri, geri kalmış alanların sosyo-ekonomik düzeyini yükselten; yöresel potansiyelleri ve kaynakları canlandıran; kırsal kalkınmaya katkıda bulunan ve ulusal program ve planların gerçekleşmesini sağlayan bir işlevi yerine getireceklerdir.
- Yerel demokrasiyi ve yerel katılımı gün yüzüne çıkaran, kaynak ve yetki açısından güçlendirilmiş bir taşra yönetim düzeni oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Böyle bir sistem içinde il ve ilçe yönetimleri, kamusal yatırım ve hizmetleri makro uygulamalar ve politikalarla uyumlaştırarak koordine edecektir.

- Yerelde yapılan bu planlama çalışmaları yerel yönetimlerde ve yerel kurumlarda etkisini gösterdikçe topyekün planlı bir yapılanma yerel yönetimlerce desteklenecektir.
- Yerel hizmetler üzerinde karar verme yetkisi yerel karar alıcılara verileceğinden, idari sistem daha demokratik bir nitelik kazanacaktır. Bununla birlikte taşranın sosyal ve siyasal kültürü olumlu etkilenecektir.
- Kalkınmanın ilçe ve iller ölçeğinde başlatılması, ülke kalkınması açısından kırsal alanlara götürülen hizmetlerin yüküne, halkın daha istekle ve kolay katılımı sağlanacaktır. Hizmet istemleri ile bunun yükü arasındaki bağda bu şekilde oluşturulmuş olacaktır.
- Yerellik bilincini ve yerel ekonomiyi güçlendirecek kültürel, sosyal, ekonomik girişimler desteklenecek ve yönlendirilecektir. Bu şekilde, vatandaşların gereksinimleri, istekleri, tercihleri ve kapasitelerinin yeterince dikkate alındığı planlar hazırlanabilecektir.

Yukarıdaki hedeflerin hepsi il gelişme planları ile illeri daha iyi seviyelere getirmek amacıyla belirlenmişlerdir. Bütün illerde bu hedefler gerçekleştirildiği sürece ildeki sürdürülebilir kentsel kalkınma sağlanmış olacaktır. Yukarıda belirtilen gerek bölge planlarının gerekse il planlarının temel hedefleri doğrultusunda hazırlanan planlardan olan; Bartın İl ve Bölge Gelişme planlarının Bartın'ın sürdürülebilir kentsel kalkınmasındaki etkisine de aşağıda değinilecektir.

3.2. Uygulama Örneği: Bartın İlinin Genel Yapısı

Bartın ilinin antik çağdaki adı “ Parthenia”dır. Bu adı almasının sebebi, Bartın’da bulunan ırmağın antik çağdaki adının “Parthenious” olması ve Bartın’ın bu ırmağın kenarında bulunmasıdır. Parthenious’un kelime anlamı, “muhteşem akan su” veya “sular ilahı” anlamlarına gelmektedir (BAKKA, 2016).

Bartın, ilk olarak 1460-1692 yıllarında Anadolu Beylerbeyliği’ne bağlı Bolu Sancağı hudutları içinde yer almıştır. Bolu Sancağının kaldırılmasının ardından 1692-1811 yıllarında Voyvodalıkla yönetilen Bartın, 1811 yılına gelindiğinde Kastamonu Vilayetine bağlı olarak yeniden kurulan Bolu Sancağına tekrardan bağlanmıştır. Bu dönemde ticari

gücü ile bölgenin pazaryeri olan ve Oniki Divan adını alan Bartın, 1867 yılında ilçe olmuş ve 1876 yılında da Belediye Teşkilatı kurulmuştur (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 8). Zonguldak Mutasarrıflığı'na 1920 yılında bağlanan Bartın, 1924 yılında Zonguldak'ın il olması ile birlikte onun ilçesi durumuna gelmiştir. 28.08.1991 tarih ve 3760 sayılı kanun ile 07 Eylül 1991 de il statüsüne kavuşmuştur (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2013: XII). Bartın'a bağlı ilçelerden, Osmanlı döneminde ilçe durumundayken Cumhuriyetle birlikte bucak statüsüne düşürülen Amasra 1987 yılında tekrardan; Ulus, 1944 yılında; Kurucaşile de, 1957 yılında ilçe olmuşlardır (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 9).

3.2.1. Coğrafi Yapısı ve Nüfus Özellikleri

Bartın, Karadeniz Bölgesinin batısında; 32° 22' doğu boylamı ile 42° 37' kuzey enlemi arasında bulunmaktadır. Batıda Zonguldak, doğuda Kastamonu, doğuda ve güneyde Karabük ile komşu olmakla birlikte kuzeyini de 59 km.'lik sahil şeridiyle Karadeniz çevrelemektedir. Ortalama yüksekliği 25 m. olup, yüzölçümü 2143 km² dir (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 5).

3.2.1.1. Coğrafi Yapısı

Bartın'ın, kuzey, doğu ve batıdan yüksekliği 2000 m.yi geçmeyen dağlarla çevrilidir. İli çevreleyen dağlar çok fazla yüksek değildir. Bartın'ın en önemli dağları; Karadağ, Karasu, Aladağ, Arıt, Kayaardı ve Kocadağ dağlarıdır. Bartın'ın merkezini, kuzeyden Karasu dağları, doğudan Arıt ve batıdan Aladağ dağları çevrelemektedir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2013: XII). Bartın'da bulunan ırmak ve kollarının etkisiyle derin bir şekilde parçalanmış arazi çok fazla engebeli bir görüntü sergilemektedir. İldeki dağların dik yamaçları arasında derin ve dar olmakla birlikte, ırmağın genişlediği kesimlerde vadiler bulunmaktadır. Kent merkezine doğru gidildikçe ise düz ovalar fazlalaşmaktadır. Bartın'da bulunan en önemli yaylalar; Gezen, Arıt, Uluyayla ve Ardıç yaylalarıdır. Arıt yaylası ise, Küre Dağları Milli Parkı'nın içinde bulunmaktadır (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 6). Bartın'da bulunan en önemli akarsu ise M.Ö. yıllarda Parthhenios olarak bilinen ve kente ismini de veren Bartın Irmağı'dır. Irmağın iki ana kolu olan Kocanazçayı ve Kocaçay, Bartın'ın merkezinde bulunan Gazhane Burnu'nda birleşerek, 14 km yol alarak Boğaz mevkinde Karadeniz'e ulaşmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2013: XIII). Bartın ırmağı, üzerinde Karadeniz'den kente kadar 500 tonluk gemilerle ulaşım yapılabilen düzenli bir akarsudur. (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 6).

Bartın'da kışları serin, yazları sıcak geçen ılıman bir deniz iklimi bulunmaktadır. Bartın'da bulunan dağların çok fazla yüksek olmadan kıyıya paralel dağ sıraları şeklinde bulunması ve denize yakınlık, genel olarak kıyı kesiminde sıcaklık farklarının azalmasına, balkanlardan gelen hava kütlelerinin etkisine ve nemin artmasına sebep olmaktadır. Bartın'da bulunan ormanlık alanlar, ağaç ve bitki türü zenginlikleriyle birlikte yaban hayvanları bakımından da Türkiye'nin en zengin ve ilginç ormanlık alanlarından olmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2013: XIII). Bartın, güneyde Safranbolu-Karabük üzerinden İç Anadolu ve Orta Karadeniz ile doğuda Cide-Kastamonu üzerinden Doğu ve Orta Karadeniz ile Devrek-Mengen-Yeniçağa üzerinden İstanbul ve Ankara illeri ile karayolları ulaşım bağlantıları vardır. Bartın'ın Ankara'ya uzaklığı 280 km., Kastamonu'ya 181 km., Karabük iline uzaklığı 90 km., İstanbul'a uzaklığı 430 km.dir (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 5).

3.2.1.2. Nüfus Özellikleri

Bartın ilinin Merkez, Ulus, Amasra ve Kurucaşile olmak üzere toplam 4 ilçesi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, 8 Belediye ve 265 Köy Bartın'a bağlıdır. Bartın'ın nüfusunun, 2016 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verileri incelendiğinde önceki yıllara paralel bir şekilde arttığı ve 192.389'a ulaştığı tespit edilmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2016). Bartın'ın köy-kent nüfusu arasındaki farkların yıllara göre değişimine bakıldığında ise ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır.

Tablo 2: ADNKS, yıllara göre Bartın'ın köy ve şehir nüfus sonuçları (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2016).

BARTIN		
	KÖY	ŞEHİR
2010	123.774	63.984
2011	121.435	65.856
2012	120.285	68.151
2013	116.144	72.995
2014	114.320	75.085
2015	112.881	77.827
2016	111.833	80.556

Yukarıdaki veriler doğrultusunda ülke genelinde olan şehirleşme oranındaki artışın, Bartın'da da görüldüğü gözlemlenmektedir. 2010 yılında 63.984 kişi olan şehir nüfusu,

2016 yılına gelindiğinde 80.556 olarak artmıştır. Bu artışın sebeplerinden biri de 2008 yılında ilde kurulan üniversitedir. Eğitimlerini tamamlayabilmek amacıyla her yıl yüzlerce öğrenci ilde yaşamlarını devam ettirmektedirler. Bu durumda ildeki şehir nüfusunu arttırmaktadır. Bartın'ın nüfusunun cinsiyet gruplarına göre dağılımının son yıllardaki değişimi ise şu şekildedir:

Tablo 3: ADNKS, yıllara göre Bartın'ın erkek ve kadın nüfus sonuçları (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2016).

BARTIN		
	ERKEK	KADIN
2010	91.953	95.805
2011	91.841	95.450
2012	92.922	95.514
2013	93.422	95.717
2014	93.206	96.199
2015	94.138	96.570
2016	95.131	97.258

Tabloya göre Bartın'daki, nüfusun % 49,4'ü erkekler, % 50,5'ide kadınlardan oluşur. Bunun yanı sıra yukarıdaki 7 yıla ait kadın-erkek nüfus sayılarına bakıldığında bütün yıllarda kadın nüfusunun erkek nüfustan fazla olduğu göze çarpmaktadır. Bu durumun en temel sebepleri arasında da ilde genellikle erkelerin çalışmak için şehir dışına ya da yurtdışına gitmeleridir. 2010 yılında kadın erkek nüfus sayıları arasındaki fark 3.852 kişi iken bu fark 2016 yılına gelindiğinde azalmış ve 2.127'ye düşmüştür. Bartın'ın nüfusunun yaş aralıklarına göre son 7 yıl içindeki dağılımı ise aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4: ADNKS, yıllara göre Bartın'ın yaş aralıklarına göre nüfus sonuçları (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2016).

BARTIN							
	0-4	20-24	30-34	50-54	70-74	80-84	90+
2010	11.501	13.165	14.683	12.072	5.280	3.058	211
2011	11.440	12.788	15.002	12.309	5.517	3.021	230
2012	11.108	13.759	14.681	12.601	5.659	3.159	236
2013	10.778	13.943	14.603	12.870	5.751	3.642	248
2014	10.759	13.753	14.367	13.065	6.082	3.767	293
2015	10.673	13.960	13.993	12.721	6.294	3.467	363
2016	10.593	14.175	13.664	12.743	6.353	3.215	443

Bartın genelindeki nüfusun yaş gruplarına göre incelenmesi yapıldığında genel itibariyle sayıca fazla olan yaş gruplarının 30-34 ve 20-24 arası olduğu fark edilmektedir. Yaş grubu olarak bakıldığında 10-14 yaş grubu ile 50-54 yaş grubu arasındaki kişi sayılarının birbirine yakın sayılar olduğu dikkati çeken diğer bir husustur. Yine bu yaş gruplarının sayılarının birbirine yakın olması ve diğer gruplara oranla daha fazla olması ildeki genç nüfusun fazla olduğunu göstermektedir. Bu durum çalışabilir nüfusun daha fazla olduğuna da işaret etmektedir. Bartın'daki nüfusun ilçelere göre dağılımı ise aşağıdaki tablodaki gibidir;

Tablo 5: ADNKS, Bartın ve ilçelerinin 2016 yılı nüfus sonuçları (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2016).

NÜFUS	
Bartın İli	192.389
Merkez	149.613
Kurucaşile	6.676
Ulus	21.116
Amasra	14.984

Yukarıdaki tabloda Bartın'ın ilinin ve ilçelerinin 2016 ADNKS sonuçları verilmiştir. Bu sonuçlara göre Bartın'ın merkez ilçesinden sonra gelen en fazla nüfuslu ilçesi Ulus'tur. En az nüfusa sahip ilçesi ise Kurucaşile'dir.

3.2.2. Ekonomik Yapısı

Bartın, sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından 81 il arasında 48. sırada yer almaktadır. İlde kişi başına düşen milli gelir ise 1.061 \$'dır. Madencilik, ticaret ve sanayi ildeki ekonomik yapıyı belirlemektedir (TÜİK, 2016).

3.2.2.1. Sanayi ve Ticaret

Sanayi: Bartın'da sanayinin gelişimi son yıllarda daha fazla hız kazanmıştır. Çok sayıda özel sektörcü, küçük ve orta ölçekli yatırımlar yapılmıştır. Bartın sanayisinin en önemli özelliği de özel sektörün sayıca fazla olması olmuştur (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 213). Bu sektörlerden bazılarının işletme sayıları ve istihdam durumları aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 6: Sektörlere göre istihdam durumu (T.C. Bartın Valiliği, 2017 Yılı il Brifingi).

Sektör	Firma Sayısı	Çalışan
Gıda Sanayi	2	172
Tekstil Dokuma ve Giyim Sanayi	7	1895
Orman Ürünleri ve Mobilya	5	228
Plastik Sanayi	3	79
Otomotiv Yan. Sanayi	1	645
Pişmiş Kil ve Çimento Gereçleri Sanayi	2	60
Demir Çelik Sanayi	5	404
Ayakkabı İmalatı	2	31

Tablo 6'daki verilere göre 2017 yılında Bartın'da, 2 adet gıda sanayi, 7 adet dokuma ve giyim sanayi, 5 adet orman sanayi, 3 adet plastik sanayi, 1 adet otomotiv yan sanayi, 2 adet pişmiş kil ve çimento gereçleri sanayi, 2 adet ayakkabı imalatı ve 5 adet demir çelik sanayi olmak üzere toplamda 27 adet firma bulunmaktadır. Bu firmalarda çalışan toplam kişi sayısı ise 3.514'dir.

Bartın'da sektörel bazda sanayi tesisleri incelendiğinde en fazla istihdamı sağlayan sektörün tekstil dokuma ve giyim sektörü olduğu görülmektedir. Bu sektör ildeki toplam istihdamın yaklaşık %33'ünü karşılamaktadır. Sel riskinin yüksekliği Bartın'da, sanayi sektöründeki gelişmeleri tehdit edecek boyutlardadır. Bunun önüne geçebilmek için ise

Bartın'ın Bölge ve İl Gelişme Planlarında bu konu ile ilgili belirlenen hedefler ve stratejiler doğrultusunda yapılan çalışmalarla bu durum kontrol altına alınmaktadır.

Ticaret: Bartın'da ticaret daha çok merkezde toplanmıştır. Buradan da perakende ve toptan olarak yürütülmektedir. Meyve ve sebze, hayvansal ürünler üretimi ve pazarlaması Bartın'ın ekonomisinde önemli yere sahiptir. Bu tarımsal ürünlerin daha da iyi değerlendirilmesine fırsat verebilecek olan yaş meyve ve sebze halinin kuruluş çalışmaları tamamlanmış ve faaliyete açılmıştır. Haftada iki defa il merkezinde kurulan pazar ile de üreticiler, ürünlerini doğrudan tüketiciye ulaştırabilmektedir. Bartın'da üretilen meyve ve sebze toptan ticaret ile komşu illere de ulaştırılmaktadır. Bartın, meyve, sebze, yumurta, süt ve et yönünden kendi kendine yetecek düzeyde bir ildir. Bunların dışındaki tüketim ve gıda maddeleri büyük satış ve üretim merkezlerinden elde edilmektedir (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 213). Bartın ilinin genel ticari durumu aşağıdaki gibidir;

Tablo 7: Esnaf ve sanatkarlar meslek kuruluşları ve üye sayıları (T.C. Bartın Valiliği 2015 Yılı Faaliyet Raporu, 2015: 83).

Meslek Odaları	Üye Sayısı
Bartın Madeni Eşya ve Sanatkarları Odası	685
Bartın Terziler Esnaf ve Sanatkarları Odası	327
Bartın Şoförler ve Otomobilciler Odası	1.138
Bartın Bakkallar ve Bayiler Esnaf Odası	714
Bartın Marangoz ve Mobilyacılar Odası	275
Bartın Berberler Odası	262
Bartın Kahveciler ve Şerbetçiler Odası	508
Ulus Esnaf ve Sanatkarlar Odası	492
Ulus Şoförler ve Otomobilciler Odası	284
Amasra Esnaf ve Sanatkarlar Odası	431

Tablo 7'deki veriler doğrultusunda 2015 yılı Bartın faaliyet raporuna göre Bartın merkezde, Madeni Eşya ve Sanatkarlar Odası, Terziler Esnaf ve Sanatkarlar Odası, Şoförler ve Otomobilciler Odası, Bakkallar ve Bayiler Esnaf Odası, Marangoz ve Mobilyacılar Odası, Berberler Odası, Kahveciler ve Şerbetçiler Odası olmak üzere 7 adet Meslek Odası bulunmaktadır bunların toplam üye sayısı ise 3.909'dur. Ulus'ta, Esnaf ve Sanatkarlar Odası ile Şoförler ve Otomobilciler Odası bulunmaktadır bunların toplam üye

sayısı 776'dır. Amasra'da ise Esnaf ve Sanatkarlar Odası bulunmaktadır ve üye sayısı 431'dir. Bartın ilinde bulunan bu meslek odalarının hepsinin toplam üye sayısı ise 5.116'dır. Bartın Ticaret ve Sanayi odası 2015 verilerine göre Bartın'da, 504 tane Limitet, 139 tane de Anonim Şirket Faaliyet göstermektedir (T.C. Bartın Valiliği 2015 Yılı Faaliyet Raporu, 2015: 83). 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu hükümlerine tabi Bartın'daki kooperatifler şunlardır:

Tablo 8: Kooperatif türü ve sayıları (T.C. Bartın Valiliği 2015 Yılı Faaliyet Raporu, 2015: 82).

Kooperatif Türü	Adedi
Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi	13
Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi	5
Turizm Geliştirme Kooperatifi	1
Fındık Tarım Satış Kooperatifi	1
TOPLAM	20

Bartın'da, 4 adet Kooperatif türü bulunmaktadır. Bunların 13 tanesi Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi, 5 tanesi Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi, 1 tanesi Turizm Geliştirme Kooperatifi, 1 tanesi de Fındık Tarım Satış Kooperatifi bulunmaktadır.

İlin ticari faaliyetleri için şu söylenebilir ki; Bartın büyük şehirlere olan yakınlığı sebebiyle ticari açıdan gelişim göstermesi mümkün olan bir ildir. Fakat ilde havaalanı ve demiryolu ağının bulunmaması ticari faaliyetleri olumsuz yönde etkileyecek sebepler arasında sayılabilir. Bu durumun giderilmesi için gerekli değerlendirmeler ve hedeflerde planlamalar ile yapılmaktadır.

3.2.2.2. Tarım, Hayvancılık ve Balıkçılık

Tarım: Bartın'da coğrafi nedenlerden dolayı ekonomide tarım faaliyeti çok fazla yaygın değildir. Tarım yapılan alanlarda da makineli tarıma geçilememiştir. Bunun sebebi de ilin yeryüzü şeklinin engebeli olmasıdır. Makineli tarım çok fazla uygulanmadığından tarım yapılırken insan gücünden faydalanılmaktadır (T.C. Bartın Valiliği 2017 Yılı İl Brifingi, 47). Bartın'ın toplam yüzölçümü 2.220.000 ha'dır. Bunun 12.845 ha'sı mera arazisi, 1.378.047 ha'sı orman-fundalık arazi, 141.784 ha'sı tarım dışı alan ve 687.324

ha'sı ise tarım arazisidir. İl geneline bakıldığında tarım arazisi %30,96'lık bir alanı kapsamaktadır (T.C. Bartın Valiliği 2017 Yılı İl Brifingi, 47).

Tarım arazilerinin Bartın'ın ilçeleri üzerindeki dağılımına bakıldığında, merkezde bulunan tarım arazisi 357.326 da'dır. Bu arazinin 217.768 da'sı tarla arazisi, 31.291 da'sı meyve arazisi, 11.347 da'sı sebze arazisi olarak kullanılmaktadır. Amasra'nın tarım arazisi 40.088 da'dır. Bu arazinin 7.861 da'sı tarla arazisi, 13.780 da'sı meyve arazisi, 791 da'sı sebze arazisi olarak kullanılmaktadır. Kurucasıle'nin tarım arazisi 24.145 da'dır. Bu arazinin 4.203 da'sı tarla arazisi, 15.002 da'sı meyve arazisi, 440 da'sı sebze arazisi olarak kullanılmaktadır. Ulus'un tarım arazisi 265.765 da'dır. Bunun 68.246 da'sı tarla arazisi, 13.531 da'sı meyve arazisi, 4.807 da'sı da sebze arazisi olarak kullanılmaktadır. Bartın geneli kullanılmayan alanda 298.257 da'dır (T.C. Bartın Valiliği 2017 Yılı İl Brifingi, 48).

Bartın'ın tarım sektöründe gelişimini tam anlamıyla sağlayamayan meyveciliğin geliştirilmesinin gerekliliği 2008 yılında hazırlanan Bartın İl Gelişme Planında belirtilmektedir. Ancak son verilere bakıldığında il genelinde meyve arazilerindeki artış olduğu görülmektedir. Buna göre Bartın'ın meyve arazisi verileri 2008 yılında 43.530 da iken 2013 yılında 54.523 da son olarak da 2017 yılında il genelindeki meyve arazilerinin 73.006 da'ya çıkmıştır. Planlı dönemle birlikte Tarım Bakanlığı tarafından uygulanan teşvik ve desteklemeler bu hedefin başarılmasını sağlayan faktörler arasında sayılabilir.

Hayvancılık: Hayvancılık faaliyeti, bireylerin gıda maddeleri talebini karşılayan bundan dolayı da yaşamı doğrudan ilgilendiren ve vazgeçilmesi mümkün olmayan bir ekonomik faaliyettir. Sonuç olarak; hayvansal üretim sektörü, gelişmişlik düzeyi her ne olursa olsun, bütün insan topluluklarında stratejik açıdan incelenmelidir. Bartın'da ise hayvansal üretim, genellikle küçük ölçekli olarak değerlendirilebilir. Bundan dolayı bireylerin büyük bir kısmının pazardan ziyade, kendi ihtiyaçlarını kendileri karşılayabilmek için yaptığı hayvansal üretimler olarak nitelenmek daha doğru olacaktır. Bu kesimi de hayvan yetiştiriciler olarak değerlendirmek yerine hayvan bulunduranlar olarak değerlendirmek daha doğrudur (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 251). Bartın'da 5200 sayılı kanun ile Bartın İli Süt Üreticileri Birliği kurulmuş olup faaliyete günümüzde de devam etmektedir. Bunun yanı sıra Bartın'da kurulmasında fayda görülen Sebze Üreticileri, Çilek Üreticileri ve Kırmızı Et Üreticileri Birliklerinin çalışmalarına devam edilmektedir (T.C. Bartın Valiliği 2017 Yılı İl Brifingi, 50).

Tablo 9: Bartın'ın hayvancılık istatistikleri (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2016).

BARTIN		
Ürün	2015	2016
Büyükbaş Hayvan Sayısı	51.875	49.016
Küçükbaş Hayvan Sayısı	3.781	4.043

Bartın'daki hayvancılık istatistiklerini incelendiğinde, büyükbaş hayvan sayılarında 2015 yılına göre bir azalış, küçükbaş hayvan sayılarında ise artış göze çarpmaktadır. 2015 yılında büyükbaş hayvan sayısı 51.875 iken bu sayı 2016 yılında 49.016'dır. 2015 yılı küçükbaş hayvan sayısı 3.781 iken 2016 yılında 4.043'dir. Türkiye hayvancılığındaki Bartın'ın yerine bakılacak olursa; büyükbaş hayvan sayısında 72. sırada olan Bartın küçükbaş hayvan sayısında ise en son sıradadır. Bu veriler de göstermektedir ki ekonomik anlamda hayvancılığın Bartın'a katkısı diğer sektörlere oranla daha azdır.

Balıkçılık: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından, iki yılda bir su ürünleri sirküleri yayınlanmaktadır. Bu sirkülerde su ürünlerinin plandaki hedeflere uygun nesillerini korumak ve iyileştirmek temel amaçtır. Bunun yanı sıra su ürünleri kaynaklarından ekonomik açıdan yararlanabilmek hedeflerini taşımaktadır (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 253). Bartın'ın su ürünleri ile ilgili verileri şu şekildedir:

Tablo 10: Bartın'ın su ürünleri göstergeleri (T.C. Bartın Valiliği 2015 Yılı Faaliyet Raporu, 2015: 76).

Gösterge	Değer
Sahil Şeridi Uzunluğu	59 km
Gerçek Kişi Ruhsat Tezkeresi	1.933
Amatör Balıkçı Belgesi	1.096
Balıkçı Gemisi Sayısı	229
Balıkçı Barınağı Sayısı	3 (Kurucaşile, Hisar, Tarlaağzı)
Deniz Ürünleri (kg)	681.133
İç Su Balıkları (kg)	13.800
İç Su Balıkları Yetiştiricilik Sayısı	(2 Merkez- 3 Ulus) 5 Faal İşletmede 13 ton/yıl

Bartın'ın sahil şeridi uzunluğu toplamda 59 km'dir. Gerçek kişi ruhsat tezkeresi sayısı 1.933, amatör balıkçılık belgesi ise 1.096'dır. Toplam balıkçı gemisi sayısı 229, balıkçı barınağı sayısı ise 3'tür. İç su balıklarının yetiştiricilik sayısı ise 2 adet Merkez'de ve 3 adet Ulusta olmak üzere 5 adet faal işletmede yılda 13 ton'dur.

Bartın hayvancılık düşük düzeyde olmasına rağmen su ürünleri bakımından zengin bir potansiyeli bulunmaktadır. Bartın'da bulunan balık cinslerinin isimleri, Barbunya, Zargana, Hamsi, Kalkan, İstavrit, Mezgit, Palamut, İskorpit, Lüfer, Tirsi, Deniz Salyangozu ve Tekir'dir. Bu balık cinslerinin içinde en fazla üretimi yapılan balık cinsi 7.024.135 kg ile Hamsi'dir. Hamsi'yi, 1.445.294 kg ile Palamut ve 217.746 kg ile Mezgit takip etmektedir. En az üretimi olan balık cinsi ise 535 kg ile Zargana'dır. Zargana'dan sonra üretimi diğer balıklara oranla daha az olan balık cinsleri, 4.030 kg ile İskorpit ve 2.535 kg ile Tirsi'dir. Bartın'da bulunan toplam deniz balıkları üretimi ise 8.928.335 kg.'dir. Bartın'da bulunan tatlı su balığının cinsi Alabalık'tır. 2015 yılı verilerine göre de Alabalık üretimi 21.870 kg'dir (T.C. Bartın Valiliği 2017 Yılı İl Brifingi, 47). Bartın balık çeşitliliği açısından zengin bir ildir. Fakat yöreye uygun balık türlerini yetiştirme konusunda eksik kaldığı söylenebilir. Bartın'da balıkçılık sektörünün daha iyi seviyelere gelebilmesi için mevcut balık türlerinin 'yetiştirilme teşvikinin yapılmasının gerekliliği', hazırlanan bölge ve il gelişme planlarında belirtilmiştir. Bu hedef, 2017 yılının yeni yatırım teşvikleri arasında yerini almıştır.

3.2.2.3. Maden ve Enerji

Sahip olduğu jeolojik yapının gereği Bartın, özellikle endüstriyel hammadde ve taşkömürü yatakları için gayet uygun bir oluşum alanı sunmaktadır. Maden Teknik Arama Genel Müdürlüğü'nün (MTA) Bartın ve çevresinde yaptığı çalışmalarının sonunda bazı endüstriyel hammadde ve taşkömürü yatakları bulunmuştur (MTA, 2016). Bartın'da bulunan endüstriyel hammadde çeşitleri ve bulunduğu yerler şöyledir (MTA, 2016); Kurucaşile'de, Dolomit sahası bulunmaktadır ve rezerve yönelik çalışma yoktur. Kurucaşile-Kömeç köyü sahasında, Kuvars Kumu, 2.487.500 ton görünen, 4.975.000 ton'da muhtemel rezerv bulunmaktadır. Kurucaşile-İlyasgeçidi Köyü-Başköy, Hacılar Sırtı, Balkayası mevki kuvarsit sahalrı, 1.442.170 ton görünür, 40.087.830 ton muhtemel ve mümkün rezerv bulunmaktadır. Kurucaşile-İlyasgeçidi Köyü-Kömeçköy kuvarsit sahası, 3.450.000 ton muhtemel ve mümkün rezerv bulunmaktadır. Kurucaşile-İlyasgeçidi Köyü- Paşalılar-Çukurköy Kuvarsit sahası, 1.650.000 ton görünür rezerv bulunmaktadır.

Amasra-Kazpınarı yatağında, Şiferton'un, 6.771.875 ton rezervi bulunmaktadır. Amasra-Tarlaağzı yatağında, Şiferton'un, 12.208.731 ton rezervi bulunmaktadır. Amasra-Gözü Köyü Sahası, Şiferton'un, 2.110.000 ton görünür, 15.398.000 ton muhtemel rezervi bulunmaktadır.

Tablo 11: Bartın'ın maden ve enerji kaynakları rezervleri (MTA, 2016).

Taş Kömürü [Rezerv (1000 ton)]								
Saha Adı	Görünür	Muhtemel	Mümkün	Toplam	Kaynak	Potansiyel	Genel Top.	İşletilebilir
Amasra	32.799	133.304	-	166.103	-	-	166.103	-
Toplam	32.799	133.304	-	166.103	-	-	166.103	-
Analiz Sonuç								
Su %	Kül %	S%	AİD Kcal/kg		Kullanım Yeri		İşletme Şekli	
7	14	1,50	5840		Sanayi		Kapalı	

Bartın'da, bulunan mevcut enerji kaynağı denilince akla ilk Kayadibi Hidroelektrik Santrali (HES) akla gelmektedir. Bu HES Bartın Merkez Kayadibi Mevkiinde bulunmaktadır. Kayadibi HES'in işletmeciliği özel bir şirket tarafından yapılmaktadır. Bu HES'in kurulu gücü 630 KVA (Kilowatt-amper) (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 336). Hidroelektrik enerjinin yanında Bartın'da bulunan diğer enerji kaynakları ise şöyledir (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 337);

Termik Enerji (Doğalgaz, Taşkömürü, Metan): İlin, doğasında bulunan birincil enerji kaynağının, gerekli olan çevirime tabi tutularak başka bir enerjiyi ortaya çıkarmaya yarayan sistemdir. Bartın'da, ilk olarak Taşkömürü, ileriye dönük olarak da Metan gazı, Petrol ve Doğalgaz, termik enerji kaynaklarıdır (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 337).

Petrol ve Doğalgaz: Bartın'da, özel bir şirket tarafından ilin sınırları içinde Doğalgaz ve Petrol arama ruhsatı alınmıştır. Ruhsat alımından sonrada kısa metrajlı doğalgaz sondajı yapılmıştır (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 337).

Metan Gazı: Taşkömürü'nün içinde Metan Gazı bulunmaktadır. Özel sektör ile Türkiye Taşkömürü Kurumu arasında Bartın'ın il sınırları dahil olmak üzere Metan gazı işletme ve arama sözleşmesi imzalanmıştır. Yapılan bu sözleşmeye göre iki yıl süre ile yapılan araştırmaların sonucunda pozitif yanıt alınması halinde 15 yıl işletme süresi bulunmaktadır. Bu süre tarafların anlaşması halinde uzatılabilecektir (T.C. Bartın Valiliği,

2008: 337). Amasra'da metan gazı için sondaj yeri belirlenmiş olup olumlu sonuç alınır ise ısınma ve elektrik enerjisinin metan gazı ile sağlanabileceği düşünülmektedir (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 337).

Taşkömürü: Ülkemizde, Taşkömürü oluşumu Zonguldak-Karabük-Bartın il hudutları içerisinde bulunmaktadır. Amasra ilçesi ile güneyine doğru olan kesimdeki Taşkömürü varlığı toplam rezervin 1/3 civarındadır (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 338). Türkiye Taşkömürü Kurumu, Amasra Taşkömürü İşletme Müessesesinin, üretim faaliyetinde buldukları alanın, -400 kot'un altında bulunan kömür varlıklarının işletmesini Rödövens karşılığında özel bir şirkete bırakmıştır (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 338).

Bartın birçok maden yatağı bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Endüstriyel madenlerin işletim hakkını elinde bulunduran Türkiye Taş Kömürü Kurumu tarafından ilde işletilen kömür yatakları dışında diğer maden yataklarından istenilen düzeyde fayda sağlandığı söylenemez.

3.2.2.4. Ulaştırma

Bartın, İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlere yakın mesafede olan bir ildir. Bartın, 1. Sınıf gümrük kapısı olan Bartın Limanı ve diğer limanlarla Demiryolu ile bağlantı kurulabileceğinden dolayı bölgesel bir lojistik merkez haline gelebilecek durumdadır (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 375). Bartın, ilinde toplam yol uzunluğu 299 km'dir. Bunun 139 km'si devlet yolu, 160 km'si ise il yoludur. Bartın'da otoyol bulunmamaktadır (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 375).

Tablo 12: Bartın'ın çevre illere uzaklıkları (T.C. Bartın Valiliği 2017 Yılı İl Brifingi, 57).

İller	Km
İstanbul	420
Bolu	174
Zonguldak	89
Ankara	283
Karabük	89
Kastamonu	183

Yukarıda bahsedildiği üzere Bartın, İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlere yakın bir ildir. Bartın'ın, İstanbul'a uzaklığı 420, Bolu'ya uzaklığı 174, Zonguldak'a uzaklığı 89, Ankara'ya uzaklığı 283, Karabük'e uzaklığı 89 ve Kastamonu'ya uzaklığı 183 km'dir. Bartın'ın il sınırları içinde demiryolu ulaşım hattı bulunmamaktadır. Zonguldak'a bağlı Saltukova istasyonu, Bartın'a 38 km uzaklıkta olup, İl'e en yakın tren istasyonudur. Bartın il sınırları içinde havayolu da bulunmamaktadır. Bartın'a en yakın havalimanı Zonguldak ili Çaycuma ilçesine bağlı Saltukova'daki havalimanıdır. Bartın'da Denizyolu ağı olarak 3 adet liman bulunmaktadır. Bunlar; Bartın, Kurucaşile ve Amasra'dır (T.C. Bartın Valiliği 2017 Yılı İl Brifingi, 57). Bartın, coğrafi konumu nedeniyle metropollere yakın olmasının verdiği birçok avantaja sahip olabileceken ilde günümüzde demiryolu ve havayolu ulaşımı noktasında bir gelişme olmadığından bu avantajlardan fayda sağlayamamaktadır. Fakat ilde bulunan limanların daha iyi hizmet sunabilmeleri noktasında gerekli çalışmalar daha önceki yıllarda yürütülmüş ve günümüzde yürütülmeye devam etmektedir.

3.2.3. Kültür ve Turizm, Eğitim, Sağlık, Sosyal Güvenlik ve İstihdam

Bartın, kültür ve turizm çeşitliliği olan bir ildir. İlde kültürel alışkanlıklar günümüzde yaygın olarak yapılmasa da turizm çeşitliliği ile her yıl binlerce turist ağırlamaktadır. Eğitim sektörü olarak ülke ortalamasında iyi konumda olan Bartın'ın, sağlık sektöründe ufak tefek eksiklikleri bulunmaktadır. Sosyal güvenlik ve istihdamın sağlanması için gerekli çalışmaların yürütüldüğü Bartın'da son yıllarda işsizlik oranında azalmaların olduğu görülmektedir.

3.2.3.1. Kültür ve Turizm

Bartın'a ait gelenek ve görenekler incelendiğinde en dikkat çekici özellikler şunlardır (T.C. Bartın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2016);

Galla Bazarı (Kadınlar Pazarı): adından da anlaşılacağı gibi bireylerin kendi bahçelerinden elde ettikleri ürünleri tüketiciye ulaştırdıkları pazarlardır.

Bayram Kutlamaları: Bartın'da, özellikle merkez de ve Kurucaşile ile Amasra'da dini bayramlar günümüzde de topluca kutlanmaktadır.

Düğünler: Bartın'ın günümüzdeki düğünleri eski dönemlerde yapılan düğünlerle benzerlik göstermemektedir. Bartın'ın gelenek ve görenekleri olarak geçmişte kalan

düğünler bir hafta süren ve folklorik (halk oyunları, türküler ve halk müzikleri) öğelerin tümünün sergilendiği düğünlerdi.

Gemi Atması ve Hıdrellez Kutlamaları: Bartın'ın düğünleri gibi hıdrellez kutlamaları ve gemi atması da hafızalarda kalmıştır. Gemi atması, Bartın'da tersanelerde yapı tamamlanan gemilerin, denize indirildiği gün Bartın'da bayram sevinci gibi kutlamalar yapılmıştır. Bu kutlamalar çok eski bir adet olarak kalmıştır

Tablo 13: Bartın'da düzenlenen yerel etkinlikler (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 153).

Etkinlik	Tarihi	Yeri ve Düzenleyen
Bartın Tiyatro Festivali	27 Mart/10 Nisan	Merkez-Kültür ve Turizm Müdürlüğü
Gazi Günü	08 Nisan	Merkez-Kültür ve Turizm Müdürlüğü
Bartın Kültür, Sanat, Turizm ve Çilek Festivali	Haziran'ın İlk Haftası	Merkez-Belediye Başkanlığı
Ahşap Tekne ve Yat Festivali	15/17 Temmuz	Kurucaşile-Belediye Başkanlığı
İnkumu Yaz Şenliği (Plaj Voleybolu)	Ağustos'un İlk Haftası	İnkumu/Bartın Belediye Başkanlığı
Ulus Doğa Festivali	Ağustos'un İlk Haftası	Ulus-Belediye Başkanlığı
Abdipaşa Kültür ve Tarım Festivali	Ağustos'un Son Haftası	Ulus/Abdipaşa Belediye Başkanlığı
Bartın Kitap Fuarı	15/21 Ekim	Merkez-Belediye Başkanlığı
Belgesel Film Günleri	08/10 Kasım	Merkez-Kültür ve Turizm Müdürlüğü
El Emeği Göz Nuru Hediye Eşya Fuarı	24/27 Aralık	Merkez-Belediye Başkanlığı

Bartın'da bulunan kültürel kuruluşlar ise; Sinema, Yerel Basın-Yayın Kuruluşları, Kütüphaneler, Tiyatrolar, Bartın Kültür Evi, Bartın Kültür Merkezi, Amasra Müzesi, Resim-Heykel Müzeleri, Galeriler, Dernekler ve Vakıflar'dır (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 154). Bartın'ın folklorik değerlerine bakılacak olunursa en önemlileri şunlardır (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 155): Yöresel giyim kuşam; Bu zamanlarda, günlük hayatta çok fazla kullanılsa da Bartın'ın bazı köylerinde yöresel kıyafetler halen kullanılmaktadır. El işlemleri ve tel kırma; Bartın işi olarak bilinen tel kırma günümüzde de yapılmaya devam edilmektedir. Dokumacılık ve ağaç işleri; makine işçiliğinin artması ile günümüzde dokumacılık çok fazla görülme de, ağaç işleri; halkın dağlardan kestikleri şimşir ve ıhlamur gibi ağaçlarla oyma-süsleme işlemleri ile eşyalar yapılarak geçimini sağlayan insanlar bulunmaktadır. Günümüzde eskisi kadar çok fazla olmasa da ağaç işleri devam etmektedir. Ahşap tekne ve yat yapıcılığı; günümüzde teknolojik gelişmelerde

kullanılarak bu sanat hala devam etmektedir. Bu el sanatlarının yanı sıra Bartın'ın bir önemli kültürel özelliği de yöre mutfağıdır. Yöre mutfağında tespit edilen 100'den fazla yemek çeşidi bulunmaktadır (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 156).

Bartın'da, geçmişten günümüze kadar gelen kültürel, folklorik ve tarihi değerlerle birlikte olağanüstü güzellikler sergileyen doğal turizm kaynakları ülkemizde önemli bir yere sahiptir (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 160). Bartın'daki turizm çeşitlilikleri ise aşağıdaki gibidir (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 166);

Deniz Turizmi: Kıyı kesiminde muhteşem güzelliklere sahip olan Bartın, her yıl birçok turisti plajlarına çekmektedir.

Kültür Turizmi: Bartın geneli olarak değerlendirilince El Sanatları, Osmanlı Evleri ve diğer folklorik özellikler ile Amasra, tarihi Paphlagonia kentinin en eski kültür zenginliği olan kentlerindedir. Amasra'da henüz gün yüzüne çıkarılmayan zengin antik değerler bulunmaktadır. Bu sebepten ötürüde Bartın, kültür turizmi açısından zengin bir şehirdir.

İrmak Turizmi: Kentteki Bartın Irmağı, hem çevresindeki doğal peyzaj ile hem akış hızı ve debisi ile önemli bir kaynaktır. Altınırnak–Gümüşdeniz turlarının başlama noktası olan ırmak; su bisikleti ve kürek, sandal gezileri ile motor gibi çeşitli birçok aktiviteye imkan sağlamaktadır.

Yayla Turizmi: Bartın'da bulunan Gezen, Uluyayla ve Ardıç yaylaları olağanüstü güzellikler ile insanları baş başa bırakmaktadır.

Dağ ve Doğa Turizmi: Bartın, doğal peyzaj, şelale ve kanyon gibi birbirinden farklı ve ilginç doğal zenginliğiyle Doğa yürüyüş ve Gezi Alanları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı, doğal potansiyeli sayesinde önemli ve dikkat çekici bir merkez halini almıştır.

Kış Turizmi: Yayla turizminde de değerlendirilen yaylalar (Gezen, Uluyayla ve Ardıç) kış turizmi açısından da önemli cazibe merkezleri haline almaktadır.

Çiftlik Turizmi: Bartın'ın iç kesimlerinde ve genellikle yaylalara yakın olan bazı köyler (özellikle Ulukaya köyü) çiftlik turizmi açısından ideal özellikleri bünyelerinde barındırmaktadır.

Çadır ve Karavan Kamp Turizmi: Bartın'da bulunan yaylalar ve bazı koyların bulunduğu sahiller bu turizm çeşidi için en iyi olanakları oluşturacak niteliktedirler.

Av Turizmi: Bartın'da kara avcılığına uygun alanlarla avcılarının dikkatini çekmektedir.

Mağara Turizmi: Bartın'da varlığı bilinen yaklaşık olarak 100 tane mağara ile Milli parkın iç kısmında bulunan Ilgarini Mağarası, mağara turizminde değerlendirilebilecek potansiyellere sahiptirler.

Yat Turizmi: Amasra Antikliman ile Bartın merkezdeki Bartın Irmağının olduğu yerler yat turizmi açısından yüksek potansiyellere sahip alanlardır.

Bartın, kültürel değerler ve turizm kaynakları açısından zengin bir ildir. Ulusal ve uluslararası alanda ilin tanıtımının yapılması noktasında eksik kalındığından potansiyeli daha fazla olmasına rağmen turizm sektörü ulaşabileceği hedeflere ulaşamamaktadır. Fakat son zamanlarda bu durumun önüne geçebilmek için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Ulusal ve uluslararası paydaşlara ya da kurumlara ulaşılabilir alanlarda ilin hem kültürel mirası hem de turizm alanlarının tanıtımı yapılmaktadır.

3.2.3.2. Eğitim

Osmanlı idaresi altında Bolu sancağına bağlı olan Bartın, ilçe haline 1867 yılında gelmiştir. 1874 yılında açılan "Rüştiye Mektebi" Bartın'ın ilk resmi okuludur. 1885 yılında ise Rüştiye Mektebinin ilkokul kısmı bugünkü Belediye binasında, 1921 yılında ise "Bartın İdadisi (lise)" açılmıştır (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 46). 1926-1927'li yıllarda; Bartın, Ulus, Kurucaşile ve Amasra'da toplam 30 adet ilkokul vardı. O zamanlarda köylerde buluna 6 ilkokul yatılı olarak da hizmet vermiştir. Bartın'da bulunan o yıllardaki okullardan bazılarının şunlardır (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 46);

- İstiklal İlkokulu (Eski Rum Okulu)
- Gazi Mustafa Kemal Paşa Okulu
- Özel Şoför ve Makinist Okulu
- Bartın Kız Okulu
- İkinci Kız Okulu
- Orduyeri Okulu

1943 yılına gelindiğinde ise 12 adet ilkokulun daha temelleri atılmıştır. Bartın'daki ilkokul sayısı 1940'lı yıllarda 53'e çıkmıştır. 1945 yılında açılan Bartın Kız Sanat Ortaokulu, Kız Sanat Enstitüsü adını 1960 yılında almış ve bu okul Bartın'ın eğitim hayatına önemli katkılarda bulunmuş lise dengi okul statüsünde olmuştur (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 46). 1997-1998 yılına gelindiğinde ise Bartın genelinde; 47 tane İlköğretim okulu, 121 adet birleştirilmiş sınıf uygulaması ile eğitim veren ilköğretim okulu, 5 tane lise bünyesinde ortaokul, 6 tane genel lise ve 10 tane de meslek lisesi olmak üzere toplam 189 eğitim kurumu bulunmaktaydı. Bu eğitim kurumlarındaki öğrenim gören öğrencilerin sayısı ise 34.297' idi (T.C. Valiliği, 2008: 46). 1924-1960 yılları arasında Bartın'da Maarif Müdürlüğü, 1981 yılına kadar İlköğretim Müdürlüğü, 1991 yılına kadar ise İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü olarak yapılandırılan Milli Eğitim Teşkilatı, İl Milli Eğitim Müdürlüğüne, Bartın'ın 1991 yılında il olması ile birlikte dönüştürülmüştür (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 46).

Tablo 14: Bartın'ın 2016 okumaz – yazmazlık sayıları (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK],2016).

BARTIN		
Okuma-Yazma	Bilen	Bilmeyen
	169.276	8.551

Tablo 14'teki TÜİK'ten alınan 2016 verilerine göre Bartın'da okuma-yazma bilmeyen kişi sayısı 8.551, okuma-yazma bilen kişi sayısı ise 169.276'dır. Bunun haricinde de okur-yazarlığı bilinmeyen 940 kişi bulunmaktadır.

Tablo 15: Bartın'ın 2015-2016 yılı okul öncesi eğitimi verileri (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2016).

2015/2016	Okul Öncesi						
			Öğrenci		Öğretmen		
	Okul	Şube	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Derslik
Toplam	85	149	1.285	1.164	3	155	134
Şehir	30	85	826	717	3	95	72
Köy	55	64	459	447		60	62

Okul öncesi eğitim alan çocukların yaş aralığı 36-72 ay'ı kapsamaktadır ve isteğe bağlıdır. Bartın'da Okul Öncesi Eğitim veren toplam 85 kurum bulunmaktadır. Bu kurumlarda eğitim gören toplam çocuk sayısı ise 2.449 ve bu kurumlarda eğitim veren öğretmen sayısı 158, toplam derslik sayısı ise 134'tür. Bartın'da 2015-2016 eğitim döneminde, okul öncesi eğitimde derslik başına düşen öğrenci sayısı da ortalama 18 olarak tespit edilebilir.

Tablo 16: Bartın'ın 2015–2016 yılı ilkokul eğitimi verileri (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2016).

İlkokul								
2015/2016				Öğrenci		Öğretmen		Derslik
		Okul	Şube	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
	Toplam	75	577	4.744	4.647	303	357	644
	Şehir	20	246	2.461	2.335	145	172	260
	Köy	55	331	2.283	2.312	158	185	384

Bartın'ın İlkokul verileri yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere toplam okul sayısı 75'tir. Bu İlkokullarda eğitim gören öğrenci sayısı 9.391, bu öğrencilere eğitim veren öğretmen sayısı 660 ve toplam derslik sayısı 644'tür. Bartın'da 2015-2016 eğitim döneminde, ilkokul eğitiminde derslik başına ortalama 14 öğrenci düşmektedir.

Tablo 17: Bartın'ın 2015–2016 yılı ortaokul eğitimi verileri (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2016).

Ortaokul								
2015/2016				Öğrenci		Öğretmen		Derslik
		Okul	Şube	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
	Toplam	50	526	5.079	4.885	377	364	607
	Şehir	21	269	2.960	2.853	191	209	275
	Köy	29	257	2.119	2.032	186	155	332

Tablo incelendiğinde, İlde eğitim veren toplam; Ortaokul sayısı 50 ve bu eğitim döneminde ortaokullardaki derslik başına ortalama 16 öğrenci düşmektedir.

Tablo 18: Bartın'ın 2015–2016 yılı ortaöğretim eğitimi verileri (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2016).

Ortaöğretim								
2015/2016				Öğrenci		Öğretmen		Derslik
		Okul	Şube	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
	Toplam	30	626	6.138	6.340	473	360	503
	Şehir	23	522	5.486	5.705	418	304	425
	Köy	7	104	652	635	55	56	78

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, Bartın'da eğitim veren Ortaöğretim kurumu sayısı 30, bu kurumlarda eğitim gören toplam öğrenci sayısı 12.478, bu kurumlarda eğitim veren toplam öğretmen sayısı 833'tür. Toplam derslik sayısı ise 503'tür. Bartın'da 2015-2016 eğitim döneminde ortaöğretim kurumlarında derslik başına ortalama 24 öğrenci düşmektedir. 'Bartın 2023 Stratejik Amaçlar ve İl Gelişme Planı'nda belirtilen hedeflerden biri de Bartın'da ilköğretim ve ortaöğretim alanındaki okullaşma oranını % 100'e çıkarmaktır. Hedefler doğrultusunda okullaşma oranı değerlendirildiğinde ilköğretim seviyesinde okullaşma oranı 2010-2011 eğitim yılında 99,95 iken bu oran 2016-2017 eğitim yılında azalma göstermiş ve 97,58'e düşmüştür. Orta öğretim seviyesindeki okullaşma oranı ise 2010-2011 eğitim yılında 74,73 iken 2016-2017 eğitim yılında 93,12'ye çıkmıştır.

Bartın'da, 2008 yılında kurulan Bartın Üniversitesi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Rektörlüğüne bağlıyken bağlantısı ve adı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Bartın Orman Fakültesi, İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi ve Mühendislik Fakültesi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Rektörlüğüne bağlıyken bağlantısı ve adı değiştirilerek Rektörlüğe bağlanan Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bartın Meslek Yüksekokulu ile Bartın Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Rektörlüğe bağlı olarak kurulan Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Fen Bilimleri Enstitüsü ile eğitim faaliyetine başlamıştır. Daha sonra Bakanlar Kurulunun kararı ile 2010 yılında Eğitim Fakültesi ve Edebiyat Fakültesi, 2011 yılında Fen Fakültesi ve 2012 yılında Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve İslami İlimler Fakültesi kurulmuştur (Bartın Üniversitesi, 2008).

Tablo 19: 2015–2016 yılı Bartın Üniversitesi eğitim verileri (URL-2, 2016).

Bartın Üniversitesi				
2015/2016	Fakülte Sayısı	Enstitü Sayısı	Yüksekokul Sayısı	Meslek Yüksekokulu Sayısı
	7	3	1	2

Yukarıdaki tablo verileri incelendiği zaman; 2015/2016 yılı eğitim döneminde Bartın Üniversitesindeki fakülte sayısının 7, Enstitü sayısının 3 olduğu görülmektedir. Ayrıca 1 tane Yüksekokul, 2 tanede Meslek Yüksekokul'u bulunmaktadır.

Tablo 20: Bartın Üniversitesi, 2015–2016 yılı öğrenci sayıları (URL-2, 2016).

Bartın Üniversitesi						
2015/2016		Önlisans	Lisans	Yükseklisans	Doktora	Toplam
	Erkek	1811	4428	683	40	6962
	Kadın	1396	3876	333	23	5628

Üniversitede, 7 fakültede eğitim gören lisans öğrencisi sayısı 8.304'tür. Ayrıca 7 fakülte, 3 enstitüsü, 1 yüksekokul ve 2 meslek yüksekokulu olan Bartın Üniversitesinde 2015/2016 eğitim öğretim yılında toplam 12.590 öğrenci eğitim görmektedir (URL-2, 2016).

3.2.3.3. Sağlık

1991 yılında Bartın'ın il olması ile birlikte, Bartın İl Sağlık Müdürlüğü de hizmet vermeye başlamıştır. Bartın İl Sağlık Müdürlüğü, 2006 yılının Mart ayına kadarda farklı farklı binalarda hizmet sunmuştur. Kırtepe mahallesinde bulunan eski Devlet Hastanesi binasında devam eden tadilatlar bittikten sonra 2006 Mart ayında eski Devlet Hastanesi binasına taşınmıştır. Günümüzde de hala aynı yerde 1.264 sağlık çalışanı ile birlikte hizmet vermektedir. 3238 sayılı Bakanlık makamının da onayı sonucunda 663 sayılı Kanun Hükmünde Kararname gereğince sağlık teşkilatlanmasında yeni bir yapılanmaya gidilmiştir. 2012 tarihinden itibaren de Bartın'da Sağlık Hizmetleri; Bartın Kamu Hastaneleri Birliği Genel Sekreterliği, Bartın İl Sağlık Müdürlüğü, Bartın Halk Sağlığı Müdürlüğü tarafından sunulmaktadır (T. C. Bartın Valiliği İl Sağlık Müdürlüğü, 2014: 23).

Bartın'da, 1 adet Devlet Hastanesi, 1 adet Amasra da ve 1 adet Ulus'ta olmak üzere toplamda 2 adet İlçe Entegre Hastanesi bulunmaktadır. Bunların yanı sıra 1 adet Ağız ve

Diş Sağlığı merkezi ve 31 adet Aile Sağlığı Merkezi bulunmaktadır. Bu kurumlarda alışan Doktor, Hemşire, Ebe sayıları vb. ve Bartın ile ilgili sağlık verileri aşağıdaki tablolarda verilmiştir (T. C. Bartın Valiliği İl Sağlık M¼d¼rl¼đ¼, 2014: 24).

Tablo 21: Bartın, il geneli sağlık bakanlığı personel dağılımı (T.C. Bartın Valiliği 2017 Yılı İl Brifingi, 20).

Unvan	Sağlık Bakanlığı			Özel Kurumlar	Toplam
	İl Sağlık M¼d¼rl¼đ¼	Halk Sağlığı M¼d¼rl¼đ¼	Kamu Hastaneler Birliği Genel Sekreterliği		
Uzman Dr. Sayısı	-	6	70	30	106
Pratisyen Dr. Sayısı	6	73	14	10	103
Diş Hekimi	-	3	20	18	41
Eczacı	-	-	4	-	
Psikolog			4		
Diyetisyen/Biyolog			2/1		
Biyolog			1		
Hemşire	2	49	291	26	369
Ebe	1	86	68	3	159
Diğer Personel	178	155	276	120	738
Toplam	187	372	750	207	1.516

Tablo 21'deki verilere g¼re Bartın'a ait g¼ncel sağlık verileri incelendiğinde il genelinde toplam Uzman Dr. Sayısı 106, Pratisyen Dr. Sayısı ise 103't¼r. T¼rkiye geneli hekim sayısına bakılırsa Bartın'daki hekim sayısı ortalamanın biraz altında kalmaktadır. Tabloya g¼re diğer veriler incelendiğinde ise ildeki toplam sağlık çalışanı sayısı 1.516'dır.

Tablo 22: Sağlık sisteminde hekim başına ve yatak başına d¼řen kişi sayısı (T.C. Bartın Valiliği 2017 Yılı İl Brifingi, 21).

Yıllar	Uzman ve Pratisyen Hekim Başına D¼řen Kişi Sayısı	İldeki Fiili Yatak Sayısı	Yatak Başına D¼řen Kişi Sayısı
2015	1.046	399	475
2016	2.270	445	428

Yukarıdaki verilere göre Bartın’da hekim başına düşen kişi sayısı 2005 yılında 1.046 iken bu sayı 2016 yılında 2.270’e çıkmıştır. Hekim sayısındaki azalmanın beraberinde getirdiği, hekim başına düşen kişi sayısındaki bu artışın sağlık sektörünü olumsuz yönde etkilediği ise bilinmektedir. Bununla birlikte ildeki fiili yatak sayısı 399’dan 445’e çıkarılmıştır. Bu durum sonucunda da yatak başına düşen kişi sayısında da azalmalar yaşanmıştır. Bartın’da sağlık sektörünün en önemli eksik yanı ildeki hekim sayısının azlığıdır. Bu durum Bartın Bölge Planları ve İl Gelişme Planı’nda belirtilmiş bu eksikliğin giderilebilmesi için çeşitli stratejilerin hazırlandığı görülür. Planlardan sonraki süreçte hekim sayısında artışın olduğu fakat son verilere bakıldığında hekim sayısında tekrar bir düşüşün olduğu görülür. Bunun nedeni de tüm ülkeyi olumsuz yönde etkileyen hain darbe girişiminden sonraki görevden alınmalardır.

3.2.3.4. Sosyal Güvenlik ve İstihdam

Ülkemizde 2000 yılına kadar uzun yıllar mali dengeler gözetilmeden alınan kararlar, sosyal güvenlik sistemindeki zayıflamaya bununla birlikte de sigorta ve sağlık hizmetinin yetersiz kalmasına neden olmuştur. Sosyal güvenlik sisteminde meydana gelen bazı yapısal ve finansal sorunlar bu alanda yapılması gereken yenilikleri kaçınılmaz duruma getirmiştir. Bu alanda, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile yapılan reformla uzun yıllar gündemde olan sosyal güvenlik sistemi ile ilgili problemler eşit ve katılımcı bir yapıya kavuşturularak yenilenmiştir. Dünya Sosyal Güvenlik tarihinin en önemli reformlarından olan “Sosyal Güvenlik Reformu” gerçekleştirilerek 2006 yılında farklı standartlarda hizmet sunan Emekli Sandığı, SSK ve Bağ-Kur tek çatı altında bir araya getirilmiş ve adil bir sistem oluşturulmuştur (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2016).

Tablo 23: Bartın’ın sosyal güvenlik istatistikleri (Sosyal Güvenlik Kurumu, 2016).

BARTIN			
	Sosyal Güvenlik Kapsamında Aktif Çalışan Kişi	Sosyal Güvenlik Kapsamında Aylık Alan Kişi	Sosyal Güvenlik Kapsamında Bakmakla Yükümlü Tutulanların (Yararlanıcıların Sayısı)
Emekli Sandığı	8.280	3.682	15.578
Bağ-Kur	4.760	4.516	8.401
SSK	29.622	37.203	60.109
Toplam	42.662	45.401	84.088

Tablo 23'te Bartın'daki 2016 yılı istatistiklerine göre sosyal güvenlik kapsamında çalışan toplam kişi sayısı 42.262, sosyal güvenlik kapsamında aktif çalışanların toplam il nüfusuna oranı ise % 22.37'dir. Sosyal güvenlik kapsamında aylık alan toplam kişi sayısı 45.401, sosyal güvenlik kapsamındaki emeklilerin toplam il nüfusuna oranı % 23.81'dir. Sosyal güvenlik kapsamında bakmakla yükümlü tutulanların (yararlanıcıların) toplam sayısı 84.087, sosyal güvenlik kapsamında bakmakla yükümlü tutulanların nüfusa oranı ise % 44.09'dur. Bartın'ın en temel önceliği istihdamın geliştirilmesidir. İlde bulunan genç nüfusa mesleki eğitimlerin verilmesi ile birlikte istihdam edilebilirlik de giderek artacaktır (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 127-134). Bartın'da istihdamın sağlanması için Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) tarafından verilen mesleki eğitim verileri şu şekildedir.

Tablo 24: İŞKUR'da, açılan kurslar ve kursiyer sayıları (T.C. Bartın Valiliği 2015 Yılı Faaliyet Raporu, 2015: 80).

Açılan Kurslar ve Kursiyer Sayısı Listesi					
Kurs Türü	Kurs Sayısı	Kursiyer Listesi			Bütçe (TL)
		Erkek	Kadın	Toplam	
İş. Yet. Kurs/İstihdam Garantili	2	12	20	32	61.698,22
İş. Yet. Kurs/UMEM	5	26	54	80	176.885,9
İş. Yet. Kurs/Özel Politika	15	26	285	311	130.373,25
İş. Yet. Kurs/ İstihdam Garantisiz	6	3	134	137	142.059,45
Engelli Kursları	2	10	12	22	33.304,7
Girişimcilik	10	149	101	250	84.079,32
Çalışanların Mesleki Eğitimi	19	247	142	389	0,0
Toplum Yararına Programlar	21	957	1422	2379	16.336.992,53
İş Başına Eğitim Programı (İEP)	435	342	398	740	2.752.116,30
Toplam	515	1772	2568	4340	19.717.509,67

İŞKUR, tarafından verilen kurslara bakılınca; İstihdam Garantili verilen kurs sayısı 2, bu kurslara katılan erkek kursiyer sayısı 12, kadın kursiyer sayısı ise 20'dir. İŞKUR bünyesinde nitelikli eleman geliştirmek amacıyla verilen Uzmanlaşmış Meslek Edindirme Merkezleri'ndeki (UMEM) kurs sayısı 5, bu kurslarda 26'sı erkek, 54'ü kadın olmak üzere toplam 80 kursiyer eğitim görmektedir. İŞKUR da ki kursların toplam sayısı 515, toplam erkek kursiyer sayısı 1772, toplam kadın kursiyer sayısı 2568 ve bu kurslara ayrılan toplam bütçe 19.717.509,67 TL'dir.

Tablo 25: Çalışma hayatı göstergeleri (T.C. Bartın Valiliği İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, 2016: 26).

	Zonguldak	Bartın	Karabük
İstihdam Oranı (%)	51,2	54,9	50,7
İşsizlik Oranı (%)	7,6	6,2	8,0
Ortalama Günlük Kazanç (%)	85,6	54,6	61,1
İşinden Memnuniyet Oranı (%)	80,5	85,3	84,1

Yukarıdaki tabloda verilen, 2015 yılı yaşam endeksine göre Bartın, istihdam oranı 54,9'dur. İşsizlik oranı 6,2 ve ortalama günlük kazanç ise 54,6'dır. Bartın'da çalışan bireylerin işinden memnun olma oranı ise 85,3'dür. İşsizlik oranı diğer illere oranla daha düşük istihdam oranı da daha yüksek olan Bartın'da işinden memnun olma ortalaması ise diğer illere oranla daha iyi seviyelerdedir. Bartın'ın işsizlik durumuna bakılırsa İŞ-KUR'a kayıtlı toplam iş arayan sayısı 2012 yılında 12.060 iken 2017 yılında 11.266'ya düşmüştür. Yine işsiz sayısı 2012 yılında 7.545 iken bu sayı 2017 yılında 6.811'e düşmüştür. İşsizlik sayılarındaki bu olumlu gelişmenin sebeplerinden biri de İŞ-KUR tarafından verilen kurslar ve kurstaki öğrencilere sağladıkları istihdamlardır.

3.4. Bölge ve İl Gelişme Planları Çerçevesinde Bartın'ın Yerinin Değerlendirilmesi

Bu başlık altında; Bartın, Karabük, Zonguldak illerini kapsayan Batı Karadeniz Bölge Planları ile Bartın ili için hazırlanan Bartın 2023 Stratejik Amaçlar ve İl Gelişme Planı ile ilgili bilgi ve değerlendirmelere aşağıda yer verilmiştir.

3.4.1. Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı

BAKKA (Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı), 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'da belirtilen yetki ve görevleri gerçekleştirmek amacıyla 25 Temmuz 2009 tarih ve 27299 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 2009/15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile TR81 Düzey 2 bölgesinde kurulmuştur. Bu kalkınma ajansı Zonguldak, Karabük ve Bartın illerini kapsamaktadır. BAKKA, bölgenin kaynaklarını sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesini gerçekleştirerek, bölgedeki sosyal ve ekonomik kalkınmaya katkı sağlayacak çalışmalara öncülük etmeyi ve yol gösterici olmayı hedeflemektedir (BAKKA, 2016: 4-16). BAKKA'nın vizyonu "*Kurumsal yapısı güçlü, bölgesel kalkınmada öncü, dinamik bir*

ajans olmak.” Misyonu ise “ Yetişmiş insan kaynağıyla Batı Karadeniz Bölgesinin sosyal ve ekonomik kalkınması için paydaşlar arasındaki işbirliği kültürünü geliştirerek kaynakların etkin kullanımını sağlamak” olarak belirtilmektedir. Ajans, Yönetim Kurulu, Kalkınma Kurulu, Genel Sekreterlik ve Yatırım Destek Ofislerinden oluşmaktadır (BAKKA, 2016: 7).

Kalkınma Kurulu, Ajansta danışma kurulu görevini yerine getirmektedir. Bu kurul, bölgede bulunan yerel aktörler arasında beraber iş yapma ve dayanışma ortamına katkı sağlamak, işbirliği ve iletişimi geliştirmek son olarak da bölgesel gelişme konusuna dikkat çekmek hedefiyle çalışmalar yürütmektedir. Ajansın bir diğer kurulu olan Yönetim Kurulu ise karar organı görevindedir. Bu kurul, bölgedeki illerin valileri tarafından her yıl dönüşümlü olarak yürütölmektedir. 1 Eylül 2016 tarihinden itibaren de Yönetim Kurulu Başkanlığı Bartın Valisi tarafından yürütölmektedir. Bunların yanı sıra Ajans icra organı görevini yerine getiren genel sekreterlik ve sekreterliğe bağlı Yatırım Destek Ofislerinden oluşmaktadır. Ajansın Genel Sekreterliği tarafından sunulan hizmetler (BAKKA, 2016: 6-9);

- Program Yönetim
- Strateji Geliştirme ve Programlama
- İzleme-Değerlendirme ve Raporlama
- Yatırım Destek Ofisleri
- İdari ve Mali İşler gibi birimler tarafından sağlanmaktadır

Bu birimlerin sağladıkları hizmetler ise şu şekildedir (BAKKA, 2016: 13);

- Bölgedeki ihtiyaçların belirlenmesi ve raporlanması ile bu ihtiyaçların giderilmesi yönünde çalışmalar yapmak.
- Bölgenin ihtiyaçlarına yönelik farklı konularda toplantı ve etkinlikler düzenlemek ve düzenlenen etkinliklere katılımı sağlamak.
- Bölgesel potansiyel ve değerleri farklı ortamlarda tanıtmak.

- Belirli konularda bölge bilincini ve farkındalığı arttırmak amaçlı eğitim, toplantı ve seminerler düzenlemek.
- Tanıtım ve yatırım destek faaliyetlerini yürütmek.
- Koordinasyonu ve işbirliğini geliştirmek hedefiyle kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak.
- Bölgede bulunan sektörlerdeki sorunlara yönelik araştırma ve rapor ayrıca strateji ve eylem planı hazırlamak.

Yukarıda değinilen ve BAKKA tarafından yürütülen faaliyetlerin hepsi Batı Karadeniz Bölgesini gelişmişlik açısından daha iyi seviyelere taşımak amaçlı yürütülmektedir. Bölgesel eksikliklerin ve bu eksiklikleri gidermek için gerekli stratejilerin belirlendiği Bölge Planları da BAKKA tarafından hazırlanan ve kalkınmanın sağlanmasında yol haritaları olan temel kaynaklardır.

3.4.1.1. 2010-2013 Batı Karadeniz Bölge Planı

2010-2013 dönemini kapsayan Batı Karadeniz Bölge Planı, bölgenin sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda gerçekleştireceği kalkınma stratejilerinin hedeflerini ve önceliklerini belirleyen temel bir dokümandır. Bunun yanında belirlenen önceliklerin pratikte uygulanmasına katkıda bulunacak, istihdam olanaklarını çoğaltarak kalkınmanın sağlanmasına yardımcı olacak projelere verilecek destekleri kapsayan mali destek programlarına da temel olmuştur. Planın hazırlanma aşamasında daha önceki zamanlarda bölgesel ve ulusal düzeylerde hazırlanmış olan çalışmalardan da yararlanılmıştır. DPT tarafından hazırlanan birçok kalkınma planı temel alınan üst ölçekli planlarken bunun yanında 1995-1997 yıllarında uygulanan Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Planı ve çeşitli kurum ve kuruluşların Batı Karadeniz Bölgesi için hazırladığı araştırma raporlarından da faydalanılmıştır (BAKKA, 2010: VI). Birçok kaynaktan faydalanılan bu plan çalışması aşağıdaki aşamalar gözetilerek hazırlanmıştır:

1. Mevcut Durum Analizi
2. GZFT Analizi
3. Vizyon

4. Temel Amaç ve Öncelikler

5. Uygulama, Koordinasyon ve İzleme-Değerlendirme

Bu çerçevede hazırlanan 2010-2013 Batı Karadeniz Bölge Planının ulaşmak istediği temel hedefler ise şöyledir (BAKKA, 2010: 3):

- Çevre standartlarının iyileştirmek ve altyapı-ulaşım olanaklarını geliştirmek
- Turizm çeşitlendirilmesini yaparak gelişimini sağlamak
- Bölgede potansiyeli bulunan sektörlerde gelişmeyi sağlayarak bağımlı istihdam yapısının değişimini sağlamak
- Kentlilik bilincini ve yaşam kalitesini arttırarak daha eşit bir sosyal kalkınmayı sağlamak
- Lojistikte rekabet edilebilecek bir duruma gelmek
- Kırsal kalkınmayı sağlamak

3.4.1.2. 2014-2023 Batı Karadeniz Bölge Planı

Batı Karadeniz Bölgesinin ilk kapsamlı bölge planı olan 2010-2013 yıllarında uygulanan bölge planı kısa bir süre içinde hazırlanmış olmasına rağmen bölgeyi iyi analiz etmiş olup bölgedeki bütün kurum ve kuruluşların önemli ölçüde yararlandığı plan kısa vadeli planların hazırlanmasında faydalı olabilmıştır. Bu plan döneminin sona ermesi ile birlikte 2014-2023 yıllarını kapsayan bir bölge planı daha hazırlanmıştır. “Bağımlı ekonomik yapısını kırmış ve yaşam kalitesini yükseltmiş bir bölge olmak” vizyonu ile hazırlanan bu bölge planında şu strateji tedbirler belirlenmiştir (BAKKA, 2013: 26):

- Altyapı-ulaşım ve lojistik imkanlarını geliştirilmek
- Sektörlerdeki çeşitliliği sağlamak
- Kırsaldaki kalkınmayı sağlamak
- Turizmdeki çeşitliliği sağlayarak iyileştirmek

- Mevcut bulunan sını faaliyetlerin rekabet güçlerini çoğaltmak
- Dengeli ve sağlıklı bir çevre oluşturmak
- Sosyal kalkınmayı sağlamak
- Yerleşmelerin yaşam ve mekan kalitelerini arttırmak

Bu temel stratejiler ile hazırlanmış ve şunda da uygulanmaya devam edilen 2014-2013 Batı Karadeniz Bölge Planı ve 2010-2013 yıllarını kapsayan Batı Karadeniz Bölge Planlarının Bartın'a sağladığı getiriler ve Bartın'da sürdürülebilir kentsel kalkınmanın sağlanmasındaki hedeflere aşağıda yer verilmiştir.

3.4.2. Bartın 2023 Stratejik Amaçlar ve İl Gelişme Planı

Bartın İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü tarafından ulusal değişim ve gelişime paralel olarak, ilin içinde bulunduğu durumun analizi yaparak, ili daha iyi seviyelere taşımak için uzun, orta ve kısa süreli hedef ve amaçları belirleyerek bu doğrultuda stratejiler oluşturmak amacıyla 2008 yılında Bartın 2023 Stratejik Amaçlar ve İl Gelişme Planı hazırlanmıştır. Bu planla şunlar amaçlanmıştır:

- İlin yaşam kalitesini arttırmak ve sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyini yükseltmek
- İldeki sektörlerin analizlerini yaparak gelişme yönlerini belirlemek
- İldeki ekonomik potansiyelleri ve kaynakları canlandırmak
- İlde üstünlüğe sahip olunan alanları belirleyip bu alanların iyileşme ve gelişme politikalarını belirlemek
- Yereldeki kaynakların ilin öncelikleri çerçevesinde rasyonel bir şekilde kullanmak
- İldeki tüm değerler ile birlikte hedeflenen Bartın konumuna ulaşabilmek için ne yapılmasının gerektiğini ortaya koymak

Bu plan kapsamında:

- İlin genel tanıtımı yapılmış, ülke ve bölge içindeki yeri değerlendirilmiştir
- İlin GZTF analizi yapılmıştır.

- Her sektörün mevcut durumu incelenmiş ve hepsi için GZTF analizi hazırlanmıştır.
- İlin ilkeleri, Misyon ve Vizyonu belirlenmiştir
- Sektörlerin uzun, orta ve kısa süreli stratejileri ayrıca stratejileri gerçekleşmesi için gerekli faaliyetler ve hedefler hazırlanmıştır
- Genel bir değerlendirme yapılmış ve istenilen Bartın konumuna ulaşabilmede gerekli öncelikler belirlenmiştir

Bu planda yapılan değerlendirmeler ve bu değerlendirmelerde yaşanan değişimlere detaylı olarak aşağıda yer verilmiştir.

3.4.3. Bölge ve İl Gelişme Planlarının Bartın'a Katkısı

TR81 Düzey 2 Bölgesi içinde bulunan; Zonguldak-Karabük-Bartın illerinin değerlendirildiği, 2010–2013 Batı Karadeniz Bölge Planı, bölgedeki gelişmenin nasıl sağlanacağına dair bilgilerin detaylı olarak incelendiği ilk bölge planıdır. Bölgede bulunan kuruluş ve kurumların büyük ölçüde yararlandığı bölge planı, kısa dönemli kararların alınmasına katkı sağlamıştır (BAKKA, 2013: 28). Bu plan ile bölgedeki kaynakların sürdürülebilir bir şekilde yönetilerek, TR81 Düzey 2 Bölgesinde sosyal ve ekonomik gelişmeyi amaçlayan çalışmalara yol gösterici olmak hedeflenmiştir. Plan, bölgenin gelişme stratejilerinin önceliklerini ve hedeflerini belirten bir temel dokümandır. Bölge planı, belirtilen hedeflerin pratiğe dökülmesine destek sağlayacak, ayrıca istihdam imkanlarını çoğaltarak gelişmeye katkı sağlayacak projelere sağlanacak destekleri içeren mali destek programlarına da temel olacaktır (BAKKA, 2010: VI). 2010–2013 Batı Karadeniz Bölge Planı, uygulamaya konulmadan önceki bölge ve Bartın hakkındaki genel değerlendirmeler şöyledir (BAKKA, 2010: VII);

- Düzey 2 İstatistik Bölge Birimlerinin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sırası, çalışması 2003 yılında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yapılmış ve bu çalışmada; TR81 Düzey 2 Bölgesi'nin, 3. Derecede Gelişmiş Bölgeler arasında ve 11. Sırada olduğu belirtilmiştir.
- TR81 Düzey 2 Bölgesindeki illerin, gelişmişlik düzeylerine bakıldığında ise yine Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 2003 yılında oluşturulan Sosyoekonomik Gelişmişlik Endeksi araştırması esas alınmıştır. Hazırlanan bu

çalışmanın sonuçlarına bakıldığında Sosyoekonomik Gelişmişlik Endeks sıralamasında; 21. sırada Zonguldak, 27. sırada Karabük, Bartın ise 55. sıradadır.

- Sosyoekonomik Gelişmişlik Endeksi çalışması ile Türkiye'deki toplamda 872 tane ilçeyi içine alacak şekilde bir ilçeler arası inceleme de yapılmıştır. Bu incelemeler sonucunda, 2. derece gelişmiş ilçeler arasında; Karabük Safranbolu ve Karabük Merkez ilçeleri ve Zonguldak Merkez ve Zonguldak Ereğli ilçeleri yerini almıştır. TR81 Düzey 2 Bölgesine ait en düşük değerlerde, 5. derece gelişmiş ilçeler arasında Karabük'ün Eflani ve Bartın'ın Ulus ilçeleri; 6. derece gelişmiş ilçeler arasında ise Karabük'ün Ovacık ilçesi yerini almıştır. Sosyoekonomik Gelişmişlik Endeksinde alt sıralarda bulunan ilçelerin, sanayi potansiyellerinin düşük olması ve ilçelerin sahip oldukları olumsuz coğrafi koşullar gelişememe nedenleri arasındadır.

- Tarımın, ekonomisine etkisi olmadığı Batı Karadeniz Bölgesi, daha çok zengin yeraltı kaynakları ve taşkömürü yataklarının etkisiyle gelişen demir-çelik endüstrisiyle bilinmektedir. Bu bölge uzun yıllardır sanayi faaliyetleri ile adından söz ettirmeye devam etmektedir.

- Türkiye'nin Bölgesel Gayrisafi Katma Değer verileri, 2006 yılında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından hazırlanmıştır. Bu verilere göre Batı Karadeniz Bölgesi, 26 Düzey 2 Bölgesi arasında sanayi sektöründe 12. sıradadır. Bu planın hazırlanması sürecine bakıldığında ise hala bölgede, sanayi faaliyetleri çoğunlukla demir-çelik ve madencilik endüstrisine dayansa da zamanla madencilikteki sıkıntılar istihdam oranlarındaki düşüşe neden olmuştur. Madencilikteki istihdam oranlarının yıllar arasındaki değişimi sanayi ve ticaret il müdürlüklerinden alınan veriler doğrultusunda şöyledir; 2000 yılında tüm sektörler arasında, maden sektörünün payı % 49 iken, 2009 yılında ise bu oran % 32'lere düşmüştür. Madencilikteki bu düşüşün yanı sıra demir-çelik sektörünün ekonomiye katkısı gittikçe artmaktadır.

- 2009 yılının TÜİK verilerine göre, bölgenin en fazla ihraç ettiği ürün demir-çelik ve tekstil ürünleridir.

- Bu bölgede, tarımın bölge ekonomisine katkısı pek fazla olmamaktadır zira 2006 yılında TÜİK tarafından hazırlanan, Türkiye'nin Bölgesel Gayrisafi Katma Değer verilerine göre tarım sektörü bu bölgede en son sıradadır. Bu bölgenin

ekonomisine tarımın katkısının az olmasının nedenleri arasında da bölgedeki topoğrafik yapının tarıma çok fazla elverişli olmamasıdır.

- 2009 yılı ADNKS verilerine göre Bartın'da yaşayan kırsal nüfus kentsel nüfustan fazladır. İşsizliği azaltmak tarımsal verimi arttırmak amacıyla da kırsal nüfus ile kent nüfusunun yakın olduğu noktalarda seracılık, arıcılık ve balıkçılık gibi bölgenin coğrafi yapısına uygun ekonomik faaliyetlerin seçilmesi ile kırsal kesimin kalkınmasına da katkı sağlanabilir.
- Bölgenin kalkınmasında etkili olabilecek bir diğer sektörde turizmdir. Yenice Ormanları ve Küre Dağları Milli Parkı doğa turizmi açısından önemli yerlerken; Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı'nın (UNESCO) Dünya Miras Kenti unvanını verdiği Amasra ve Safranbolu'da turizm açısından marka olabilecek konumdadırlar. Turizm sektörünün etkin hale gelebilmesi ise bölgedeki turizm alanlarına yönelik ulaşım, konaklama ve tanıtım eksiklerinin giderilmesiyle olabilecektir.
- Bölgenin çevre kirliliği değerlendirilirse; plansız sanayileşmenin sebep olduğu altyapı problemleri bölgede çevre kirliliğini ciddi boyutlara getirmiştir.
- Bölgenin ulaşım yolları değerlendirildiğinde ise; karayolu ulaşımın kısmen yeterli olduğu fakat demiryolu ulaşımının Zonguldak ve Karabük'te, yük taşımacılığında kullanıldığı ama Bartın'ın demiryolu altyapısının bulunmadığı dikkat çekmektedir. Bölgenin tek havayolu ise Zonguldak'ın ilçesinde olup kullanımı yeterli değildir. Denizyolu ulaşımına bakıldığında ise 2 tane Bartın'da ve 3 tane de Zonguldak'ta olmak üzere toplamda 5 liman bulunmaktadır. Bunun yanı sıra yapılmak istenen liman projeleri de bulunmaktadır.
- Bölgenin eğitim verilerine bakıldığında ise ilk ve orta öğretimde Türkiye ortalamasına yakın olduğu gözlenmektedir. 1992'de Zonguldak'ta, 2007'de Karabük'te ve 2008 yılında Bartın'da kurulan Üniversite sayesinde bölge hem sosyal hem de eğitim alanında ilerleme kaydetmektedirler.
- Kentleşme bilinci, bölgede tam olarak oluşturulamamıştır. Bölgede, sağlık ve sosyal hizmetlere erişim çok da kolay değildir. Bölgede yaşlı nüfus fazla olmasına rağmen bu gruba faydalı olacak hizmetler yeterli değildir.

Sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınmanın hedeflendiği bu planda; bölgenin, geleceği için gerekli tedbirlerin alınmasına ve büyük sorun teşkil eden göç ve istihdam sorununun ortadan kaldırılmasına yönelik tedbirlerin alınmasının gerekliliği vurgulanmıştır

(BAKKA, 2010: X). Bu plan döneminden sonra, 2014-2023 Batı Karadeniz Bölge Planında da yukarıda belirtilen maddelerdeki bazı ilerlemeler şu şekilde belirtilmiştir (BAKKA, 2013: 14):

- Kalkınma Bakanlığı tarafından yapılan “İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması”nın 2011 yılı verilerine göre; Bartın 48. sırada, Zonguldak 29. ve Karabük ise 28. sıradadır. Bu çalışmaya göre bölge içerisinde değerlendirilecek olunursa Karabük ili en gelişmiş ildir.
- Bölgedeki sanayi faaliyetleri arasındaki en önemli sanayi faaliyetleri, madencilik ve demir-çelik sektörüdür. Bununla birlikte madencilik sektöründeki gerileme devam etmektedir. Tüm sektörler içinde madencilik sektörünün payı 2000 senesinde %49 iken 2013 senesine gelindiğinde ise %33’e düşmüştür.
- Madencilikteki bu düşüş ile ters orantılı olarak demir-çelik sektörünün ekonomiye katkısı gittikçe artmaktadır. 2012 yılının, Türkiye İhracatçılar Meclisi verilerine göre bölgenin ihracatının % 70’ini demir-çelik sektörü oluşturmaktadır.
- Bu iki sektörün yanı sıra bölgede enerji sektörü, mobilya ve orman ürünleri sektörlerinde de artışlar gözlenmektedir.

Farklı yıllara ait bu veriler değerlendirildiğinde şu çıkarımlarda bulunulabilir. Bartın, İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Araştırmasının 2003 verilerine göre gelişmişlik düzeyi açısından 55. sıradayken bu çalışmanın 2011 yılı sonuçlarına göre 48. sıraya çıkmıştır. Hazırlanan planda, bölgenin ve ilin gelişmesini olumsuz yönde etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve bu faktörlerin ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlerin değerlendirilmesinin bu ilerlemeye katkısı olduğu aşikardır.

Bu olumlu sonucun yanı sıra madencilik sektöründeki gerileme de devam etmektedir. Madencilik sektörünün bölgedeki payı 2000 yılında % 49 iken 2013 yılında ise bu oran % 33 ‘e düşmüştür. Sektördeki bu gerilemenin nedenleri arasında; çalışanların sağlığını güvenceye alabilecek tedbirlerin az olması ve satış fiyatlarının maliyeti karşılayamaması gibi sebepler etkili olmaktadır (BAKKA, 2013: 42).

Maden sektöründeki bu gerilemenin yanı sıra demir-çelik sektöründeki ilerleyişte devam etmekte olup 2012 yılındaki verilere göre bölge ihracatının % 70’ini demir-çelik sektörü oluşturmaktadır. İlerleme kaydedilen diğer konu ise, 2010-2013 Batı Karadeniz Bölge Planından önce bölgede coğrafi yapının da etkisiyle ekonomiye pek fazla katkısı

olmayan tarım sektörünün; Planda belirtilen ve kırsal kalkınmanın sağlanmasına yönelik tedbirlerinde ışığında alınan önlemlerle daha sonraki dönemde tarım faaliyetlerinin az da olsa artış gösterdiği gözlenmektedir (BAKKA, 2013: 15).

Kırsal kalkınmanın sağlanması denilince akla gelen bir diğer sektörde turizmdir. Bölge genelinde de olmak üzere Bartın'da da Turizme elverişli birçok alanın bulunduğu fakat turizm sektörünün gelişmesinin sağlanabilmesinde bazı engellerin (ulaşım, konaklama, tanıtım) olduğu ise aşıkardır. 2010-2013 plan döneminde de belirtilen engellerin birçoğu günümüzde de hala giderilmeye çalışılmaktadır ve tam anlamıyla ilerlemenin görülmediği sektörde bazı gelişmeler oluşmaktadır. Eğitim konusunu değerlendirirsek; Türkiye geneli ortalamasına yakın bir tablo karşımıza çıkarken, sağlık konusunda hizmetlere erişimin yeterli seviyede olmaması eksik yön olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bölge Planından sonra, Bartın'ın kalkınmasına katkı sağlayacak projelerin sayılarında da artışlar olmuştur. 2010-2013 Batı Karadeniz Bölge Planından önce 2009 yılında Bartın'daki kamu yatırımlarının sektörlere göre dağılım ve proje sayıları şu şekildedir;

Tablo 26: Bartın'ın 2009 yılı kamu yatırımları (Bartın İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, 2009).

Sektör	Proje Sayısı	Proje Bed. Toplamı	2009 Yılı Yatırım	Harcama Miktarı	Nakdi Ge. Oranı (%)
Ulaştırma-Haberleşme	66	289.674.500,00	22.769.500,0	23.151.302,59	101,68
Tarım	24	88.783.598,00	6.024.172,00	5.798.525,64	96,25
Enerji	1	78.783.598,00	10.685.000,0	10.528.796,00	98,54
DKH	44	20.629.893,80	9.633.883,25	5.955.550,10	61,82
Konut	2	640.900,00	280.800,00	256.500,00	91,35
Madencilik	3	1.607.000,00	1.607.000,00	1.746.380,67	108,67
Eğitim	60	48.903.645,92	19.325.066,96	12.174.829,02	63,00
Sağlık	0	0,00	0,00	0,00	0,00
Turizm	6	9.723.450,00	910.000,00	266.190,00	29,25
İmalat	0	0,00	0,00	0,00	0,00
Toplam	206	538.283.049,72	71.235.422,21	59.878.074,02	84,06

2010-2013 Batı Karadeniz Bölge Planının uygulanmaya başlanmasının ardından Bartın için hazırlanan proje sayılarına ve yatırımlara bakacak olursak şu tablo karşımıza çıkmaktadır;

Tablo 27: Bartın'ın 2013 yılı kamu yatırımı (Bartın İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, 2013).

Sektör	Proje Sayısı	Proje Bed. Toplamı	2013 Yılı Yatırım	Harcama Miktarı	Nakdi Ge. Oranı (%)
Ulaştırma-Haberleşme	212	796.148.644,48	193.662.133,57	207.662.196,33	107,23
Tarım	59	395.246.616,00	11.347.837,93	6.810.223,07	60,01
Enerji	29	169.760.547,00	16.991.906,00	5.908.112,00	34,77
DKH	147	25.377.456,09	16.553.856,37	10.897.207,82	65,83
Konut	4	1.704.600,00	8.800,00	8.800,00	100,00
Madencilik	3	21.389.000,00	20.077.000,00	16.670.583,00	83,03
Eğitim	94	126.354.855,27	43.896.563,31	25.445.099,52	57,97
Sağlık	10	10.309.020,00	3.714.000,00	1.054.694,10	28,40
Turizm	5	9.970.000,00	1.610.000,00	1.044.782,98	64,89
İmalat	0	0,00	0,00	0,00	0,00
Toplam	563	1.556.260.738,84	307.862.097,18	275.501.698,82	89,49

2010-2013 Batı Karadeniz Bölge Planından önce ve Planın Uygulanmasından sonraki Bartın yatırımlarının sektörel değişimi yukarıdaki gibidir. Bu tabloları değerlendirecek olursak;

- 2009 yılında Bartın'da tüm sektörlerde toplam proje sayısı 206 iken, 2013 yılında bu sayı 563'e çıkmıştır. 2009 yılında % 84,06 olan nakdi gerçekleşme oranı ise, 2013 yılında % 89,49 olarak bir artış göstermiştir.
- Ulaştırma-Haberleşme alanında 2009 yılında yapılan yatırım tutarı 22.769.500,00 TL iken bu tutar 2013 yılında 193.662.133,57 TL olmuştur. Yatırım tutarındaki artış gibi ulaştırma-haberleşme alanındaki proje sayısında da artış olmuş 2009 yılında 66 olan sayı 2013 yılında 212'ye çıkmıştır.
- Bartın'da sektörler arasında 2009 yılı yatırım tutarı 6.024.172,00 TL olan tarım sektörünün 2013 yılına geldiğindeki yatırım tutarı 11.347.837,93 TL olmuştur.

- Diğer sektörlerde olduğu gibi enerji sektöründe de 2013 yılı verilerine bakıldığında 2009 verilerine oranla artış gözlenmektedir. 2009 yılında enerji sektöründeki proje sayısı 1 iken 2013 yılında bu sayı 29'a çıkarak büyük bir artış gözlenmiştir. 2013 yılındaki enerji sektörüne ait yatırımların nakdi gerçekleşme oranı ise % 34,77'dir.
- Eğitim sektörüne yönelik yatırımlara bakıldığında da 2009 yılında yatırım tutarı 19.325.066,96 TL'den 2013 yılında 43.896.563,31 TL'ye çıkmıştır. Yine yatırım tutarlarındaki artışla doğru orantılı olarak proje sayısında da artış olmuştur.
- 2009 yılında proje sayısı sıfır olan sektörlerden biri olan sağlık sektörünün proje sayısı 2013 yılına gelindiğinde 10 olmuştur. Bu projeler dahilinde de 2013 yılında 3.714.000,00 TL'lik bir yatırım yapılmıştır. Yine 2009 yılında proje sayısı sıfır olan bir başka sektörde imalattır. 2013 yılında da bu sektöre ait proje sayısı sıfır olmuştur.
- Konut sektöründe ise çok da olmasa bir artış gözlenmektedir. 2009 yılında proje sayısı 2 olan sektörün 2013 yılındaki proje sayısı 4 olmuştur. Ayrıca bu yıldaki konut sektörünün nakdi gerçekleşme oranı ise % 100'dür.
- Diğer Kamu Harcamalarındaki proje sayısında da gözle görülür bir artış olmuş olup 2009 yılında 44 olan proje sayısı 2013 yılında 147'ye çıkmıştır.
- Madencilik sektöründeki proje sayısında yıllar arasında bir artış gözlenmeyip 2009 yılında da 2013 yılında da proje sayısı 3 olmuştur. Artış olmamakla beraber 2009 yılındaki yatırımların nakdi gerçekleşme oranı % 108,67'den 2013 yılında 83,03'e düşmüştür.
- Turizm sektöründe de 2009 yılında proje sayısı 6 olup 2013 yılında 5'e düşmüş fakat 2009 yılında bu sektördeki yatırımların nakdi gerçekleşme oranı % 29,25'den 2013 yılında bu sayı % 64,89'a çıkmıştır.

Sonuç olarak Bartın'da iki farklı yıla ait yatırım verilerine bakıldığında; 2010-2013 Batı Karadeniz Bölge Planının uygulanmasından önceki ve sonraki dönem karşılaştırıldığında Bartın'ın kalkınmasına fayda sağlayabilecek yatırımlarda artışların olduğu görülmektedir. Yukarıdaki sektörleri daha detaylı incelersek; Bartın 2023 Stratejik Amaçlar ve İl Gelişme Planında, sektörler ile ilgili yapılan değerlendirmelerin ve bu değerlendirmelerde belirtilen sektörlerle ilgili bazı eksik yönlerin son yıllarda ne ölçüde gelişim gösterdiğini şu şekilde inceleyebiliriz;

- 2008 yılında hazırlanan bu il gelişme planında, sağlık sektörü ile ilgili değerlendirmeler de; sağlık personeli, aşılama oranı, yatak sayısı, bebek ölüm oranı ve doğam oranı gibi göstergelerde ülke ortalamasına bakıldığında daha iyi durumdadır fakat hekim başına düşen birey sayısı ise ülke ortalamasının altındadır. İlde hekim açığı bulunmaktadır. İldeki hekim sayısının yıllara göre değişimi şöyledir (Bartın Valiliği, 2008: 389) .

Tablo 28: Bartın’da Uzman Hekim Başına Düşen Kişi Sayısı (T.C. Bartın Valiliği, 2015 ve 2017 Yılları İl Brifingleri).

Yıllar	Uzman Hekim Sayısı	Uzman Hekim Başına Düşen Kişi Sayısı
2011	96	1.950
2012	105	1.783
2013	90	2.093
2014	114	1.659
2015	181	1.046
2016	84	2.270

Tablodan da anlaşılacağı üzere, ilde hekim açığında olumlu yönde sürekli bir artış yaşanmazken, en son 2016 yılı verilerine göre hekim sayısı son altı yıl içindeki en düşük sayıya ulaşmıştır. 2016 yılında ildeki hekim sayısı 84 olup, hekim başına düşen kişi sayısı ise 2.270’dir. Sonuç olarak, il gelişme planında sağlık sektörünün eksik yönü olarak belirtilen hekim sayısı ile ilgili bir ilerleme kaydedilmemiş hatta hekim sayısında daha da düşüş yaşanmıştır.

- Bartın İl Gelişme Planındaki eğitim sektörü ile ilgili değerlendirmelere bakıldığında ise; Ortaöğretim ve İlköğretim kurumları arasında ortaöğretim kurumlarındaki başarı düzeyi daha yüksektir fakat bu iki kurumda da başarı düzeyini daha iyi seviyelere taşıyacak çalışmalar yapılmalıdır. Bartın’da, Özel Ortaöğretim Kurumu bulunmazken diğer Özel Eğitim Kurumu sayılarının yetersizliği il için önemli bir eksiktir şeklinde eğitim sektörünün değerlendirmesi yapılmıştır (Bartın Valiliği, 2008: 389). Bu eksikleri değerlendirirsek; İldeki özel ve resmi kurumlardaki okullaşmayı incelediğimizde, 2012-2013 Eğitim-Öğretim yılında Bartın’da eğitim veren Özel Ortaöğretim Kurumunun bulunmadığı

bilgisine ulaşılmaktadır (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2016: 134). 2013–2014 Eğitim–Öğretim yılında ise Özel Ortaöğretim Kurumu sayısı 1 olmuştur (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2016: 134). 2014-2015 Eğitim–Öğretim yılında ise Özel Ortaöğretim kurum sayısında artış olmazken il genelindeki toplam (Anaokulu, İlkokul, Ortaokul) özel eğitim kurumu sayısı 10’dur (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2016: 98-134). 2015–2016 yılında ise Özel Ortaöğretim kurum sayısı 4’e çıkmış ve il genelindeki toplam özel eğitim kurumu sayısı 13 olmuştur. 2016-2017 Eğitim–Öğretim yılında ise Özel Ortaöğretim kurum sayısı 4’ten 2’ye, il genelindeki toplam özel eğitim kurumu sayısı ise 13’ten 10’a düşmüştür (T.C. Bartın Valiliği, 2015 ve 2017 Yılları İl Brifingleri).

Plandan önce özel ortaöğretim kurumu bulunmayan Bartın’da ilk olarak 2013–2014 eğitim–öğretim yılında özel ortaöğretim kurumu açılmıştır. Bu yıldan sonra azda olsa hem özel ortaöğretim kurumlarında ve diğer özel eğitim kurumlarında artış olmuştur. Son 2016–2017 eğitim–öğretim yılında ise hem Bartın’daki bütün özel eğitim kurumlarında bununla birlikte özel ortaöğretim kurumlarında tekrar bir düşüş olmuştur.

- Planda eğitim ile ilgili belirtilen bir diğer konuda; ilköğretimden ortaöğretime geçişte erkek ve kız öğrenciler arasında farklılıkların bulunmasıdır. Bunun en temel sebebinin de barınma sorunu olduğu, yurt yapım çalışmalarına devam edilmesinin gerekliliği ve kırsal alanda insanların bu konuda bilgilendirilmesinin gerekliliği belirtilmiştir (Bartın Valiliği, 2008: 389). Yurtlar ile ilgili son durum ise şöyledir; Ortaöğretimde, 2013–2014 Eğitim–Öğretim yılında toplamda 9 pansiyon bulunmaktadır. Bu pansiyonlarda 683 kız öğrenci, 540 erkek öğrenci kapasitesi bulunmaktadır; 543 kız öğrenci, 433 erkek öğrenci barınmaktadır (T.C. Bartın Valiliği, 2015 Yılı İl Brifingi). Yurtlarla ilgili son veriler şunlardır; 2015–2016 Eğitim–Öğretim yılında toplam pansiyon sayısı 10’dur. Bu pansiyonlardaki toplam kız öğrenci kapasite sayısı 823, toplam erkek öğrenci kapasite sayısı ise 444’tür. Bu pansiyonlarda barınan kız öğrenci sayısı 641 ve barınan erkek öğrenci sayısı ise 351’dir (T.C. Bartın Valiliği, 2017 Yılı İl Brifingi).

Bu veriler ile ilgili değerlendirme yaparsak; pansiyonların sayısında artış olmamıştır fakat yatak kapasiteleriyle ilgili bazı artışlar olmuştur. Bu artışlar özellikle kız öğrencilerin kalabileceği yatak kapasitelerinde olmuştur. 2013 yılında kız öğrenci

kapasitesi 683 iken 2016 yılında kapasite sayısı 823'e çıkmıştır. Bununla birlikte erkek öğrenci kapasitelerinde düşüş olmuştur. Kız öğrenci kapasitelerindeki artış bu yurtlarda barınan kız öğrenci sayısında da artışları beraberinde getirmiştir. 2013 yılında 543 kız öğrenci yurtlarda barınırken, 2016 yılında barınan kız öğrenci sayısı 641'e çıkmıştır.

- Planda tarım sektörü ile ilgili değerlendirmeler şöyledir; ilin istihdamında tarım sektörü ilk sıralardadır. Fakat pazarlama ve verimlilik de geri kalmıştır. Verimlilikte geri kalınmasındaki en önemli etkenlerden biri de arazinin yapısı ve tarım alanların parçalanmış ve küçük olmasıdır. Tarım arazilerinin parçalanmış olması sebebiyle makineli tarıma uygun arazinin varlığı da çok azdır. Makineli tarımın uygulanamaması tarımda da verimliliği düşüren sebeplerdendir (Bartın Valiliği, 2008: 389). Bartın'da tarımı etkileyen faktörleri incelersek dört faktör karşımıza çıkmaktadır. Bu faktörlerden ilki; tarım arazilerinin parçalı ve küçük olması yani coğrafi özelliklerden dolayı parçalı olan arazilerin veraset yasaları nedeniyle giderek küçülmesidir. İkincisi; coğrafi özellikler faktörüdür. Bu faktör nedeniyle ilin engebeli bir arazisinin olması ve engebeli arazinin etkisiyle makineli tarımın yapılamaması tarım sektörünün olumsuz yönde etkilemiştir. Üçüncü faktör olan maden işçiliğine bağımlılık ise ilde insanların yıllardır madencilikle istihdam sağlaması ve buradan elde edilen gelirlerin yeterli görülmesidir. Son faktör ise birçok ailede aylık sabit gelirin olmasıdır. Buda ilde her ailede ya maden de çalışan ya emekli ya da yurt dışında çalışan bireyler olduğundan kişiler maddi kazanç noktasında çok ihtiyaç duymadıkları için tarımdan uzak kalmıştır ve tarım sektörü bundan olumsuz yönde etkilenmiştir (T.C Bartın Valiliği, 2017 Yılı İl Brifingi). Bartın'da, tarım arazisi dağılımındaki değişikliklere bakmak için aşağıdaki tabloları incelersek;

Tablo 29: 2012 yılı Bartın'ın tarım arazisi dağılımı (T.C. Bartın Valiliği İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2012).

Arazinin Niteliği	Alan (da)	Oran(%)
Tarla Arazisi	385.229	62,16
Meyve Arazisi	54.523	8,80
Sebze Arazisi	16.461	2,65
Nadas	27.025	4,36
Kullanılmayan Tarım Alanı (Çayır Alanı)	136.520	22,03
Toplam	619.758	100

Yukarıdaki 2012 yılı verilerine göre Bartın'daki toplam tarım arazisi 619.758 da alandır. Bu toplam arazinin içinde kullanılmayan alan ise 136.520 da'lık alandır. Meyvelik alan 54.523 da, sebzelik alan ise 16.461 da'dır. Bartın'da üretimi yapılan; çilek, fındık, hububat, yem bitkileri, meyve ve sebze olmak üzere toplamda 61.975,8 hektar ekim alanı bulunmaktadır. 61.975,8 hektar ekim alanı olan ilde, bu alanın 19.860 hektarı sulamaya elverişlidir. Sulamaya elverişli bu arazinin 8.861 hektarı halk sulaması şeklinde yapılmaktadır (T.C. Bartın Valiliği İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2012). Tarım arazileri ile ilgili 2012 verileri ile son verileri karşılaştırsak tarım arazilerindeki değişimi daha rahat anlamış oluruz. 2017 yılı tarım verileri ise şöyledir;

Tablo 30: 2017 yılı Bartın'ın tarım arazisi dağılımı (T.C Bartın Valiliği, 2017 Yılı İl Brifingi).

Arazinin Niteliği	Alan (da)	Oran (%)
Tarla Arazisi	298.078	43,37
Meyvelik Arazisi	73.604	10,71
Sebzelik Arazisi	17.385	2,53
Kullanılan Tarım Alanı Toplam	389.067	56,61
Çayır Alanı (Özel)	158.257	23,03
Kullanılmayan Tarım Alanı	140.000	20,06
Toplam	687.324	100

Bartın'da tarım arazisi, 2012 yılında 619.758 da iken 2017 yılında bu alan 687.324 da'dır. Bu alanın 298.078 da'sı tarla arazisi, 73.604 da meyvelik arazi ve 17.385 da ise sebzelik arazidir. Daha önceki veriler ile karşılaştırdığımızda meyvelik ve sebzelik

arazilerde artış olduğu göze çarpmaktadır. 2012 yılında 54.523 da olan meyvelik arazi 2017 yılına gelindiğinde 73.604 da olmuştur. Yine 2012 yılında 16.461 da olan sebzelik arazi 2017 yılında 17.385 da olmuştur. Meyve ve sebze alanındaki artış ile birlikte çayır alanlarında da artış olmuştur. 2012 yılında 136.520 da olan çayır alanı 2017 yılında 158.257 da olarak artmıştır. İl genelindeki toplam tarım arazisi 2012 yılında 619.758 da'dan, 2017 yılında 687.324 da'ya çıkmıştır. 687.324 da olan toplam tarım arazilerininin 198.600 da'sı sulanmaya elverişli alandır. Bu sulamaya elverişli alanın 86.180 da'sı da halk sulaması şeklinde uygulanmaktadır (T.C Bartın Valiliği, 2017 Yılı İl Brifingi).

- Plan'da, Bartın'daki turizm sektörünün eksik yönleri olarak şunlar söylenmiştir; Bartın, kültürel, ekolojik, tarihsel olarak çok zengindir. Buna rağmen turizm girdisi istenilen seviyelerde değildir. Bundan dolayı Bartın'da turizmin tüm yıla yaygınlaştırılıp çeşitlendirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Akdeniz ve ege bölgesindeki bazı alanlar kültür ve miras kenti olmuştur ve yılda yüzlerce turist ziyaret etmektedir. Bartın'daki antik kentler olan Amasra, Kurucaşile ve Çakraz ilçeleri tarihi kalıntıların fazla olduğu, kültürel ve tarihsel turizm potansiyeli yüksek alanlardandır. Bu alanlarda dünya kültürel/tarihsel mirası korumak ve ekonomiye kazandırmak için sürdürülebilir yaklaşımlar oluşturulmalıdır. Doğal zenginlikleri ve bozulmamış çevre değerlerinin de etkisiyle turizm çeşitliliği için uygun ortamların bulunduğu ilde av ve yayla turizmi için olabilecek fırsatlar değerlendirilmelidir. Amasra-Çakraz ve Kızılkum-Mugada alanlarının turizm merkezi ilan edilerek planlamaları yapılmalıdır. Mimari tarzı kendine özgü olan tarihi evlerin restorasyonları için kaynaklar oluşturulmalıdır (Bartın Valiliği, 2008: 389). Bartın'ın turizm sektöründe eksik kaldığı bazı yönler planda yukarıdaki gibi değerlendirilmiştir. Bartın'da turizm sektörünü son veriler ile şu şekilde değerlendirebiliriz; Bartın'da turizm sektörünü geliştirmek için yapılması gereken önemli işlerden biri Bartın'da zaten var olan doğal ve kültürel mirası daha çok insana tanıtılabilmektir. Bunun için çeşitli faaliyetler yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi daha fazla insana ve ülkeye ulaşılmış olanı ise 26 – 29 Ocak 2017 tarihleri arasında İstanbul, Tüm Fuarcılık Yapım A.Ş. 'de (TÜYAP) 21. kez düzenlenen Doğu Akdeniz Uluslararası Turizm ve Seyahat Fuarı'na (EMİTT) Bartın ili olarak katılıp, Bartın standında yöreye özgü materyallerle ili tanıtımı sağlanmış ve geniş kitlelere ulaşılmıştır (URL-3, 2017). Bunun yanı sıra ilde yeme-içme ve konaklama

tesislerinin sahipleri ile görüşmeler yapılmakta ve turizm bilincini geliştirmek ve tesislerin niteliklerini iyileştirmek için eğitimler verilmektedir (T.C. Bartın Valiliği, 2015 Yılı Faaliyet Raporu). Son olarak Bartın'da turizmi daha iyi seviyelere taşımak için 2016 yılında yapılan turizm Çalıştayın'da, Bartın'ın turizm noktasındaki eksik yönleri değerlendirilmiş, öneriler alınmış ve talep edilen hizmetlerle ilgili gerekli talimatlar verilmiştir (URL-4, 2016).

- Bartın ilinin gelişmesini olumsuz yönde etkileyen konulardan olan ilde havaalanının bulunmaması Bartın 2023 Stratejik Amaçlar ve İl Gelişme Planında da belirtilmiştir. Planda havaalanının açılmasının il için önemli bir gelişme olacağını altı çizilmiştir (Bartın Valiliği, 2008: 389). 2008 yılında hazırlanan bu plandan sonra 2009 yılında Bartın'a en yakın havaalanı olan Saltukova (Zonguldak) havaalanı açılmıştır (T.C. Bartın Valiliği, 2017 Yılı İl Brifingi).

- İl için önemli olan ve planda da belirtilen bir diğer konuda Bartın'da demir yolu ağının bulunmamasıdır. Günümüzde de Bartın il sınırları içinde demir yolu ağı hala bulunmamaktadır ve bu Bartın için önemli bir eksikliklerdir. İl'e demiryolu ulaşımı Saltukova'daki tren istasyonu ile sağlanmaktadır (T.C. Bartın Valiliği, 2017 Yılı İl Brifingi).

- Planda deniz yolu ile ilgili olarak da şunlar söylenmiştir; Bartın Limanının konumu sebebiyle Batı Karadeniz Bölgesinde iyi hizmet verecek durumda olduğu ve ticaret potansiyelinin her yıl arttığı ve limandaki iyileştirmelerle daha da artacağı belirtilmiştir. Bartın Limanının yanı sıra ilde Amasra, Kurucaşile Limanları ile Tekkeönü Balıkçı Barınağı vardır. Planda bunlardan birinin yat limanına dönüştürülmesinin ilin gelişmesine katkı sağlayacağı belirtilmiştir (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 392). Bartın'ın Denizyolu ile ilgili son durumuna bakarsak; Bartın limanının günümüzde de faaliyet göstermeye devam ettiği bilinmektedir. Limana yılda yüzlerce gemi gelmektedir. Uluslararası olarak hizmet veren liman aynı zamanda yolcu ve yük giriş-çıkış gümrük kapısıdır. Amasra Limanı ise 2011 yılında başlanan ve 2013 yılında biten " Amasra Limanı Yolcu İskelesi ve Küçük Tekne Yanaşma Yeri" inşası hizmete açılmış olup ticari yatlar, günübirlik taşımacılık yapan yolcu motorları, balık avlama tekneleri ve özel tekneler limanın faaliyetlerini oluşturmaktadır (T.C. Bartın Valiliği, 2017 Yılı İl Brifingi). Bartın'ın denizyolu ulaşımındaki yaşanan bu gelişmeler ili gelişmişlik açısından daha iyi noktalara taşımakta faydalı olacaktır.

- Planda belirtilen bir diğer konuda Köylerin Altyapısının Desteklenme Projesi (KÖYDES) çalışmaları ile köylerdeki yaşam standardını yükseltmek için gerekli çalışmaların yapılmasıdır. Köylerdeki içme suyu ve köy yolları ile ilgili projelerinin kısa sürede tamamlanması ve köylerdeki altyapı sıkıntılarını en aza indirebilmek için gerekli çalışmaların yürütülmesi köylerin daha yaşanabilir duruma gelmesinde büyük rol oynayacaklardır (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 391). KÖYDES çalışmaları dahilinde Bartın'ın köy yolları ve içme suyu projeleri ile ilgili gelişmelerin yaşandığı aşikardır. Bu gelişmelerin yıllara göre gelişimi proje sayılarında ki artış, bu projelerin hangi altyapı sorunuyla ilgili olduğu ve projeler için yılda ne kadar harcamanın yapıldığına dair bilgiler aşağıdaki gibidir;

Tablo 31: Yıllar itibariyle KÖYDES projelerinin dağılımı (T.C. Bartın Valiliği, 2017 Yılı İl Brifingi).

Yıllar	Projeler						Harcama
	Köy Yolları	İçme Suyu	Sulama	Kanalizasyon	Ortak Alım	Toplam	
2008	37	1	-	-	1	39	4.989.886,42
2009	44	17	-	-	1	62	5.363.476,72
2010	145	58	-	-	2	205	11.605.406,88
2011	143	47	1	-	-	191	9.747.619,,22
2012	81	54	-	-	21	156	4.740.217,50
2013	182	77	-	-	12	271	7.677.000,00
2014	100	28	-	3	-	131	7.564.252,59
2015	128	60	-	-	-	188	5.515.478,00
2016	45	25	-	-	-	70	3.506.502,93
Toplam	905	367	1	3	37	1.313	60.709.840,26

Bartın'da 2008 yılından bu yana toplamda 1.313 adet proje yapılmıştır. Bu projelerin toplamında 60.709.840,26 TL harcama da yapılmıştır. Proje toplamına bakıldığında daha çok köy yolları ve içme suyu ile ilgili projelere ağırlık verildiği, proje sayılarının da diğer alt yapı hizmetlerindeki proje sayılarına oranla daha fazla olduğu göze çarpmaktadır.

Yukarıda incelenen konuların yanı sıra Bartın'da sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için ilk yapılması gereken konu çevreyi olumsuz yönde etkileyen faktörleri

en aza indirebilmektir. İlde görülen en önemli sorun hava kirliliğidir bunu su kirliliği ve atık problemi de takip etmektedir (BAKKA, 2013: 134). İldeki çevre sorunları ve alınması gereken önlemler Bartın 2023 Stratejik Amaçlar ve İl Gelişme Planında belirtilmiştir. Planda belirtilen çevre sorunlarının ne ölçüde giderildiği ve bu sorunların giderilmesi için ne yapılması gerektiği aşağıdaki gibidir;

- Bartın için en önemli çevre sorunlarından biri katı atıkların depolanabileceği bertaraf tesisinin olmamasıdır. Tesisin bulunmamasından dolayı da belediyelerin topladıkları çöpler akarsu yataklarında depolanmaktadır (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 391). İlde katı atıklar 50 yıldır her belediyenin kendine yakın olan bir alanda vahşi depolamayla dökülmektedir fakat son yıllarda ilde Katı Atık Bertaraf Tesisi için çalışmalara başlanmıştır. Merkez ilçenin sınırları dahilinde kurulacak olan tesisin ihalesi yapılmış, 2017 yılının ocak ayında yer teslimi yapılarak tesis için gerekli çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. Bunun yanı sıra Organize Sanayi Bölgesindeki firmaların endüstriyel ve evsel atık sularının arıtımının yapılması için 1.700 m³/gün kapasiteli atık su arıtma tesisi yapımı da tamamlanmıştır (T.C. Bartın Valiliği, 2017 Yılı İl Brifingi).
- Bartın'daki hava kirliliği çevreyi olumsuz yönde etkileyen faktörlerdendir. Bu kirliliğe sebep olan etkenlerden bazıları sanayi tesisleri ve ilde doğalgaz yerine kömür kullanımının fazla olmasıdır. Sanayi tesislerinin, çevreyi olumsuz şekilde etkilemesini en aza indirecek şekilde yeni teknolojilerle kurulması ve kentte kömür kullanımını en aza indirerek doğalgaz kullanımını arttırmak kentteki hava kirliliğini ortadan kaldırmaya yardımcı olacaktır (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 391-392). 2006 yılında Bartın'a hava kalitesi ölçüm istasyonu kurulmuştur. Bu tarihten itibaren de ilin hava kirliliği ölçümlerine başlanmıştır. Hava kirliliğinin yıllar içinde değişiklik gösterdiği tespit edilmiş olup bu kirliliğin nedenlerinin, sanayi tesisleri ve ısınmadaki yakıt tercihinin yanında trafik ve mevsimsel etkilerde ildeki hava kalitesini düşüren etkenler arasında olmuştur. Bu etkilerden ilki olan ısınmada yakıt tercihinin hava kalitesini düşürmedeki etkisini azaltmak için 2013 yılından itibaren ilde doğalgaz kullanılmaya başlanmıştır. Henüz tam anlamıyla ilde doğalgaz yaygınlaşmasa da doğalgaz aboneliğindeki artış devam etmektedir. İl genelinde doğalgaz kullanımı yaygınlaştıkça da hava kalitesindeki iyileşme devam edecektir. Hava kirliliğini etkileyen bir diğer konu da trafik konusudur. Bartın limanındaki lojistik firmaların faaliyetlerinin de büyük etkisiyle karayolu

emisyolları gün geçtikçe daha da artmaktadır. Bunun önüne de egzoz emisyon kontrolleri arttırılarak geçilebilecektir. Son etken yani en önemli ve değiştirilemeyecek etken ise mevsimsel etkilerdir. Bartın, kuzey doğu, güney batı ve batısının kapalı ve yalnızca güney doğusunun açık olması sebebiyle hava sirkülasyonunun az olduğu bir ildir. Bu etken hava kalitesini düşürmede en büyük ve değiştirilme şansı olmayan etkendir (T.C. Bartın Valiliği, 2016: 11 -41).

- Bartın'da çevreyi olumsuz yönde etkileyebilecek bir diğer konu da, ilin sel riskinin yüksek olmasıdır. İldeki sel riskini ortadan kaldırabilmek ilk amaç olmakla birlikte ilde enerji üretiminin de sağlanabilmesi için Kirazlıkpr ve HES inşaatının tamamlanması ilde belli aralıklarla meydana gelen mal ve can kayıplarına neden olan sel felaketini nleme açısından çok önemlidir (T.C. Bartın Valiliği, 2008: 392). Yapımına hala devam edilen baraja 2016 yılında 19 Milyon TL denek ayrılmış ve bu denek 2016 Aralık ayında itibariyle harcanmıştır. Projenin 2017 yılı sonunda tamamlanması beklenmektedir.

Sonuç olarak; bölge planı ve il geleişme planlarındaki veriler işığında yukarıda değerlendirilen bütün yatırım ve projelerin Bartın'ı daha iyi seviyelere taşıma amacıyla hazırlandığı bilinmektedir. Durum analizlerinin yapıldığı ve illeri istenilen konuma çıkarmada katkı sağlayacak kısa ve uzun vadeli politikaların oluşturulduğu Bölge ve İl Geleişme Planlarının pratikte uygulandığı sürece illerin gelişmişlik düzeylerine katkılarının olacağı görülmektedir.

SONUÇ

Teknolojik ilerlemeler ve ülkelerin kalkınmayı sağlarken doğaya karşı özensiz davranması sonucunda birçok çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Çevre sorunlarının giderek büyümesi ve doğal kaynakların geri döndürülemezliğinin fark edilmesi sürdürülebilir kalkınma anlayışının gerekliliğini gündeme getirmiştir.

İlk olarak 1970'li yıllarda ortaya çıkmakla birlikte şuanda da gündemde yerini koruyan sürdürülebilir kalkınma kavramı; gelecek neslin kaynaklarının tüketilmeden bugünkü neslin ihtiyaçlarının karşılanması olarak tanımlanmaktadır. Kavram, ilk gündeme geldiği zamanlardan günümüze kadar gelecek nesillere daha yaşanabilir bir çevre bırakma düşüncesiyle uluslararası ve ulusal alanda birçok konferansın ana konusu olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Yapılan bu konferansların hemen hemen hepsinde sürdürülebilir kalkınmanın kentlerde sağlanması ile ilgili ilkelerinin de yer aldığı görülmektedir.

Bir kentte üretilen faaliyetlerin, değerlerin gelecek bireylere de aktarılabilmesi ve kentlerde, çevre ve insan uyumluluğunun sağlanabilmesi olarak tanımlanan sürdürülebilir kentsel kalkınma kavramının ilk olarak 1972'de yapılan Stockholm Konferansında, temel ilkeleri belirlenmiştir. Bu konferanstan sonra; 1976 Habitat 1 Konferansında ve Ortak Geleceğimiz Raporunda kavramdan bahsedilmiştir. Habitat 2 Konferansında da, sürdürülebilir kentsel kalkınma kavramı günümüzdeki haliyle şekillenmiştir.

Dünyada, çevre ile ilgili oluşan bu gelişmelere paralel olarak, ülkemizde de Stockholm Konferansından sonraki süreçte çevre ile ilgili konuların gündeme geldiği görülmektedir. Bu dönemden sonra çevre ile ilgili konuların Anayasa, Yasa ve Yönetmeliklerimizde yerini aldığı bilinmektedir.

Ülkemizde, çevre politikalarının belirleyicilerinden biri de Devlet Planlama Teşkilatının hazırladığı kalkınma planlarıdır. 5 yılda bir hazırlanan bu planların; 1. ve 2. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında, çevre konusu çok fazla ele alınmasa da, 3. Beş Yıllık Kalkınma planından itibaren çevre konusuna büyük ölçüde yer verilmiştir.

1982 Anayasamızda çevre hakkına yer verilmiş olup 1983 yılındaki Çevre Kanununda sürdürülebilir kalkınma kavramına üstü kapalı bir şekilde yer verildiği bilinmektedir. 2006 yılında çevre kanununda yapılan değişiklik ile de sürdürülebilir kalkınma kavramının gündemimizde daha da fazla bulunduğu gözlenmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma kavramına yasalarımızda yer verilirken bunun ulusal anlamda oluşabilmesinin bölge ve illerdeki kalkınma ile sağlanacağı anlaşılmıştır. Böylece Bölgelerin kalkınmasına katkıda bulunmak için Bölge Gelişme Planları ve illerin

kalkınmasına katkıda bulunmak içinde İl Gelişme Planlarının hazırlanmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Bölgelerarası gelişmişlik farklarını en aza indirmek amaçlı hazırlanan bölge planlarından, 1961 Anayasamızda bahsedilmektedir. Bu planlar, 1960 yılında kurulan DPT'nin hazırladığı kalkınma planları ile de düzenlenmektedirler.

2006 yılında kabul edilen 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki kanun ile de bölge planları hazırlama yetkisi Kalkınma Ajanslarına verilmiştir. Bu kanun ile birçok kalkınma ajansı kurulmuş ve bu kanunun getirdiği görevler sonucunda; kuruldukları bölgelerin diğer bölgelerle aralarındaki gelişmişlik farklarını en aza indirmek amacıyla ve bölge olarak kalkınmanın sağlanabilmesi için bölge planları oluşturulmuştur. Hazırlanan bu bölge planlarının hepsinde de sürdürülebilir kalkınma konusuna yer verilmiştir. Bölgede yaşayan insanların ihtiyaçlarının, gelecekteki insanların ihtiyaçlarını tüketmeden karşılanması konusunda yapılması gerekenlerle ilgili yol haritası bölge planları ile oluşturulmuştur.

Bölgeler arasındaki bu gelişmişlik farkları giderilmesi için hazırlanan bölge planları bir süre sonra iller arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması için plan hazırlanmasının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. İllerin kalkınması ve iller arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması için hazırlanan İl Gelişme Planlarında da sürdürülebilir kalkınma konusuna yer verilmiştir.

Hazırlanan birçok bölge ve il gelişme planları gibi; BAKKA tarafından hazırlanan ve Zonguldak, Karabük, Bartın illerini kapsayan Bölge Gelişme Planı ile Bartın Valiliği tarafından hazırlanan Bartın İl Gelişme Planı da, Bartın'ın diğer illerle aralarındaki gelişmişlik farklarını en aza indirmek amacıyla hazırlanmışlardır. Hem bölge planında hem de il gelişme planında, Bartın'ın sürdürülebilir kentsel kalkınmasının sağlanabilmesi için stratejiler hazırlanmış ve bu stratejiler Bartın'ı daha iyi seviyelere taşımak için yol haritaları olmuştur. Nitekim bu çalışmada Batı Karadeniz Bölge Gelişme Planları ile Bartın İl gelişme planlarından sonra yaşanan gelişmeler, planlardan önceki verilerle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır:

- Planlı dönemlerden önce DPT tarafından yapılan araştırmaya göre sosyoekonomik gelişmişlik endeksi sıralamasında Bartın 55. Sıradayken plan döneminden sonra bu durumda olumlu değişmelerin olduğu ve Bartın'ın 48. Sıraya yükseldiği gözlenmiştir.

- Planlarda yer altı kaynakları bakımından zengin olsa da tarım sektöründe eksik kalındığı belirtilen Bartın'ın son yıllardaki verileri incelendiğinde tarım sektöründe az da olsa artışın olduğu bilgisine ulaşılmıştır.
- Turizm sektöründe büyük ilerlemelerin kaydedilebileceği doğal alanların olduğu Bartın'da ulaşım, konaklama ve tanıtım eksiklikleri gibi sebeplerden ötürü gelişmelerin yaşanmadığının belirtildiği planlardan sonraki süreçte bu sektör ile ilgili olumlu gelişmelerin yaşandığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu gelişmelerden biri ilin tanıtımının yapılması amacıyla TÜYAP'ta yapılan fuara katılımın sağlanması ikincisi ise konaklama ve yeme-içme tesislerinin sahipleriyle görüşmelerin yapılması sonucunda turizm bilincinin geliştirilmeye çalışıldığı bilgisine ulaşılmıştır.
- Bartın'da sağlık sektöründe de eksiklikler vardır. Hekim açığının fazla olduğu ilde planların hazırlanmasından sonraki dönemde kısmen artış olsa da 2016 yılı verilerine göre ilde 84 tane uzman hekimin olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu veriler doğrultusunda da ilde hekim açığının henüz giderilmediği gözlenmiştir.
- Bartın'ın, eğitim alanında ülke ortalamasında normal seviyede olduğu bilgisine ulaşılmış olup daha iyi seviyelere taşımak içinde çalışmaların yapılmasının gerekliliğinin belirtildiği planlardan sonra okullaşma oranında olumlu artışlar yaşanmıştır. Eğitim alanında yaşanan bir diğer gelişme ise daha önceki zamanlarda ortaöğretim seviyesindeki öğrencilerin barınabileceği yurtların sayıca az olduğunun belirlenmesi üzerine yapılan çalışmalar sonucunda son yıllarda yurt sayısında artışlar yaşanmıştır.
- Bartın'da sürdürülebilir kentsel kalkınmanın sağlanmasında önemli olan konulardan biri olan köylerdeki içme suyu ve yol problemlerinin çözüme kavuşturulmasının gerekliliğinin belirtildiği planlardan sonra (2008 yılından günümüze) 905 köy yolu ve 367 köy yolu projesinin gerçekleştirildiği bilgisine ulaşılmıştır. Günümüzde de köylerdeki yaşam standardını daha iyi seviyelere taşımak için çeşitli projelerin hazırlandığı ve uygulanmaya devam edildiği bilgisine ulaşılmıştır.
- Sürdürülebilir kentsel kalkınmanın sağlanmasında önemli olan konulardan bir diğeri ise kalkınmanın sağlanabilmesi için yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkan çevre sorunlarıdır. Bartın'da birçok çevre sorunu

bulunmaktadır. Bunlar; hava kirliliği, su kirliliği ve katı atık problemidir. Planlardaki hedefler doğrultusunda bu konularda da ilerlemelerin yaşandığı tespit edilmiştir. Bu ilerlemelerde ilki katı atık sorunu çözümlenmesi amacıyla yapımı başlanan Katı Atık Bertaraf Tesisidir. Bu tesisin kurulmasıyla katı atıkların çevreye verdiği zarar en aza indirilecektir.

- Planlardan sonra bir diğer konu olan hava kirliliği ile ilgili ilerlemeler yaşanmıştır. Trafik, sanayi tesisleri, doğalgaz yerine kömür kullanımı ve mevsimsel etkiler sonucunda oluşan hava kirliliğini en aza indirmek amacıyla yapılan projeler ise şunlardır; ilk olarak 2006 yılında hava kirliliğinin ölçümlerinin yapılabilmesi amacıyla Bartın Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu kurulmuştur. Böylece hava kirliliği ile ilgili ölçümlerin sürekli ve düzenli olarak incelendiği bilgisine ulaşılmıştır.
- Hava kirliliğinde önemli olan bir diğer konuda şehirde yakıt olarak doğalgaz yerine kömürün kullanılmasıdır. Bu durumun önüne de 2013 yılından itibaren doğalgaz kullanımına başlanması ile geçilmeye çalışıldığı gözlenmiştir. İlde günümüzde de tam anlamıyla doğalgaz kullanımı sağlanmamıştır ama doğalgaz aboneliğinde gün geçtikçe artış yaşanmaya devam etmektedir.
- Bartın'da bulunan ve hava kirliliğini olumsuz yönde etkileyen sanayi tesislerinde de sürekli emisyon ölçüm sisteminin olması ve bu fabrikaların merkezden ziyade ilin dışarisında olmasından hava kirliliğine olan olumsuz etkilerinin azaldığı bilgisine ulaşılmıştır.
- Bartın'da hava kirliliğinin neden olan bir diğer konuda trafiktir. Bu sorunun önüne de egzoz emisyon kontrollerinin sıklaştırılmasıyla geçileceği bilgisine ulaşılmıştır.
- Hava kirliliğini olumsuz yönde etkileyen ve değiştirilmesi imkansız olan bir diğer konu ise Bartın'ın sadece güney doğusunun açık olması ve diğer kısımların dağlarla çevrili olması sebebiyle hava sirkülasyonunun az olmasıdır. Buda ildeki hava kalitesini düşürmektedir.
- Çevreyi olumsuz yönde etkileyen bir diğer konu ise ilin sel riskinin yoğun olmasıdır. Bu riski azaltabilmek içinde Kirazlıköprü ve HES inşaati çalışmaları başlatılmış ve günümüzde de devam etmektedir. Bu çalışmaların bitmesiyle de ilde oluşabilecek sel riskinin en aza ineceği bilinmektedir.

Yukarıda tespit edilen incelemeler gösteriyor ki Bartın'ı daha iyi seviyelere taşımak için hazırlanan bu planlarda belirlenen hedefler gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda anlaşılmıştır ki Bartın'ın içinde bulunduğu bölge planı ve Bartın için hazırlanan il gelişme planı; ilin gelişmişlik açısından daha iyi seviyelere ulaşabilmesi için stratejilerin oluşturulması ve bu stratejilerin pratikte uygulanmaya başlamasıyla sürdürülebilir kentsel kalkınmanın sağlanmasında yapı taşları olmuştur.

Sonuç olarak; sürdürülebilir kentsel kalkınmanın sağlanmasında, planların etkisi bulunmaktadır. Hazırlanan planlar, illerin hem planın hazırlandığı dönemlerdeki mevcut durumunu öğrenmek hem de hangi konularda kentin gelişmeye ihtiyacı olduğunun, bu gelişmelerin neler yapılarak sağlanacağını ve istenilen hedeflerin belirlenmesinde birer yol haritaları olacaktır. Hazırlanan bu planlar, her ne kadar illeri iyi seviyelere taşımakta araçlar olsalar da uygulamaya dökülmediği sürece illerde sürdürülebilir kentsel kalkınmanın sağlanması beklenmemelidir. Bundan dolayı da hazırlanan planlar hem halkın katılımıyla yapılmalı ve hem planlar ile ilgili ve hem de sürdürülebilir kentsel kalkınma ile ilgili vatandaşlar bilgilendirilmelidir.

Böylece; hazırlanan planlar vatandaşın da katılımıyla birlikte uygulanabilirlik açısından en iyi seviyelere gelecek ve kentlerin sürdürülebilir kentsel kalkınmasının sağlanmasında birer yol haritaları olacaklardır. Bölgelerde ve illerde yaşanan bu kalkınma ile ulusal kalkınmanın sağlanması da gerçekleşecektir.

KAYNAKLAR

- Akdur, R. (2005). *Avrupa Birliği ve Türkiye’de Çevre Koruma Politikaları “ Türkiye’nin Avrupa Birliğine Uyumunu”*. Ankara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi Araştırma Dizisi: 23. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Akgül, U. (2010). Sürdürülebilir Kalkınma: Uygulamalı Antropolojinin Eylem Planı. *Antropoloji Dergisi*.24(1). 133-135.
- Akgül, B., Efe, M. (2010). Dünya’da ve Türkiye’de Bölge Planlama Çalışmaları ve Bunların Karşılaştırılması. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*. 19(4). 20-21.
- Akkahve, D. (2004). Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (DOKAP). *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu* (Cilt-1) içinde (9-15). DPT.
- Alada, A., Gürpınar, E. ve Budak, S. (1993). Rio Konferansı Üzerine Düşünceler. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 3. 95-97.
- Ankara Kalkınma Ajansı. (2015). Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2015, <http://www.ankaraka.org.tr/tr/content.asp?id=63>
- Artvin İl Gelişme Planı (2005). T.C. Artvin Valiliği.
- Ataay, F. (2005). Bölge Kalkınma Ajansları Tasarımının ‘Kalkınma’ Anlayışı Üzerine. M. Turan (Ed.). *Bölge Kalkınma Ajansları Nedir? Ne Değildir?* içinde (15-33). Ankara: Paragraf Yayınları.
- Atak, A. (2011). *Bölgesel Kalkınma ve Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları*. İstanbul: GÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BAKKA. (2010). 2010-2013 Batı Karadeniz Bölge Planı.
- BAKKA. (2013). 2014-2023 Batı Karadeniz Bölge Planı.
- BAKKA. (2016). Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı. Erişim Tarihi: 27 Haziran 2016, <http://www.bakka.gov.tr/>
- BAKKA. (2016). 2016 Yılı Faaliyet Raporu.
- Barlas, N. (2013). *Küresel Krizlerden Sürdürülebilir Topluma Çağımızın Çevre Sorunları*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Bartın İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü. (2009). Erişim Tarihi: 10 Ekim 2016, http://www.bartın.gov.tr/kurumlar/bartın.gov.tr/Dosyalar/Il_Planlama_Koordinasyon_Md/Kamu_Yatirimlari/2009_Yili_Kamu_Yatirimlari.pdf
- Bartın İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü. (2013). Erişim Tarihi: 10 Ekim 2016, http://www.bartın.gov.tr/kurumlar/bartın.gov.tr/Dosyalar/Il_Planlama_Koordinasyon_Md/Kamu_Yatirimlari/2013_Yili_Kamu_Yatirimlari.pdf

- Bartın Üniversitesi. (2008). Erişim Tarihi: 02.08.2016, <http://www.bartın.edu.tr/>
- Başkaya, F. (2015). *Kalkınma İktisadının Yükselişi ve Düşüşü*. (7. Baskı). İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Batat, A. (2010). *Türkiye 'de Yerel Gündem 21 Uygulamalarının Kent Konseyleri'ne Dönüşüm Sürecinin Analizi*. İzmir: DEÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayram, F. (2001). Sürdürülebilir Kentsel Gelişme: Araçlar, Yaklaşımlar ve Türkiye. *Cevat Geray'a Armağan*. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları: 25.
- BEBKA. (2016). Bursa-Eskişehir-Bilecik Kalkınma Ajansı. Erişim Tarihi: 25 Temmuz 2016, <http://www.bebka.org.tr/>
- Birleşmiş Milletler Türkiye. (2015). *Binyıl Kalkınma Hedefleri Türkiye Raporu*. Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2016, <http://www.un.org.tr/includes/files/Binyil02.pdf>
- Bolu İl Gelişme Planı. (2003). T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.
- Bozan, M. (2002). *Merkeziyetçi Yönetimden Yerinden Yönetime Geçişte Alternatif Yaklaşımlar (Milli Eğitim Bakanlığı Örneği)*. Malatya: İÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bozlağan, R. (2002). Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesine Giriş. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*. 11(1). 60-64.
- Bozlağan, R (2005). Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı. *T.C. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 50. 1017-1025.
- Büyükdeniz, A. (1990). Kalkınma. *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*. Cilt: 2. İstanbul: Risale Basınevi.
- Ceritli, İ. (1995). Şehirleşmeye Bağlı Çevre Sorunlarını Oluşturan Temel Kaynaklar. *Ekoloji Çevre Dergisi*. 17. 15-16.
- Ceritli, İ. (2000). *Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma Sürecinde Optimum Kent Ölçeğinin Önemi ve Türkiye Örneği*. İstanbul: MÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çahantimur, A., Yıldız, H. (2008). Sürdürülebilir Kentsel Gelişmeye Sosyokültürel Bir Yaklaşım: Bursa Örneği. *İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi*. 7(2). 5-6.
- Çarkçı, A. (2008). *Ulusal Kalkınma İçin Yerel Teklifler*. İstanbul: Şehir Yayınları.
- DAKA.(2016). Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı. Erişim Tarihi: 23 Mayıs 2016, <http://www.daka.org.tr/>
- DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı. (2016). Erişim Tarihi: 23 Mayıs 2016, <http://www.dap.gov.tr/dap-eylem-plani/dap-ana-plani/ana-plan/>
- DİKA. (2016). Dicle Kalkınma Ajansı. Erişim Tarihi: 24 Mayıs 2016, <http://www.dika.org.tr/>

- Dincer, B., Özaslan, M., Kvasoğlu, T. (2003). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, DPT.
- DOĞAKA. (2016). Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı. Erişim Tarihi: 24 Mayıs 2016, <http://www.dogaka.gov.tr/>
- Doğu Karadeniz Projesi Eylem Planı. (2014-2018). T.C. Kalkınma Bakanlığı Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı.
- DPT. (1968). *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968-1972*. Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- DPT. (1973). *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-1977*. Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- DPT. (1979). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983*. Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- DPT. (1985). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989*. Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- DPT. (1990). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994*. Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- DPT. (1996). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000*. Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- DPT. (2000). *Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ankara.
- DPT. (2006). *İl Gelişme Stratejileri ve Politikaları Alt Komisyonu Raporu*. Dokuzuncu Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu. Ankara.
- DPT. (2007). Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı 2007-2013. Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- Dura, Y. C. ve Karakoç, C. (2015). İl Yönetim Sistemi Bağlamında Türkiye’de Planlama Örgütlenmesi ve Yerel Yatırım Planlama Projesinin Değerlendirilmesi. *Türk İdare Dergisi*. 481. 487-489.
- Emrealp, S. (2005). *Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler Elkitabı*. (2. Baskı). İstanbul: Birmat Matbaası
- Eraydın, A. (2004). Bölgesel Kalkınma Kavramı, Kuram ve Politikalarında Yaşanan Değişimler. *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu* (Cilt: 1) içinde (126-146). DPT.
- Ercan, E. (1997). *İl Planlama Birimlerinin Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik Stratejilerin Geliştirilmesi*. Isparta: SDÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ertan, B. (2004). Çevre ve Hukuk. M. C. Marın ve U. Yıldırım (Ed.). *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar İçinde* (369-384). İstanbul: Beta Basım.
- Ertürk, H. (2009). *Çevre Bilimleri*. (3. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Eryılmaz, T. (2011). *Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Türkiye 'de Sürdürülebilir Kalkınma*. Ankara: BÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eser, U. (2004). Kentsel Gelişme İçin Plan Neden Gereklidir ? Kentsel Gelişme Süreçlerinde İl Gelişme Planlarının Rolü: Bolu ve Düzce İl Gelişme Planı Deneyimleri. *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu (Cilt-1) içinde* (171-175). DPT.
- Eş, A. (2008). *Sürdürülebilirlik ve Firma Düzeyinde Sürdürülebilirlik Performans Ölçümü*. Bolu: AİBÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı. (2016). Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2016, <http://www.gap.gov.tr/>
- Gönel, F. (2002). Johannesburg Zirvesi: Dağ Fare Doğurdu Ama Kimse Şaşırmadı. *Birikim Dergisi*. 162. 1-3.
- Gönüllü, G. (2014). Çevresel-Kentsel Hakların Gelişimi: Dünya'da ve Türkiye'de Kentsel Haklar. *İnsan Hakları Yıllığı Dergisi*. 32. 35-37.
- Güçlü, A. (2007). *Sürdürülebilir Kalkınma ve Türkiye'nin Çevre Politikaları*. Ankara: GÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güler, M., Turan, A. (2013). International On Conference Eurasian Economies. S. Sarı, A. H. Gencer, İ. Sözen (Ed). *Türkiye 'de Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Stratejileri: KENTGES Eylem Planı (2010-2023) Örneği*.
- Gülgün, B., Atıl, A., Yörük, İ. (2005). Sürdürülebilir Kentler ve Peyzaj Mimarlığı. *EÜ. Ziraat Fakültesi Elektronik Dergisi*. 42(2). 217-218.
- Güneş, M. (2004). *Yerel Gündem 21 "Ulusal" Kentlerden "Küresel" Köylere*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Gündüz, A.Y. (2004). Kentsel Ekonomi ve Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Projeleri. *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu (Cilt-1) içinde* . DPT.
- Gündüz, A. (2006). *Bölgesel Kalkınma Politikası*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- İsbir, E. G. (1991). *Şehirleşme ve Meseleleri*. (2. Baskı). Ankara: Gazi Büro Yayınları.
- Johannesburg Uygulama Planı. (2004). *Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Johannesburg Uygulama Planı*. T. C. Çevre ve Orman Bakanlığı.
- Karadaş, F. (2008). *Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Türkiye 'de Enerji Sektörü ve Politikaları*. Gaziantep: GÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Kayalak, S., Kiper, T. (2006). İstatistiki Bölge Birimleri Nomenklatörü'ne (Nuts) Göre Türkiye'de Bölgesel Farklılıklar. *IV. Ulusal Coğrafya Sempozyumu Bildiri Metinleri* içinde (45-55). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Keleş, R. (2008). *Kentleşme Politikası*. (10. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R., Hamamcı, C., Çoban, A. (2009). *Çevre Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R. (2013). *100 Soruda Çevre, Çevre Sorunları ve Çevre Politikası*. İzmir: Yakın Kitabevi.
- KENTGES. (2009). *Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı 2010-2023*. Ankara: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.
- Kılıç, E. S. (2004). Türkiye'de Bölgesel Planlama ve Bölgesel Örgütlenmeye İlişkin Sorunlar. *Planlama Dergisi*. 1. 68-71.
- Kuluçlu, E. (2011). 5393 Sayılı Kanun Çerçevesinde Kent Konseyleri. *Sayıştay Dergisi*. 81. 183-184.
- Mengi, A. ve Algan, N. (2003). *Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme – AB ve Türkiye Örneği*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Mengi, A. (Ed.). (2007). *Çevre ve Politika Başka Bir Dünya Özlemi*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- MTA. (2016). Maden Teknik ve Arama Genel Müdürlüğü Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2016, <http://www.mta.gov.tr/v3.0/>
- OKA. (2016). Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı. Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2016, <http://www.oka.org.tr/>
- Özbek, O. (2012). Türkiye'de Normatif Bölgeler ve İl Gelişme Planlaması. *Amme İdaresi Dergisi*. 45(3). 141-144.
- Özcan, A. (2007). *Ekolojik Temele Dayalı Sürdürülebilir Kentsel Gelişme: Malatya Kent Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme*. 38. ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 10-15 Eylül 2007) Bildiriler, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Özçağlar, A. (1996). Türkiye'nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler. *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*. 12. 18-20.
- Özdemir, V. (2014). Türkiye'de Planlı Kalkınma Deneyimleri. WordPress. Erişim Tarihi: 23 Haziran 2016, https://dumludag.files.wordpress.com/2013/09/ozdemir_planlama.pdf
- Özer, A. Ö. (1995). Güncel Bir Tartışma: Sürdürülebilir Kalkınma. *Planlama Dergisi*. 13. 22-25.
- Özer, A. (1998). Çevre Hakkı ve 1982 Anayasası. *Ankara Barosu Dergisi*. 1. 80-82.

- Özer, N. B. (2013). *Uluslararası Kuruluşların Sürdürülebilir Kalkınma Politikaları*. Ankara: AÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkara, G. (2012). *Avrupa Birliği ve Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Politikası Aracı Olarak Bölgesel Kalkınma Ajansları*. Isparta: SDÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özmehmet, E. (2008). Dünyada ve Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları. *T.C. Yaşar Üniversitesi Journal Elektronik Dergisi*. 3(12).5-7.
- Özyurt, H. (1982). Genel Olarak Bölge ve Alt Bölge Planlaması ve Türkiye’de Alt Bölge Planlamasına Duyulan İhtiyaç. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 31. 453-455.
- Paksoy, S. ve Aydoğdu, M. H. (2010). Bölgesel Kalkınmada Girişimciliğin Geliştirilmesi: GAP-GİDEM Örnekleri. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. 5(1). 116-118.
- Pallemaerts, M. (1997). Stockholm’den Rio’ya Uluslar arası Çevre Hukuku: Geleceğe Doğru Geri Adım mı?. B. Duru (Çev.). *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*.52(1). 615-616.
- Pepe, O. (2004). *Dünya’da Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Johannesburg Uygulama Planı*. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı.
- Satterthwaite, D. (1997). Sustainable Cities or Cities that Contribute to Sustainable Development?. *Urban Studies*. 34(10). 1675-1676.
- Sencar, P. (2007). *Türkiye’de Çevre Koruma ve Ekonomik Büyüme İlişkisi*. Edirne: TÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sert, O. (2012). Kalkınma Ajansları ve Üst Ölçekli Planlar. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*. 6. 109-111.
- Sevinç, H. (2011). Bölgesel kalkınma Sorunsalı: Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. 6(2). 47-49.
- Skalar, M. (2015). *Uluslararası Hukuk ve Sürdürülebilir Kalkınma*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Sosyal Güvenlik Kurumu [SGK]. (2016). Sosyal Güvenlik Kurumu. Erişim Tarihi: 12 Temmuz 2016, <http://www.sgk.tc/>
- Şentürk, H. (2007). Sürdürülebilir Kentleşme. *Yerel Siyaset Dergisi*. 18. 33-35.
- Takım, A. (2010). Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Planlarının İktisat Politikalarının Performansına Etkisi: Zonguldak-Bartın ve Karabük Örneği. *E-Journal Of New World Sciences Academy*. 5(3). 264-266.
- Tatar, Y. (2005). Düzce İl Gelişme Planı Çevre ve Mekansal Gelişme. Düzce. Erişim Tarihi: 13 Nisan 2016, <http://docplayer.biz.tr/5775682-Duzce-il-gelisme-plani.html>
- T.C. Bartın Valiliği. (2008). *Bartın 2023*. Bartın.

- T.C. Bartın Valiliği. (2015). 2015 Yılı İl Brifingi.
- T.C. Bartın Valiliği. (2015). *2015 Yılı Faaliyet Raporu*. Bartın.
- T.C. Bartın Valiliği. (2016). Bartın İli Temiz Hava Eylem Planı.
- T.C. Bartın Valiliği. (2017). 2017 Yılı İl Brifingi.
- T.C. Bartın Valiliği İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü (2012). 2012 Yılı İl Brifingi.
- T.C. Bartın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2016). Erişim Tarihi: 23 Ağustos 2016, <http://www.bartinkulturturizm.gov.tr/>
- T.C. Bartın Valiliği İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü. (2016). *2015 Yılı Yaşam Endeksi Sonuçlarının İl ve Bölgesel Düzeyde Değerlendirilmesi*. Bartın.
- T.C. Bartın Valiliği İl Sağlık Müdürlüğü. (2014). *Bartın Sağlık Kurumları Faaliyet Raporu*. Bartın.
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2016). Erişim Tarihi: 23 Nisan 2016, <http://www.csb.gov.tr/gm/mpgm/index.php?Sayfa=haberdetay&Id=867>
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2016). Erişim Tarihi: 23 Nisan 2016, <http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa>
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2012). *Rio'dan Rio'ya: Türkiye'de Sürdürülebilir Kalkınmanın Mevcut Durumu*. Ankara.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi*. Ankara: Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2016). Erişim Tarihi: 26 Ağustos 2016, <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/index.aspx>
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2016). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2015/2016*. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Bakanlığı.
- TDK. (2011). *İktisat Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tek, M. (1999). *Türkiye'de Kentleşme Politikalarında Bölge Planlaması ve Çukurova Bölgesi Örneği*. Ankara: GÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tekeli, İ. (1972). *Bölge Planlama Üzerine*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası.
- Tekeli, İ. (2001). Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerine İrdemeler. *Cevat Geray'a Armağan*. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları: 25.
- Tekeli, İ. (2013). Türkiye'de Bölge Planlamanın Öyküsü ve Beşeri Coğrafyayla İlişkisi Üzerine. *Beşeri Coğrafya Dergisi*. 1(1). 44-48.
- Tıktık, A. (2003). *Bolu İl Gelişme Planı*. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.

- TODAİE. (2008). *Kamu Yönetimi Sözlüğü*. (2. Baskı). S. Sezen (Ed.). Ankara: TODAİE Yayını.
- Tosun, E.K. (2009). Sürdürülebilirlik Olgusu ve Kentsel Yapıya Etkileri. *Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*. 2. 1-5.
- Tunçer, M. (2011) . *Zonguldak, Bartın, Karabük İlleri Güçlü (Potansiyeller) ve Zayıf (Darboğazlar) Analizi*. Erişim Tarihi: 24 Ağustos 2016, <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr/2011/11/zonguldak-bartın-karabuk-illeri-guclu.html>
- Turgut, N. (1997). Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanmasında Katılımın Rolü. *T.C. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi - Prof. Dr. Cemal Mihçioğlu'na Armağan*, Yayın Tarihi: Ocak – Aralık, 702-704.
- Tutar, F. (2011). Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınma Bağlamında Çevre, Kalkınma ve Ticaret. *Mevzuat Dergisi*. 166. 5-7.
- Türkiye Bilimler Akademisi [TÜBA]. (2002). *Türkiye İçin Sürdürülebilir Kalkınma Öncelikleri*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Raporları. 1. 17-19.
- Türkiye Bilimler Akademisi [TÜBA]. (2011). *Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Türkiye Çevre Sorunları Vakfı [TÇSV]. (1989). *Ortak Geleceğimiz*. Ankara: Önder Matbaa.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2013). *Seçilmiş Göstergelerle Bartın*. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2016). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. Erişim Tarihi: 24 Haziran 2016, <http://www.tuik.gov.tr/Start.do>
- Türkiye Katılım Ortaklığı Belgesi. (2001). *Türkiye Cumhuriyeti ile Katılım Ortaklığında Yer Alan İlkeler, Öncelikler, Ara Hedefler ve Koşullara İlişkin 08 Mart 2001 Tarihli Konsey Kararı*. Erişim Tarihi: 14 Mart 2016, http://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2001.pdf
- UNICEF. (2005). *Evet Deyin*. Üç Aylık UNICEF Türkiye Bülteni. Sonbahar 2005.
- URL-1 (2003). <https://sustainabledevelopment.un.org/intergovernmental/csd>, Commission on Sustainable Development. Erişim Tarihi: 07 Nisan 2016
- URL-2 (2016). <https://istatistik.yok.gov.tr/>, Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. Erişim Tarihi: 03.Ağustos.2016.
- URL-3 (2017). <http://www.ajansbartın.com/2017-emitt-fuari-sona-erdi-519h.htm>, Erişim Tarihi: 7 Mart 2017.
- URL-4 (2016). <http://www.bartinhalkgazetesi.com.tr/bartın-turizm-calistayi-yapildi-3131h.htm>, Erişim Tarihi: 7 Mart 2017.

- Yamen, M. (2011). *Türkiye'de Bölgesel Kalkınma*. SlideShare. Erişim Tarihi: 22 mart 2016, <http://www.slideshare.net/bilimalim/trkiyede-blgesel-kalkinma>
- Yavilioğlu, C. (2001). Ekonomik Kalkınma ve Motivasyon Arasındaki İlişki. *T.C. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 2(2). 110-113.
- Yavilioğlu, C. (2002). Kalkınmanın Anlambilimsel Tarihi ve Kavramsal Kökenleri. *T.C. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 3(1). 63-65.
- Yaylalı, B. (2009). *Sürdürülebilir Kalkınma Sürecinde İklim Değişikliği, Diğer Çevre Sorunlarıyla Etkileşimi ve Türkiye Analizi*. Ankara: AÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yazar, K.H. (2006). *Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Çerçevesinde Orta Ölçekli Kentlere Dönük Kent Planlama Yöntem Önerisi*. Ankara: AÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yeşilirmak Havzası Kalkınma Birliği. (2016). Erişim Tarihi: 22 Mart 2016, <http://www.yesilirmak.org.tr/yhgp.aspx>
- Yıldırım, U. ve Öner, Ş. (2003). Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımının Türkiye'ye Yansımaları: GAP'ta Sürdürülebilir Kalkınma ve Yerel Gündem 21. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*. 12(4). 10-11.
- Yıldırım, U. ve Göktürk, İ. (2004). Sürdürülebilir Kalkınma. M. C. Marın ve U. Yıldırım (Ed.). *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar İçinde* (449-488). İstanbul: Beta Basım.
- Yücel, F. (2014). *Cumhuriyet Türkiye'sinin Sanayileşmede İlk Önemli Adımı: Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı 1934-1938*. Ankara: TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası.
- 2872 Sayılı Çevre Kanunu. (1983). T.C. Resmi Gazete, 18132, 09 Ağustos 1983.
- 3194 Sayılı İmar Kanunu. (1985). T.C. Resmi Gazete, 18749, 09 Mayıs 1985.
- 4617 Sayılı İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlükleri Kuruluş Görev ve Çalışma Yönetmeliği. (1988). T.C. Resmi Gazete, 19871, 13 Temmuz 1988.
- 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun. (2006). T.C. Resmi Gazete, 26074, 08 Şubat 2006.
- 9972 Sayılı Strateji Geliştirme Birimlerinin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. (2006). T.C. Resmi Gazete, 26084, 18 Şubat 2006.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Sümeyye ÖZER

Doğum Yeri ve Tarihi : Ankara-1992

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

İletişim

E-Posta Adresi : sumeyyeozer06@gmail.com

Tarih : 24/08/2017

